братa господствами Богдана воевода. и ис привилїе на потврьжденїе що имал ѡт братанича господствѹми Стефана воеводї. и ис привилїе на потврьжденїе що имал ѡт господствами. едно село на соломѡм Тасловѣ на имѣ Тѹтещїи съ млинѡм на Тасловѣ. и съ прочїим доходкым. та продали самомоу господствоуми за пꙗт сот и п злат татарскых и заплатих им ѡт наш вистꙗр etc и господствоми благоизволих помиловати наш свѣтыи монастыр тасловскыи ѹ храм прѣсвѣтѣи etc. Марїи. како да ест etc. и такождере помиловах наш монастыр тасловскыи съ едно езеро на имѣ Дадѹѵѹл на Прѹтѣ и съ своими ѡзерками и грьлами Порчѣнѹловѣми що исходꙗт Кѹркѹветою до Прѹт и гриндом на сѣно (?) и такождере дадох един салаш на имѣ Вънтѹл. тое въсе вишеписаное etc. а на то ест вѣра нашего господства etc. и превъзлюбленнагоми сына Богдана воеводї. и въсѣх наших болѣрь. вѣра пана Храни дворника.— Негрила.— Гринковича.— Тълаби.— Влада и пана Михѹла пркалакове хотинских.— Кръже и пана Хѹрѹ пркалакове немецких.— Грозави и пана Данчѹла пркалакове нокоградскых.— Барковского портарѣ сочавскаго.— Драгшана спътарѣ.— Тоадера вистѣрника.— Личѹла постелника.— Фели чашника.— Збїари столника.— Іѡана комиса. и вѣра въсѣхъ etc. (incheĭarea ordinariă, cu numele vel-logofĕtuluĭ: Тоадер) писал Михѹца оу Хрьловѣ в лѣто ꙁлзи мѣсица март г.

In numele Tatăluĭ, allŭ Fiĭuluĭ şi allŭ Spirituluĭ sântŭ, adoratorulŭ Trinităţiĭ *Ionŭ* **Petru** vodă etc. amŭ graţiatŭ ruga nóstră monastirea taslovénă, templulŭ nasceriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, unde este egumenŭ kyr **Paisiŭ**, dându-ĭ satulŭ **Păscaniĭ** *in Câmpulŭ luĭ Dragoşŭ; care satŭ se secueştrase pentru crima trădăriĭ dela Sima, cândŭ acesta s'a fostŭ revoltatŭ contra nepotuluĭ nostru de frate Stefanŭ-vodă cellŭ Têněrŭ* (*); assemenea ĭ-amŭ maĭ datŭ unŭ satŭ pe **Tazlăulŭ-Săratŭ** anume **Tutescii**, cu móra in apa **Tazlăuluĭ** şi cu tóte attenenţele, care satŭ amŭ cumperatŭ domnia mea *cu banĭ gata din vistieria nóstră, cincĭ-sute şi 80 zloţĭ tătărescĭ,* dela slugele nóstre **Cristianŭ** şi frate-seŭ **Ionŭ** şi surorile lorŭ **Nastea** şi **Annuşca**, copiiĭ **Nastasieĭ**, nevesteĭ luĭ **Barnuşŭ** şi fiĭceĭ luĭ **Massimŭ** staroste, de a lorŭ bună voiă, fără nicĭ uă sillă, fiindŭ a lorŭ dréptă ocină şi moşiă, basată pe actulŭ de cumperătóriă allŭ moşuluĭ lorŭ **Massimŭ** staroste dela *fratele domnieĭ melle Bogdanŭ-vodă,* şi pe actulŭ de intăritură dela *nepotulŭ nostru de frate Stefanŭ-vodă,* şi pe actulŭ de intăritură dela insăşĭ domnia mea; şi amŭ maĭ datŭ monastiriĭ nóstre dela **Tazlăŭ** unŭ locŭ anume **Daduvŭ** pe **Prutŭ** cu alle luĭ lăcuşóre şi cu gărlele **Porcénuluĭ**, carĭ se vérsă prin **Curcubetă** in **Prutŭ** . . . . şi ĭ-amŭ maĭ datŭ unŭ sălaşŭ anume **Vêntulŭ**; carĭ tóte supra-scrise să-ĭ fie etc. pe credinţa domnieĭ melle, şi a *pré-ĭubituluĭ meŭ fiŭ Bogdanŭ-vodă,* şi a tuturorŭ boierilorŭ: panulŭ **Hrénŭ** vornicŭ, p. **Negrilă**, p. **Grincovicĭ**, p. **Tălabă**, p. **Vladŭ** şi p. **Mihu** purcalabĭ de **Hotinŭ**, p. **Cârje** şi p. **Huru** purcalabĭ de **Némţŭ**, p. **Grozavŭ** şi p. **Danciu** purcalabĭ de **Romanŭ**, p. **Barbovski** portarŭ de **Suceva**, p. **Dragşénŭ** spatarŭ, p. **Tóderŭ** visternicŭ, p. **Liciu** postelnicŭ, p. **Felea** paharnicŭ, p. **Zbierea** stolnicŭ, p. **Ioannŭ** comisŭ, şi toţĭ etc. (incheĭarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ **Tóderŭ**). A scrissŭ **Mihuţa** in **Hărlăŭ**, 7038, martiŭ 3.

(*) Veḑĭ *Letopis.,* t. 1, p. 155.

No. 192.

Iaşiĭ, 1572, maiŭ 22, hărtiă.

Ionaşcu vodă cellŭ Cumplitŭ intăresce monastiriĭ Bistriţa maĭ multe familie de Ţiganĭ

(Acestŭ documentŭ, pré interessante prin iscălitura Domnuluĭ şi prin nomenclatura Ţiganilorŭ, se afflă în Archiva Statuluĭ).

† Иѡан воевода etc. дадох и помиловах нашѣ молба монастир ѡт Бистрицъ съ едни холопи Цигани. именем Натѹл и жена его Аврамїꙗ и дѣти их. и Гаврил Холтѣю съ дѣти их. и Штрѣнга и жена его Фронїꙗ. и дѣтї их. и Дръгое и жена его Мърика и дѣтї их. и Лѹка Кълдар и жена его Тѹдора и дѣтї их. и Бинтолтѹ и жена его Грипина и дѣти их. и Петрика и жена его Връвара и дѣтї их. и Аврам и жена его . . . . . и дѣтї их. и Кърбѹне и жена его Настѣ и дѣтї их. и Триф Холоватек и жена его Титѣ и дѣтї их. и Дръгою Чоръ и жена его Бонка и дѣтї их. и . . . . жена его Кѹкѹлата

дела свънта мънъстире дела ТАЗЛЪȢ пентрȣн ЦИГАН анȣме ПЪТРȢ. кареле лаі въндȣт ꙟ цара мȣнтенѣскѫ. къпитанȣлȣі РАДȢЛ. кȣм аȣ ші скрисоаре дела къпитанȣл скрїинд съ іаі въндȣт пре ачел ЦИГАН дерепт доаѡ ӡечі ши чинчи де галбені. ши ЦИГАНȢЛ іасте а мънъстирїи. пентрачѣѫ съ ле скоці ЦИГАНȢЛ сѡȣ съ ле даі банїи че аі лȣат пре ЦИГАН. съ нȣ фачі ꙟтралт кіп тое пишем и ӡдравїѧ (*acésta scriemŭ, şi sănĕtate*). ȣ ІАС ап Дї. (Iscăllitŭ:) ГАВРИЛ (Pecetea, pe céră verde).

No. 197.

Iaşiŭ, 1638, genariŭ 2, hărtiă

Vasiliŭ vodă Lupulŭ decide că, la casŭ déca in adeverŭ satulŭ Dărmânescii a impresuratŭ din territoriulŭ monastiriĭ Bisericaniĭ, apoĭ omulŭ vel-logofĕtuluĭ să dea călugĕrilorŭ totŭ fênulŭ cositŭ pe loculŭ în cestiune şi să maĭ ĭea dela Dărmânescii *hatalmŭ* **6 boĭ pe séma domnieĭ.**

(Archiva Statului)

† Иѡ ВАСИЛЇȢ воевода etc. датам картѣ домнїи мѣле боıаренȣлȣі домнїи мѣле креденчос ши чинстит ГАВРИЛАШ логофътȣл чел маре. ши пре чене ва тремите съ хїе таре ши пȣтарник кȣ карта домнїи мѣле. а черка ши а сокоти ла хотарȣл сателор свентеі мънъстирі а БОСОРОКАНИЛОР. къ саȣ желȣит кълȣгърїи де аколо. пре сат пре ДЪРМЪНОЦІІ. къ аȣ ꙟнтрат престе сѣмне. ши престе хотаре. че лѣм хотърът домнїѧ мѣ. деч де съ ва афла адевърат къ аȣ ꙟнтрат престе сѣмне ши престе хотаръ. че ам пȣс домнїѧ мѣ. кȣм аȣ пърът кълȣгърїи ꙟнаинтѣ домнїи мѣле. ел ка съ аібъ а лȣа тот фънȣл кът съ ва афла косит пре локȣл кълȣгърилор ши съл дѣ пре мъна кълȣгърилор. ши съ аібъ а лȣѡа ши хаталмȣл шѣсе боі. ши съі адȣкъ аічѣ ла домнїа мѣ ши неме съ нȣ кȣтѣӡе а цънѣ саȣ а ѡпри ꙟнаинтѣ кърцїи домнїи мѣле. Сам господинъ велѣл. ȣ ІАС вл /ӡрмѳ ген в. ГАВРИЛАШ вел логофет. (Iscăllitura uricaruluĭ:) МОЦОК.

No. 198.

Iaşĭ, 1669, maiŭ 10, hărtiă

Marta femsea luĭ Coce vinde casa eĭ din uliţa numită rusésca Domneĭ Caterineĭ, veduveĭ luĭ Dabija vodă.

(Archiva Statuluĭ)

† Адекъ еȣ МАРТА фъмѣа КОЧЇИ. ши кȣ ЅНАКЇȢ фичорȣл мїеȣ. скрием ши мъртȣрисим кȣ чест адевърат ӡапис ал нострȣ. кȣм ноі де бȣнъ воѫ ноастрѫ. де німе силиці ниче асȣприці. ам въндȣт ȣн лок де касѫ. че ам авȣт пре ȣлица рȣсаскъ. кът цине дȣгїѧна. каре лок мїаȣ фостȣ мїе кȣмпърътȣръ дела ДРЪГИЧ. ши лȣі ДРЪГИЧ іаȣ фостȣ кȣмпърътȣръ дела САВА КАДІȢЛ. ачеста лок лам въндȣт мърией саале доамнеі Катеринїи. че аȣ фостȣ а ръпѡсатȣлȣі Дабижеі водѫ. дрепт (locŭ deşertŭ) леі бътȣці. ши мїаȣ фъкȣт плата деплин (locŭ deşertŭ) леі бані гата. ꙟнтрȣ мъна мѣ. нȣмаі ӡапис. че ам авȣт дела мъна лȣі ДРЪГИЧ. пре ачел лок лам пїердȣт. че де съ ва афла ȣндева съ аібъ а съ лȣа. ши съ съ дѣ. ла чінстітѫ мъна мърїеі саале. доамнеі КАТОРИНЇИ. іар ӡапис. че аȣ авȣт ДРЪГИЧ дела САВА фичорȣл КАДИȢЛȢІ. фостаȣ ла мъна мѣ. ши лам дат ла мъна мърїеі саале доамнеі. ши кънд ам фъкȣт ачастъ токмалъ. кȣ мърїѧ са доамна. ши мїаȣ фъкȣт мърїѧ са плата кът маі сȣс. скрїем. фостаȣ АЛОѮА ворнікȣл ши КЪРСТѢ че аȣ фостȣ вамеш. ши СКОАРЦОШ комисȣл ши САВА КАДИȢЛ а кȣі аȣ фостȣ локȣл де мошїе ши КИРА ӡлътарюл. ши ГИОРГЇȢ ворникȣл ши ЅНАКЇȢ кȣмнатȣл лȣі ІѠНȢ пѣкецȣл. ши ГИОРГЇȢ а ФРЪНКЪІ. ши КИРИІАК непотȣл лȣі МИТРОФАН кълȣгърȣл. ши ДРОСѢ че аȣ фостȣ старосте де къмнарі. ши ПОТКО бъкалȣл. ши ГОѠРГЇȢ БȢТ бъкал. ши ИѠН сȣрлар. ши попа ȢРСȣл. дела бесѣрика Рошкъі. ши мȣлци ѡамени бȣні. etc. ши еȣ АНДРОІ МИХȢЛОЦ ȣрикарюл ам скрис ӡаписȣл etc. оу ІАСОХ влѣт /ӡрѳӡ мѣсица маі і. (Iscăllitŭ:) АЛОКСА АРАПȢЛ вор ниіъл † КИРИАК мартор. (Punerĭ de degetŭ:) МАРТА. † ЅНАКЇȢ сынъ МАРТА † САВА КАДІȢЛ. (Iscălliţi:) *ΓΟΡΓΕ βουνικος μαρτηρας στανοθε. ΓΕΩΡΓΗΣ ΦΡΙΝΚΑΣ μαρτιρας. ΔΡΟΣΟΣ σταροστας μαρτηροταναθεν. † ΓΟΡΓΙΣ ΜΠΟΥΤΗΣ μαρτηρας ΠΕΤΗΚΟΣ μπακαλης μαρτηρας.*

No. 18. BUCURESCI, 18 DECEMBRE 1864. No. 18.

Abonamentele se facŭ la Tipografia Statuluĭ.

ARCHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEĬ.

Esse uă dată pe septemână cu preţulŭ de 1 galbenŭ pe annŭ.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUĬ JUSTIŢIEĬ, CULTELORŬ ŞI INSTRUCŢIUNIĬ PUBLICE.

Annulŭ I. **Redactor: B. PETRICEĬCU-HĂJDEŬ,** Annulŭ I.

ex-professor superior de istoriă şi statistică, ex-bibliotecar, ex-membru allŭ Commissiuniĭ documentalĭ.

Fragmente documentalĭ.

No. 199.

— 1689 —

Francesulŭ De la Neuville, trimisŭ cu missiune diplomatică din Polonia la Mosc va, relatéză despre aventurele Moldovénuluĭ Nicolaĭu Milesco, cunnoscutŭ la Ruşĭ simplu sub numele de Spatarŭ: allungarea sea din patriă, petrecerea sea in Prussia, protecţiunea ce-ĭ accordâ in Russia primŭ-ministrulŭ cnézŭ Basiliŭ Galiţin, şi in fine modulŭ in care i se datoresce luĭ reformarea commerciuluĭ moscovitŭ cu China; tóte astea pe basea proprielorŭ povestirĭ alle luĭ Milesco, cu care Neuville a petrecutŭ impreună in totŭ timpulŭ şederiĭ séllе in Moscva.

(Acéstă preţiósă relaţiune, care modifică pré-multŭ cea ce a scrisŭ despre spatarulŭ Nicolaĭu Milesco cronicarulŭ nostru *Neculcea, Letop., t. 2, p. 209,* se află in rarissima carte a luĭ *De la Neuville: Relation curieuse et nouvelle de Moscovie, contenant l'état present de cet empire,* les *expéditions des Moscovites en Crimée en 1689, les causes des dernières révolutions, leurs moeurs et leur religion, le recit d'un voyage de Spatarus par terre a la Chine; Paris, 1698, in-12.* Maĭ essistă uă altă ediţiune nu maĭ puţinŭ rară: *A la Haye, 1699, in-12;* uă traducţiune ollandesă in duo ediţiunĭ, una din *Tyel, 1699, in-8,* cea-l'altă din *Utrecht, 1707, in-8,* sub titlulŭ: *Reis-Beschryvinge van Polen na Muscovien anno 1689 door de Heer van Nie-stad;* şi uă traducţiune englesă, inserată în collecţiunea luĭ *John Harris: A compleat collection of voiages and travels, London, 1705,* tomulŭ allŭ 2-lea, sub titlulŭ: *Some observations on a journey by land from Muscovy into China, made by Mr. Spartarus.)*

RECUEIL DES CONVERSATIONS DE SPATARUS SUR LE VOYAGE ET COMMERCE DE LA CHINE.

. . . . . Ce qu'il a fait (le prince Galichin) pour établir par terre le commerce de la Chine par la Ziberie et Tartarie, mérite une description particulière.

Spatarus, Valaque de nation, avoit été chassé de son pays, après avoir eû le bout du nés coupé, pour avoir découvert au Grand-Seigneur un traité secret que l'Hospodar de Valachie, son parent, avoit fait avec le Roy de Pologne, et qui a été la cause de la déposition de cet Hospodar, qui est présentement à la Cour du Roi de Pologne, réduit à une pension. Il se retira d'abord chez l'Electeur de Brandebourg, qui le reçut parfaitement bien, parce qu'il étoit fort sçavant, et parloit parfaitement Latin, Grec et Italien. Mais le Roi de Pologne ayant donné advis de son infidelité à Monsieur l'Electeur, il fut aussitôt chassé de sa Cour et ne sçachant où aller, passa en Moscovie. Galichin le reçut fort bien, et lui donna de quoi subsister. Quelque temps après, il l'envoia de la part des czars à la Chine, pour découvrir les moyens d'établir par terre le commerce de ce pays-là par la Moscovie. Il fut deux ans dans ce voyage, et eut de grandes difficultés à le faire, mais comme il a beaucoup d'esprit, il remarqua si bien l'état des lieux par où il passa, qu'il fit espérer à son retour à Galischin, que dans un second voyage il mettroit les choses en état de pouvoir aller dans ce pays-là aussi facilement que dans un autre. Galischin commença sur ses assurances à faire chercher un chemin aussi commode que court, pour le transport des marchandises, et après l'avoir trouvé, il songea aux moyens d'y établir des voitures, qui furent de faire bâtir de Moscou à Tabolk, capitale de Ziberie, de 10 lieues en 10 lieues, quelques maisons de bois, d'y mettre des paysans, à qui il abandonna le domaine de plusieurs terres, à condition seulement d'entretenir dans chaque maison trois chevaux qu'il leur fit donner la première fois, avec droit d'éxiger de ceux qui vont en Ziberie et en viennent pour leurs propres affaires trois sols par cheval, pour dix werstes de chemin, qui sont deux lieues d'Allemagne. Il avoit aussi sur cette route, comme par toute la Moscovie, fait

planter de pieux pour marquer les werstes et le chemin; et dans les lieux où la neige est si haute que le chemin en est impracticable aux chevaux il avoit établi des habitations, qu'il avoit données à des gens condamnez à l'exil perpetuel, à qui il faisoit fournir de l'argent et des vivres, avec de gros dogues, pour tirer au lieu de chevaux les traisneaux sur la neige; et à Thobolk, ville située sur ce grand fleuve Irsik, que l'on nomme improprement Oby, parce qu'il s'y décharge, il avoit établi de grands magazins, remplis de vivres, et fait bâtir de grosses barques, sur lesquelles la caravane remontoit ce fleuve jusqu'à Kesilbas, lac scitué au pied des montagnes Pragog, où il avoit pareillement établi toutes les commodités nécessaires pour continuer ce voyage. Spatarus m'a asseuré qu'il n'avoit été que cinq mois en chemin dans son dernier voyage, et qu'il l'avoit fait avec autant de commodité et de facilité que dans nôtre Europe. J'aurois fort souhaité qu'il m'en eût bien voulu dire toutes les particularités, et m'en fair le détail, et apprendre de lui les noms des rivières, montagnes et païs par où il avoit passé; mais je le trouvai fort circonspect et retenu à toutes les questions que je lui faisois, et compris très-bien, que s'il ne satisfesoit pas ma curiosité, ce n'étoit que la crainte qu'on lui rendît un mauvais office si cela venoit à être sçû, en l'accusant de m'avoir découvert une chose laquelle ils veulent être cachée et inconnue à toutes les autres nations, et que la complaisance qu'il pouvoit avoir pour moi, en m'instruisant de tout ce que je lui demandois, ne lui attirât quelque bâtonnade de la part des czars, lesquels, quand il leur plaît, n'exemptent de ce châtiment personne de quelque qualité et condition qu'elle puisse être, depuis le moindre paysant jusqu'aux boyars. Il éperoit, à ce qu'il me fit entendre, de trouver encore un chemin plus court et aisé dans un autre voyage qu'il prétendoit faire . . . .

ADUNAREA CONVERSAȚIUNILORŬ SPATARULUI (NICOLAIU MILESCO) DESPRE CĂLLETORIA ȘI COMMERCIULŬ CHINEĬ.

. . . . Cea ce a făcutŭ **Galițin** pentru a stabili, pe uscatŭ, commerciulŭ cu **China**, prin **Siberia** și **Tătaria**, merită uă deosebită descriere:

Spatarulŭ, Românŭ de origină, a fostŭ pedepsitŭ cu tăiarea nasuluĭ și allungatŭ din patriă pentru a fi descoperitŭ sultanuluĭ unŭ tractatŭ secretŭ prin care ruda sea, domnulŭ Valachieĭ (Constantinŭ Cantacusinŭ), se legase cu regele Polonieĭ; care tractatŭ a și fostŭ causa destronăriĭ Domnuluĭ, redusŭ adĭ de a trăi din uă pensiune la Curtea polonă. Spatarulŭ de'ntâiu se retrase la principele-electorŭ allŭ Brandeburguluĭ, care l'a priimitŭ pré-bine, vedêndu-lŭ omŭ fórte invețatŭ și vorbindŭ cu perfecțiune lătinesce, grecesce și italianesce; deră insciințându-se apoĭ dela regele Polonieĭ despre trădarea de maĭ susŭ, l'a gonitŭ dela Curtea sea, și atuncĭ, ne maĭ sciĕndŭ incotro să apuce, Spatarulŭ trecu in Moscovia. Aci Galițin illŭ îmbrățișă și-ĭ dede midŭ lóce de subsistență; éră după unŭ intervallŭ de timpŭ illŭ trimise din partea țarilorŭ la China, pentru a descoperi modulŭ de a stabili pe uscatŭ commerciulŭ moscovitŭ cu acea țeră. **Spatarulŭ** petrecu duoĭ annĭ in călletoriă, sufferi maĭ multe greutățĭ; déră cu spiritulŭ seŭ cellŭ superiorŭ ellŭ sciu a observa așa de bine starea locurilorŭ, prin carĭ trecea, încâtŭ după intórcere dede luĭ **Galițin** speranța, că intr'uă *a doua călletoriă* va puté pune acelle regiunĭ in starea normale a altorŭ țerre. *Basĕndu-se pe aceste incredințărĭ*, **Galițin** se apucă a căuta uă calle commodă și scurtă pentru transportulŭ mărfurilorŭ, și după aceĭa începu a se gândi la midŭ-lóce de a stabili trăsure, și anume a poruncitŭ a se clădi dela **Moscva** pônĕ la **Tobolsk**, capitala **Siberieĭ**, la distanță de 10 leghe una de alta, câte uă casă de lemnŭ, in carĭ a aședatŭ țerranĭ, dându-le pămênturĭ in proprietate, cu aceĭa ca fie-care din acelle case să aĭbe câte 3 caĭ, ba incă pentru prima óră dede caĭ de la Statŭ, cu dreptulŭ de a cere de la călletorĭ, mergêndŭ in **Siberia** séŭ venindŭ de acollo pentru interesse particularie, câte 3 solde de callŭ la 10 verste de drumŭ, adecă 2 millurĭ nemțescĭ. Cu acellașŭ scopŭ **Galiținŭ**, in acéstă direcțiune, ca și in remășița **Moscovieĭ**, plantă stêlpĭ pentru a cunnósce drumulŭ și nu-

merulŭ verstelorŭ, éră in acelle locurĭ, unde mulţimea ometţilorŭ nu permittea de a merge cu caĭ, ellŭ stabili locaşurĭ, dându-le ómenilorŭ osândiţĭ la essiliŭ perpetuŭ, pe carĭ iĭ approvisionna cu banĭ, cu hrană, şi cu cânĭ de ceĭ marĭ, meniţĭ a trage saniele pe zăpadă in locŭ de caĭ; de asemenea in **Tobolsk**, oraşulŭ aşeḑatŭ pe marele fluviŭ **Irtişŭ**, pe care uniĭ îllŭ confundă cu receptacolulŭ seŭ fluviulŭ **Obi**, **Galiţin** infiinţă marĭ magazie pline de provisiunĭ, şi construi voluminóse barce, pe carĭ mărfurile să urce fluviulŭ pônĕ la **Kizilbasŭ**, laculŭ întinsŭ la pólele munţilorŭ **Pragog** (?), de unde se incepŭ alte commodităţĭ pentru a puté urma inainte. **Spatarulŭ** mĕ incredinţa, că in *ultima sea căllĕtoriă* ellŭ n'a petrecutŭ in drumŭ maĭ multŭ de cincĭ lune, bucurându-se de tóte indemânările şi inlesnirile ca şi cândŭ arŭ fi călletoritŭ prin Europa cea civilisată. Eŭ aşŭ fi doritŭ pré-multŭ, ca ellŭ să-mĭ spună cu amĕnuntulŭ tóte particularităţile, enumerându-mĭ anume apele, munţiĭ şi regiunile, prin carĭ trecuse; déră îllŭ vedeamŭ pré-păzitŭ şi reţinutŭ la tóte intrebările melle, şi amŭ inţellesŭ că, refusându-se de a-mĭ satisface curiositatea, ellŭ o face de frică ca să nu se affle revelaţiunile sélle şi să nu o pătéscă reŭ pentru a fi desvăllitŭ lucrurile, pe carĭ **Moscoviţiĭ** voescŭ a le ţiné ascunse şi necunnoscute tutororŭ popórelorŭ. Amabilitatea, ce o arŭ fi avutŭ ellŭ de a respunde la intrebările melle, ĭ-arŭ fi pututŭ attrage uă bastonnadă din partea ţarilorŭ, carĭ după bunulŭ lorŭ gustŭ nu cruţă de acéstă pedépsă pe nemine, fiă de orĭ-ce origină séŭ demnitate, incepêndŭ dela cellŭ maĭ micŭ ţerranŭ pônĕ la boieriĭ ceĭ maĭ marĭ. *Spatarulŭ îmĭ manifesta speranţa, că va găssi uă calle totŭ incă maĭ scurtă şi maĭ commodă pentru a merge la China, intr'uă nouă căllĕtoriă ce se pregătesce a face . . .*

Documente inedite române.

No. 200.

Fără locŭ, 1620, iuniŭ 14, hărtiă.

Postelniculŭ Muşatŭ *infrăţesce* pe Fĕtŭ şi Négoiă cu Vasile, făcêndu-le darurĭ: luĭ Fĕtŭ uă dulamă de grană cu vulpĭ in preţŭ de 4300 aspri, luĭ Négoiă—unŭ callŭ murgŭ cu frêŭ şi cu şea turcéscă in preţŭ de 4500 aspri şi uă dulamă cabaniţă cu gulerŭ de vulpĭ in preţŭ de 5800 aspri, érŏ nevesteĭ luĭ Fĕtŭ 10 coţĭ de tulpanŭ in preţŭ de 540 aspri; dupŏ care infrăţire Fĕtŭ şi Négoiă dăruescŭ luĭ Vasile 2 robĭ şi câte-va bucăţĭ de pâmîntŭ.

(Archiva Statuluĭ).

† Скриш е8 ФЪТ8Л ши НЕГОА к8м са 8фрѫцѫт к8 ВАСИЛЕ ши лам дѫр8ит8 к8 дwи р8мѫнi де Н8КШОР ан8ме АЛБ8Л ши НЕД8 ши w делницѫ б8нѫ фѫрѫ де р8мѫн8 ши к8 делницеле че . . . . ши мѫрт8рïа поп СТАНЧ8Л . . . ши СТАН армаш8л8 де НЪПЪРЪТЕНI. п:п Д8БРАВЪ ши к8 . . . . де Д8МНЕЩИ ши АЛБ8Л де ГЪНЕЩИ ши ФРЪЧЕ де КОСТЕНЕЩI. шам скрис8 е8 ФЪТ8Л к8м . . . . са фие мwшие. (cincĭ peceţĭ).

† Е8 М8ШАТ пост ам8 дат8 ФЪТ8Л8I w д8ламѫ де грана к8 в8лпи. iар л8 НЪГОЕ фечор8л ФЪТ8Л8I iам8 дат8 8н кал м8рг8. к8 ша т8рчѣскѫ к8 грана ши к8 фрѫ8. ши w д8ламѫ кабаницѫ к8 г8лер к8 в8лпи де атмишчеле (?) рwши8. шам8 ѫфрѫцит8 ачещi коконi де б8нѫ воiа лwр. ѫнсѫ д8лама Фѫт8л8i прец8л еи. /дт. iар д8лама л8 Нѣгое прец8л еи /еw. ши кал8л ши шаw. /дф. ши ам8 дат8 ж8пѫнѣсеи ФЪТ8Л8I ши а л8 НЪГОЕ. ï. коцi де тѫлпан фм. шам8 скрис е8 М8ШАТ пост наинтѣ ачестор боiарi че сѫнт маi с8с скришi. пис юн. дï дни. вѫлѣт /зрки. (Pecete) М8ШАТ пост.

No. 201.

Iaşĭĭ, 1669, decembre, hărtiă.

Chirila, preşedintele municipalităţiĭ armenescĭ din Suéva, vinde via sea dela Cotnarŭ monastiriĭ Gola, in presinţa maĭ multorŭ notabilĭ Armenĭ.

(Archiva Statuluĭ)

Адекѫ е8 КИРИЛА шwлт8з8л арменеск8 де тѫрг8 де С8чавѫ. ши к8 фечwр8л мïе8 к8 ДРѪГИЧ. скрïем ши мѫрт8рисим к8 чест8 адевѫрат. запис ал нwстр8 де ниме неволици ниче ас8прицi чз де а нwастрѫ б8нѫ вое ам вѫнд8т а ноастрѫ дирѣптѫ wчинѫ ши мошïе. w фалче де вïе. ла тѫрг8 ла КОТНАРЮ ѫ дѣл8л МЪНДРЪ. ѫнтре вïа л8и IВАН потропоп8л арменеск8 дин цwс. ши ѫн-

тре вїа лѹи МАРКѠ АРМАНѸЛ дрн сѹс. каре фаче де вїе нѣѹ фост ноаѫ мошїе дела мошїи ноцрї ши дела пѫринцїи ноцрї. ачаста ѡ ам вѫндѹт ной пѫринтелѹи МАКАРЇЕ егѹменѹл. дела свѫнта монастире дела ГОЛѢЕ де тѫргѹ де АШІ. дрентѹ чинѕѫчї де лей кѫтѹцї ши нѣѹ дат пѫринтеле егѹменѹл МАКАРЇЕ тоцї ачеща бани. н. де лей бѫтѹцї ѫнтрѹ мѫнѹле ноастре денаинтѣ потропопѹлѹї Иван чел арменескѹ де Сѹчавѫ ши фечорѹл сѫѹ попа СИМИѠН ши КЪРСТѢ цинереле КИРИЛЕІ ши ЛѸКА АРМАН. ши ТѸДОРІ негѹцѫторюл ши ДАВИД негѹцѫторюл. ши МИХѪЛАКІ негѹцтор ши денаинтѣ а мѹлцї негѹцѫторї ши ѡамінї бѹнї. ка сѫ хїе де акмѹ ѫнаинте егѹменѹлѹї дирѣптѫ ѡчинѫ ши кѹмпѫрѫтѹрѫ ѫн вѣчї ши пентрѹ крединца ної ам искѫлит. ши дѹмнѣлѡр ачещи негѹцторї кѹ тоцїи лѹ искѫлит ши еѹ АНТОН ам скрис. ѹ ІАС лѣт ѕрои дек дні. (urméză duo puneri de degetŭ, și uă adeverire in limba arménéscă).

No. 202.

Iașii, 1680, februariŭ 10, hărtiă.

Iane cântărețulŭ ïea in schimbŭ dela Constantinŭ Ciutea nesce case in ulița russéscă.

(Archiva Statuluĭ)

† Адекѫ еѹ АНЕ павецѹл скрїѹ ши мѫртѹрїсѫск кѹ ачест адевѫрат ѕапис ал мїеѹ прекѹм ам скимбат де бѹнѫ воа мѫ кѹ КОСТАНТИН ЧЮТА де юам дат цюмѫтате дїн тот локѹл мїеѹ че ам пинтре Пѫлладїе ши пинтре локѹл дофторѹлѹї парте деспре ХАНДОВА. ши юам дат ши. н. де леї банї. ши КОСТАНТИН ЧЮТА мїаѹ дат цюмѫтате де лок че аре дѹмнѣлѹї ѫн ѹлица рѹсаскѫ пе лѫнгѫ локѹл мїеѹ дїспре свѣтїі Некѹлаї ши мїаѹ фѫкѹт КОСТАНТІН ЧЮТА ши ѕапис дела мѫна лѹї деч акмѹ ши кѹ ІѠНАШКО цинереле ЧЮТИ не ам ѫнкоит ши не ам ашѫѕат тот пре ачастѫ токмалѫ сѫ цїе дѹмнѣлѹї локѹл дела міне кареле скрїе маї сѹс шї еѹ сѫ цїю локѹл ачеста пре лѫнгѫ локѹл мїеѹ цюмѫтате де локѹл ЧЮТЕІ чеї дїспре фемеа лѹї АНТІМЇА. ши еѹ нам фост апѹкат а фаче ѕапис ка сѫ хїе де крединцѫ ла мѫна лѹї ІѠНАШКО ша цюпѫнасїи лѹї а МАРЇИ фатеї лѹї КОСТАНТІН ЧЮТИ ши ачест ѕапис лам фѫкѹт денаинтѫ дѹмисале лѹї АНДРЕІ МИХѸЛЕЦ ѹрікарюл шї денаинта ЛѸПѸЛѸІ ЗАМЪ ши денаинта лѹї ВАСИЛЇЕ ГЪЛКЪ ворникѹл де поартѫ ши денаинта лѹї ДАНОЛАКЕ ѹрикарюл ши денаинта лѹї ІѠРДАКЕ ѹрикарюл шї еѹ АНДРЕІ МОЦОК дїакѹ ам скрис etc. ѹ ІАС лѣт ѕрпи февр ї. (Iscălliturele).

Documente inedite in limbe străine.

No. 203.

(Sucéva), 1407, genariŭ 7, pergamenă.

Iosefŭ, mitropolitulŭ Moldoveĭ și părintele spirituale allŭ luĭ Alessandru vodă cellŭ Bunŭ, insărcinéză pe boierulŭ domnescŭ Petru Ureclea de a intruni duo monastirĭ alle mitropolieĭ, cea dela Némțŭ cu cea de la Bistrița, cu tóte averile lorŭ miscătórie și nemișcătórie, cărțĭ, moșie, etc., dănuite in mare parte de către Petru vodă Mușatŭ, sub singura administrațiune a egumenuluĭ nemțénŭ Domentianŭ și a urmașuluĭ ce și-lŭ va numi ellŭ-insușĭ.

(Acestŭ prețiosŭ documentŭ de la cellŭ de'nteiŭ mitropolitŭ moldovenescŭ, cunnoscutŭ până acum, se află în Archiva Statuluĭ).

† Свѣтѣишїи митрополит кѵр Іѡсифъ молдовлахїискыи. благоизволенїемь божїемъ. и того прѣчистыѧ матере. и того честнаго възнесенїа. монастыръ владычьствами еже ѿ Нѣмца. благопроизволи владычьствоми такожед и съ сыномъ владычествами Іѡмъ Алеѯандром воеводѫ. господиномъ ѕемли молдавскои. и дадохом тоиѕи монастыр прѣжереченныи попѹ кѵр Доментїанѹ. такожед и монастыръ ѹспенїа прѣчистыѫ богородицѫ иже на Быстрици. ıако да сѫт тїеѕи монастире неразлѫчени единъ ѿ дрѹгаго. понеже сѫт ѡба владычьствами и тамо пѹщамь колѣрина воеводѫ. жѹпана Петра Оурѣклѣ да прѣдаст въсе еликоса ѡбрѣтаетъ въ тѣхѕи прѣдреченных монастырех. въ рѫках попа кѵр Доментїана. или книгы. или свиты. или съсѫды. въсе ѿ велика даже до мала. и пакы надворъ еже са ѡбрѣтаѫтъ. двѣ селѣ монастырстѣ. на ѹсти Нѣмца. едино ѿ единѫ странѫ Нѣмца а дрѹго ѿ дрѹгѫ странѫ еже их ест далъ свѣтопочившїи господинь Іѡ Петръ воевода. и двѣ водѣници. и. в. лоѕїи. едино що ест далъ Петръ воевода. а дрѹго ест кѹпило владычьствоми. и ѡвцѫ монастыръскыѫ и волѡве. и кони и пчелы. и въсе или мало или велико. въ рѫках попѹ кѵр Доментїанѹ. да съхранит и да имат попеченїе ѡ них до живота своего. по ѡшествїи же его къ богѹ. такожед егоже хощет ѡнъ назнаменати ѿ братеи. своих да бѫдет и томѹ непоколѣбимо. до

живота владычьствами. по ωшествïиже владычьствами еже къ богꙋ. кого богъ изберет быти митрополит. на прѣстолѣ владычьствами. или пакы по животѣ сына владычьствами Іω Ѧлеѯандра воеводѫ. которы бѫдет господаръ. или нѣкто ωт съвѣтници тѣхъ. и разорит сие писанïе. а не ꙋтвръдит. да мꙋ сѫдит богъ. и прѣчистаа его мати. и да ест проклат ωт тиï богоносных ωтець. и да иматъ ꙋчастïе съ Іоудож. и списажеса сие влѣт ѕцеï мѣсица генарïа з день аз же Гръд писах: †

† *Pré-sântulŭ mitropolitŭ kyr* **Iosefŭ** *allŭ Moldo-românieĭ*, cu bună-voința luĭ D-ḑeŭ și a pré-curateĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, și a cinstiteĭ Innălțărĭ, amŭ bine-voitŭ vlădicia mea și cu *fiindŭ vlădicieĭ melle Ionŭ Alessandru-vodă*, stăpânulŭ țerreĭ **Moldoveĭ**, și amŭ datŭ monastiriĭ vlădicieĭ melle dela **Némțŭ**, unde este *popa* kyr **Domentianŭ**, ca ea să fie in nedespărțită unire cu monastirea Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ dela **Bistrița**, *fiindŭ ambele aceste monastirĭ totŭ alle vlădicieĭ melle;* și deci amŭ incuviințatŭ *boieruluĭ stăpânuluĭ voevodŭ, jupânuluĭ* **Petru Ureclea**, ca d-luĭ să predea tóte lucrurile din acelle maĭ susŭ ḑisse monastirĭ in mânele popeĭ kyr **Domentianŭ**, fie *cărțĭ*, fie odĕjdie, fie vase, totŭ dela mare pônĕ la micŭ; și incă și celle affară din monăstire, anume duo sate monastiresci la gura **Némțuluĭ**, unulŭ dincollo și altulŭ din céstă parte a **Némțuluĭ**, *ambele hărăzite de către sântŭ-reposatulŭ stăpânŭ Ionŭ Petru-vodă*, și duo more, și *2 viĭe, una dată de către Petru-vodă, éră alta cumperată de către vlădicia mea*, și oĭele monastiresci, și boĭ, și caĭ, și albine, și tóte dela mare pônĕ la micŭ, să se dea in mânele popeĭ kyr **Domentianŭ**, care să le conserve și să le grijéscă pônĕ la mórtea luĭ, éră după trecerea sea către D-ḑeŭ *să-ĭ urmeze pe cine și-lŭ va allege urmașŭ ellŭ singurŭ*, și acella să pórte sarcina pônĕ la mórtea vlădicieĭ melle; éră după mórtea vlădicieĭ melle pe cine D-ḑeŭ va allege a fi metropolitŭ pe tronulŭ vlădicieĭ melle, și după mórtea *fiiuluĭ vlădicieĭ melle Ionŭ Alessandru-vodă* cine va fi domnŭ, séŭ vre-unulŭ din consiliariĭ lorŭ, dacă va strica acéstă scrisóre și nu o va intări, atuncĭ să-lŭ judece D-ḑeŭ, și pré-curata Luĭ Maĭcă, și să fie blăstĕmatŭ de către ceĭ 318 părințĭ theoforĭ, și să aĭbe totŭ uă parte cu Iuda. S'a scrisŭ acésta in annulŭ 6915, genariŭ 7, de către mine **Grădŭ**: †

Но. 204.

Vasluĭu, 1452, februariŭ 24, pergamenă.

Alessandru vodă intăresce monastiriĭ Bistrița lacurile Botneĭ, scutindu-le de ammestecu'ŭ *ținutașuluĭ* Tighiniĭ

(Archiva Statuluĭ)

† Милостïю божïею мы Ѧлеѯандръ воевода etc. даемъ и дали есми нашъ лист монастырю нашемꙋ ωт Быстрици. на то потвержаемъ им Ботна. и съ оусими. ωзерами. кꙋлко прислꙋхают ωт Ботна и кꙋда ест им стыры хотаръ. и двѣ сыж на Днистрïа. где издавна был. и пасикꙋ их. тое въсе вышеписаное да ест etc. протож. бꙋд. кто бꙋдет. ωт нас. держати. Тегинѣ. ни ωны никто да сѣ не оумѣшает оу тых ωзеры. ни ꙋ чом. ни мыто оузати. ωт их хотаръ. а ни припасы. а ни иное нищо. але тот. приход, вес и припасы. да берет сами калꙋгери. а ины никто. а кто сѣ покꙋсит etc. (incheĭarea ordinariă). пис Добрꙋл оу Васлꙋи влѣтω ѕѯз феб кд.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ **Alessandru**-vodă etc. amŭ datŭ și dâmŭ cartea nóstră monastiriĭ nóstre dela **Bistrița**, intărindu-ĭ possessiunea **Botneĭ** cu tóte lacurile, ascultătórie de **Botna**, cu hotarulŭ lorŭ cellŭ vechĭu, și duo pescĕrie vechĭe pe **Nistru** și cu uă prisécă, carĭ tóte să-ĭ fie etc.; éră *cine va ține dela noĭ Tighinea*, să nu se ammestece in acelle lacurĭ intru nemica, *nicĭ să ĭea vamă in hotarulŭ lorŭ, nicĭ vite pripășite, nicĭ alta nemicŭ;* ci totŭ venitulŭ și tóte pripășiturele să le ĭea insișĭ călugĕriĭ, éră altulŭ să nu cuteḑe etc. (incheĭarea). A scrisŭ **Dobru** in **Vasluĭu**, 6960, februariŭ 24.

No. 205.

Némțŭ, 1453, aprile 3, pergamenă.

Alessandru vodă hărăzesce monastirii Pobrata că casă de Tătarĭ domnescĭ dela Némțŭ.

(Archiva Statuluĭ. Documentulŭ e scrisŭ cu cernélă albastră).

† Милостїю божїею мы Ѧлеѯандръ воєвода etc. далї есми. монастырю нашем8 ѡт Побрата. идеж ест храм свѣтого Николи. едного ѡт наших Татаре ѡт Нѣмца. на имѣ Банко и син его Д8митр8. сѫ челѣдми своими. да ест монастирю etc. (urméză blăstemulŭ) вѣра болѧрѫ наших. вѣра пана Браевич дворника.— Маноило.— Станч8ла.— Кости прѫкалаба.— Банчана. и вѣра вѫсѧх etc (incheiarea cu numele vel-logofĕtuluĭ: Михаил). пис. Добр8л дїак наш оу Нѣмцѣ влѣто ѕѕцѯа ап г денѫ.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ **Alessandru**-vodă etc. amŭ datŭ monastirii nóstre dela **Pobrata**, templulŭ St. Nicola, pe *unulŭ din Tătariĭ noștri dela Némțŭ* anume **Balco** cu fiiu-seŭ **Dumitru** și cu casele lorŭ, ca să fie monastiriĭ etc. (blăstemulŭ), pe credința boierilorŭ nostri: panulŭ **Brăescu** (séŭ: **allŭ luĭ Braiă**) vornicŭ, p. **Manoilo**, p. **Stanciu**, p. **Coste** purcalabŭ, p. **Baiceanŭ**, și toțĭ boieriĭ (incheĭarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ: **Mihailŭ**). A scrisŭ **Dobru** *diacŭlŭ domnescŭ*, in **Némțŭ**, 6961, aprile 3.

No. 206.

Tergovisce, 1456, aprile 15, pergamenă.

Vladislavŭ-vodă, fiiulŭ luĭ Danŭ-vodă, intăresce boierului Mogoșŭ maĭ multe proprietățĭ territorialĭ.

(Archiva Statuluĭ)

† Милостїѡм божиѡм Іѡ Владислав etc. сынь Дана великаго воиводе дават etc. ж8пан8 Могош8 сѫ сыновим8 и сѫ дѫщерем8 etc. села по име. Корвы вѫси по Ѧргиш доле. и Корви ѡт камен вѫси и ѡчина ѡт Мичещи и сѫ бродове ѡт воденице. и пол ѡт Мал8рени. понеж с8т ж8пан8 Могош8 старе etc. сведетелїе с8т ж8пан Драгомир Оудрище.— Станчюл дворник.— Михаил логофет.— Стан Негрев.— Коика. . . .— Каѕан Сахаков — Каѕан Крец8л, Димитр8 и Стоıан спатари. Пах8лѣ вистїıар. Балѣ пехарник. Крѫстѣ столник. Манѣ комис. Радоул страторник пис 8 столни варош Трѫговище. мѣсица април еї день. влѣт ѕѕцѯд.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ *Ionŭ* **Vladislavŭ**-vodă, *fiiulŭ marelui Danŭ-vodă*, dâmŭ jupânuluĭ **Mogoșŭ** cu fiiĭ și fiicele luĭ satele anume: totŭ satulŭ *Corvuĭ* de josŭ pe **Argeșŭ** și totŭ satulŭ **Corbiĭ-de-pétră**, și patrimoniulŭ din **Micescĭ** cu vadurĭ de móră, și jumetate-satŭ **Malureniĭ**, carĭ tóte sunt vechie moșie alle jupânuluĭ **Mogoșŭ**. Marturiĭ sunt: jupânulŭ **Dragomirŭ Udrisce**, j. **Stanciŭ** vornicŭ, j. **Mihailŭ** logofetŭ, j. **Stanŭ** allŭ luĭ **Negru**, j. **Coica** . . . j. **Cazanŭ** allŭ luĭ **Sahacŭ**, j. **Cazanŭ Crețulŭ**, **Dimitru** și **Stoénŭ** spatariĭ, **Pahulea** vistiarŭ, **Balea** păharnicŭ, **Crăstea** stolnicŭ, **Manea** comisŭ, **Radŭ** stratornicŭ, Scrisŭ in capitala **Tergovisce**, aprile 15 annulŭ 6964.

No. 207.

Tergovisce, 1512, septembre 29, pergamenă.

Basaraba-vodă priimesce sub a sea protecțiune monastirea femeéscă dela Corbiĭ-de-pétră, fundată și inzestrată de către călugĕrița Magdalina

(Archiva Statuluĭ)

† Милостию божїею Іѡ Басараба воевода etc. синѫ добраго Басараба воивода. дават etc. Ѹспенїе. монастир8 ѯовомаго Корви ѡт Камен. егоже вѫѯдвиже. ж8паница Хамѯева. монахїа Магдалина. честнѣишим сестрам и кал8герницам, иже жив8щим. вѫ свѣтим мѣстѣ том и монахїи Магдалине. ıако да им с8т села по имен8 Корвїи ѡт Камен. и виноград ѡт Голещи. и Ѧцигани по имен8. ѯѫмба сѫ децами и Д8шман etc. и Калич etc. и Кѫлиман etc. и Манѣ стари etc. и Фрѫча etc. и Нѫнаıа etc. и Лаѯар etc. и М8шат etc. понеж им с8т старе и праве ѡчине и дѣдине. монахїе Магдалине. а потом прїиде монахїа Магдалина пред господствами тере приложи теи вишереченни etc. монастир8 Корвїи ѡт Камен. паки потом прїиде etc. тере поклони сын вишереченни монастир господств8ми. аще колиси прил8чит сѫмертѫ монахїе Магдалине. а вишереченна села etc. прѣдалика да нѣст. ан8 да с8т свѣтом8 монастир8. и монастир да ест господски (urméză întăritura și blăstemulŭ) свѣдетелїе ж8пан Барв8л кралевски — Калотѫ великїи дворник.— Иван логофет велики — Харват вистїıар. Радоул спатар. Дрѫгич пехарник. Хамѯа комис. Барв8л столник. Радоул постелник. и аѯ Стан слов8строител еже вѫначертах вѫ настолни град Трѫговищ8. мѣсица сеп. кѳ ден влѣт ѕѯка.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ *Ionŭ* **Basarabŭ**-vodă etc. *fiĭulŭ bunuluĭ Basaraba-vodă*, dâmŭ *monastiriĭ Adormiriĭ dela Corbiĭ-de-pétră, fundată de către jupânésa luĭ Hamza, călugĕriţa Magdalina, pentru pré-onorabilile surorĭ şi călugĕriţe locuitórie in a-cellŭ sântŭ locaşŭ;* ca să ĭ fie satulŭ a-nume **Corbiĭ-de-Pétră**, şi viĭa dela **Golescĭ**, şi *Aţiganiĭ* anume: **Zimba** cu copiiĭ, **Duşmanŭ** idem, **Calicĭ** id., **Călimanŭ** id., **Manea** cellŭ bĕtrânŭ id., **Frĕcea** id., **Nenaea** id., **Lazarŭ** id., şi **Muşatŭ** id., fiindŭ vechie şi drepte patrimonie şi moşie alle călugĕriţeĭ **Magdalina**, care venise inaintea domnieĭ melle, adăugêndu-le către supra-ḑissa monastire dela **Corbiĭ-de-pétră**, şi apoĭ maĭ venindŭ érăşĭ *a inchinatŭ domnieĭ melle insăşĭ acea monastire, pentru aceĭa ca după mórtea călugĕriţeĭ Magdalina satele de maĭ susŭ să nu se vindă, ci să fie totŭ alle monastiriĭ, monastirea fiindŭ domnéscă;* deci etc. (intăritura, şi blăstemulŭ). Marturiĭ; jupânulŭ **Barbŭ** banŭ dĕ **Craĭova**, j. **Calotă** mare vornicŭ, j. **Ivanŭ** mare logofĕtŭ, j. **Harvatŭ** vistiarŭ, **Radŭ** spatarŭ, **Drăghicĭ** paharnicŭ, **Hamza** comisŭ, **Bărbu** stolnicŭ, **Radŭ** postelnicŭ, şi eŭ **Stanŭ** *ziditorulŭ-de-slove, care amŭ schiţatŭ* in capitala **Tergovisce**, septembre 29, annulŭ 7021.

No. 208.

Bucurescĭi, 1577, septembre 11, pergamenă.

Alessandru-vodă Mircea intăresce impăcarea luĭ Voĭlă cu feciorii popeĭ Nanŭ, carĭ sa *infrăţescŭ* in biserică inaintea preuţilorŭ şi a poporuluĭ, cheltuindu-le la aldămaşŭ 230 aspri şi unŭ porcŭ grasŭ, éră pentru eliberarea crisovuluĭ 50 aspri.

(Archiva Statuluĭ).

† Милостїю божїею Іw Алиѯандрȣ etc. дават etc. Воилѫв wт Топлицȣ и съ синови etc. wчинȣ ȣ Топлицȣ. и ȣ Валѣ Тѣтюwв дел Данов синȣ Гȣлиwаев wт Бързътещи всѣ etc. и да се ꙁнает ере ест дел Данов една ȣж wт плъно. ꙁанеж w ест покȣпил Воил. wт Дан въ ꙁа сн аспри готв. а по съмърти. Дановȣ Гȣлиwаев. ȣ тем. Воилѫв. немȣи ест било ȣмирно съ вишречени wчине еже ест покȣпил али wткъд синови поп Нанов. и ȣхотѣщ wни поврати и възимати wвїе wчине wт Воил. а wт врѣме еж сȣт видѣли сини попȣ Нанов. пръвеи чистите книге господствами ꙁа покȣпеніе със комате Воилже. а wни се възвратиши и wставишес. и еще побратишес wт своиwм добро волі ȣ свѣта церквe ꙁа едном със Воила. и тогда пак и над дрȣги вишречену цено. еще възимаш wни. wт Воил едни кон чрън голѣм и добръ. а wт них подароваш по Воилѫ и със дрȣга фалче. ꙁа wчинȣ и wт делове им wт Топлицȣ. и ȣтакмишес wни със Воил. wт пред поповом и всеx варошаном wт Яргиш. и wт пред добри мегїаши wт окрѣст им. да бȣдет etc. и повиш ест келтовал Воил еще алдъмашȣ ас. сл. и свин тлъст а и ꙁа книг ꙁа wчинȣ ас н. (urméză intăritura) сеж свѣдетеліе жȣпан Івашко вел дворник — Мирослав вел логфет. и Стан спат. и Митрѣ вистяр. и Гонцѣ пех. и Стоика вел постелник. ис Мирослав вел лwг. и аз Бадѣ исписа ȣ град Бȣкȣрещ. мѣсяца сеп аї ден. текȣщих лѣтwм ꙁпѕ:—

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ *Ionŭ* **Alessandru** vodă etc. dâmŭ luĭ **Voĭlă** dela **Toplĭţă** şi feciorilorŭ seĭ moşiă in **Topliţa** şi in **Vallea luĭ Tétea** tótă partea luĭ **Danŭ** fiĭulŭ **Gulióeĭ** din **Bărbătescĭ**, anume *uă funiă de munte, ce o cumperase Voĭlă dela Danŭ dreptŭ 250 aspri gata;* éră după mórtea luĭ **Danŭ** allŭ **Gulióeĭ**, **Voĭlă** nu se putea linişti cu acea cumpĕrătură, incercăndu-se a ĭ-o lua şi a apuca fiiĭ popeĭ **Nanŭ**; cariĭ inse vedêndŭ maĭ in urmă primulŭ onorabile crisovŭ allŭ domnieĭ melle assupra justeĭ cumpĕrăture a luĭ **Voĭlă**, s'aŭ lăssatŭ de pretensiunile lorŭ, ba incă *de bună voea lorŭ s'aŭ infrăţitŭ cu Voĭlă in sânta beserică, făcêndu-se totŭ una;* şi atuncĭ, punêndŭ la uă parte plata primitivă, **Voĭlă** le maĭ dede *unŭ callŭ negru mare şi bunŭ,* éră eĭ ĭĭ maĭ dederă luĭ moşiă uă falce din părţile lorŭ din **Topliţa**; *care tocmelă s'a făcutŭ inaintea popilorŭ şi a tuturorŭ orăşenilorŭ din Argeşŭ şi inăintea bunilorŭ megieşĭ impregĭuraşĭ aĭ lorŭ,* decĭ să fie etc. şi a maĭ cheltuitŭ atuncĭ **Voĭlă** *aldămaşŭ 230 aspri şi unŭ porcŭ grasŭ,* éră *pentru crisovulŭ de moşiă a datŭ 50 aspri;* decĭ etc. (intaritura) Marturiĭ: jupânulŭ **Ivaşco** vel-vornicŭ, j. **Miroslavŭ** vel-logofĕtŭ, **Stanŭ** spatarŭ, **Mitrea** vistiarŭ, **Gonţea** păharnicŭ, **Stoĭca** vel-postelnicŭ, *essecutorulŭ* **Miroslavŭ** vel-logofĕtŭ; éră eŭ **Badea** amŭ scrisŭ in

orașulŭ **Bucurescĭ**, septembre 11, annulŭ curgĕtorŭ 7086.

No. 209.

Ţuţora, 1583, septembre 11, hărtiă.

Petru-vodă cellŭ Schĭopŭ intăresce monastiriĭ Galata daniele familliei Varticŭ.

(Archiva Statuluĭ)

† Петрꙋ воевѡда etc. ѡже прїидошѣ etc. Юрашко Вартик синъ Вартика гетман по его доброи etc. дал etc. едно село на имѣ Малитинцїи съ став и съ млин ꙋ волостї хотинскомꙋ. та дал того села etc. монастиры Галатїи. въ за дꙋшїе брата своего ꙋпокоинаго Іѡнашко Вартик и въ за дꙋшꙋ дочци его Ѧнгелини ꙋпокоинаа. еже ест тамо погребана ꙋ свѣтаа монастир. и пакиж дал etc. четири сълаши Циганиі. именем Юра съ женое и съ дѣтми. и Оне Шопа etc. и Данъꙋ etc. Щефан съ женое и съ двѣма сестрома синове Кꙋколови etc. (incheĭarea și blăstemulŭ). пис оу Цоцора вл҃ѣт ҂зч҃в сеп аї (pecete, și iscălitura domnéscă:) Петрꙋ воевода. (Cu mâna uricaruluĭ:) † Өеѡфан митрополит и велици болѣри ꙋч. † Дꙋмитрꙋ.

† **Petru** vodă etc. étă că venindŭ **Iurașco Varticŭ**, fiĭulŭ hatmanuluĭ **Varticŭ**, de bună voiă a sea a datŭ satulŭ a-nume **Malitinţiĭ** cu ézŭ și cu uă móră in judeţulŭ **Hotinuluĭ**, monastiriĭ **Galatia**, pentru suffletulŭ reposatuluĭ seŭ frate **Ionascu Varticŭ**, și allŭ fiĭceĭ luĭ, reposateĭ **Angelina**, ingropată in acea sântă monastire; și a maĭ datŭ patru sălașe de **Ţiganĭ** anume: **Iura** cu femeea și copiiĭ, **One Șopa** idem, **Danăŭ** idem și **Stefanŭ** cu femeea și duo surorĭ, copiiĭ luĭ **Cucolŭ** etc. (incheĭare și blăstemŭ). S'a scrisŭ in **Ţuţora**, 7092 septembre 11. (pecete, și iscălitura domnéscă:) *Petru vodă*. (Cu mâna uricaruluĭ:) † *Teofan mitropolitulŭ și boierĭĭ ceĭ marĭ aŭ invĕţatŭ*. † **Dumitru**. (*)

No. 210.

Fără locŭ, 1608, noembre 1, hărtiă.

Constantinŭ-vodă Movilă rennoesce merticulŭ annuale allŭ monastiriĭ Pobrata.

(Archiva Statuluĭ)

(*) Acestŭ documentŭ se complectéză, in priviinţa genealogieĭ familieĭ Varticŭ, prin unŭ altŭ, totŭ dela Petru-vodă, Iașĭ, 1586, maiu 7, in care **Vasilca**, vĕduva luĭ **Iurasco Varticŭ**, și copiiĭ seĭ **Lupu**, **Gavrilu** și **Anessia** rescumperă dela călugĕrĭ satulŭ Malitinţiĭ.

† Влѣто ҂з р҃з ї мѣсица ноеврї а катастих за празник. что дает господинъ Іѡ Костантин Могила воевода. свѣтѣи монастири. побратскои. идиж ест храм свѣтого ерарха и чюдотворца Некꙋлаа.

† в колодї жита.

† в колодї слад.

† а бꙋчка за вин.

† а полобок за мед присни.

† з талере на потрѣбах.

(Iscăllitŭ:) Константин Воевода. (Pecete).

† In annulŭ 7117 noembre 1 catastihulŭ praznicului, ce dă stăpânulŭ *Ionŭ* **Constantinŭ Movilă** vodă sânteĭ monastiri dela **Pobrata**, templulŭ st. ierarcŭ și minune-făcĕtorŭ **Nicolaiŭ**:

† *2 colóde de grâŭ;*

† *2 colóde de orḑŭ;*

† *1 bute de vinŭ;*

† *1 polobocŭ de miere curată;*

† *7 talerĭ de cheltuială.*

(Iscăllitŭ:) **Constantinŭ** vodă. (Pecete).

No. 211.

Iașiĭ, 1623, iuniŭ 25, hărtiă.

Stefanŭ-vodă Tomșa poruncesce starostilorŭ dela Putna și vătavilorŭ de hânsarĭ de a lăssa in pace morele monastiriĭ Tazlâŭ.

(Archiva Statuluĭ)

† Иѡ Стефан Томшѣ воевода etc. пишем господствоми слꙋгам нашїм старостем ѡт Пꙋтна и вътагом за хънсарї и прочїим слꙋгам нашим. колицн ходит съ слꙋжбою господствами по того влѡст. да имаете ѡставит велма ꙋмирно нѣких млинї свѣтѣи монастири глаголемаа Тазлъꙋа. и комат что ѡнї имаї там до тах млинї. въ ничтож да не имаете валꙋват. а ни възимат что ѡт тах млинї. нъ да бъдет etc. ꙋ Іас вл ҂зрлл юн ке. † Власїе.

† *Ionŭ* **Stefanŭ Tomșa** vodă etc. scrimŭ domnia mea către slugele nóstre *starostiĭ dela Putna și vătaviĭ de hânsarĭ* și alte sluge alle nóstre, câte âmblă prin acellŭ judeţŭ cu slujbele domnieĭ melle; ca să aveţĭ a lăssa de totŭ in pace óre-carĭ more alle sânteĭ monastirĭ numite **Tazlăulŭ**, și altă avere câtă se atinge de acelle more, intru nemicŭ să nu le superaţĭ și nemicŭ să nu luaţĭ, ci să fie in pace etc. **Iașĭ**, 7131, iuniŭ 25. † **Vlasiŭ**.

No. 19. BUCURESCI, 23 DECEMBRE 1864. No. 19.

Abonamentele se facŭ la Tipografia Statuluĭ.

ARCHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEĬ.

Esse uă dată pe septemână cu prețulŭ de 1 galbenŭ pe annŭ.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUĬ JUSTIȚIEĬ, CULTELORŬ ȘI INSTRUCȚIUNIĬ PUBLICE.

Annulŭ I. Annulŭ I.

Redactor: B. PETRICEĬCU-HĂJDEŬ,

ex-professor superior de istoriă și statistică, ex-bibliotecar, ex-membru allŭ Commissiunii documentalĭ.

Fragmente documentalĭ.

Dela Nr. 212 pônĕ la Nr. 239, relațiunĭ diplomatice francese despre epoca luĭ Iacobŭ-vodă Despota și Ionașcu cellŭ Cumplitŭ, domniĭ Moldoveĭ, estrasse din collecțiunea luĭ *Charrière: Négociations de la France dans le Lévant, t. 2 și 3.* (*)

No. 212.

Constantinopole, 1560, octombre 30.

Dolu, agentulŭ diplomaticŭ allŭ Franciei, insciințéză pe episcopulŭ d'Acqs despre intențiunea cnézuluĭ Demitriŭ Wiszniewiecki de a năvălli in Moldova.

. . . . **Dimitri**, bunŭ și bravŭ ostașŭ, care fugise din **Constantinopole**, scullându-se contra sultanuluĭ, a strinsŭ ómenĭ cu adjutorulŭ duceluĭ **Moscovieĭ**, allŭ **Polonilorŭ** și allŭ **Căzacilorŭ** (Russiens), *gâtindu-se a năvălli assupra Domnuluĭ Moldoveĭ* (pour courir sus au vayvoda de Buldavie), *care insciințéză despre asta pe sultanulŭ, și-și adună ostile la unŭ locŭ cu celle muntenescĭ* (avec celles du Vallaque) *pentru a aștepta in câmpŭ pe Dimitri;* și aice se crede cu siguranță, că va urma uă bättălliă.

No. 213.

Constantinopole, 1561, decembre 8.

Petremol, agentulŭ diplomaticŭ allŭ Franciei, scrie către Boistaillé despre năvăllirea luĭ Despota in Moldova, și sensațiunea produssă prin acestŭ evenementŭ in Constantinopole.

Despotulŭ serbescŭ (Le despost de la Servia), occupândŭ **Moldova** (Boldavie, aujourd'hui dite Moldavie) cu adjutoriulŭ regeluĭ **Ferdinandŭ** și allungândŭ de acollo pe ducele **Alessandru**, a uĭmitŭ astŭ-feliu pe **Turcĭ**, incâtŭ *eĭ s'aŭ grăbitŭ a espedi duoĭ sandjacĭ pentru a-lŭ respinge, impreunându-se cu Muntenii* (Vallacques), carĭ staŭ gata cu arme la ordinea sultanuluĭ. Déca e adevĕratŭ, cum că tóte s'aŭ făcutŭ cu adjutoriulŭ și favórea luĭ **Ferdinandŭ**, apoĭ nu trebuĭ să ne maĭ așteptămŭ la vre-unŭ tractatŭ de pace intre ellŭ și Pórta ottomană.

Se vorbesce, că in **Moldova** sunt astădĭ *30,000 seŭ 40,000 de óste, cea maĭ mare parte Nemțĭ, Polonĭ și Ungurĭ, și pré-mulțĭ cu pistóle* (pistolliers). Aice se asteptă numaĭ intórcerea *unorŭ currierĭ, trimișĭ in Moldova pentru a spionna și a descoperi forțele dușmanilorŭ; și pe dată se vorŭ espedi Pertah și beglerbeĭulŭ;* deși mulțĭ de aceĭ ce cunnoscŭ localitățile demonstréză impossibilitatea de a trece **Dunărea** in anotimpulŭ de față, din causa marilorŭ mlastine ce-lŭ incongióră.

Se dice că, după allungarea luĭ **Despotŭ** sultanulŭ va pune pe tronŭ pe *adevĕratulŭ și legitimulŭ domnŭ allŭ Moldoveĭ* (le vray et légitime seigneur), *care se afflă acum la Alepŭ și căruĭ ĭ s'a scrisŭ de a veni la Constantinopole; déră e maĭ de credutŭ, că sultanulŭ va aședa in Moldova simplu unŭ sanjac-beĭu mahometanŭ seŭ unŭ begler-beĭu, pentru a nu fi silitŭ de a trimitte acollo in toțĭ anniĭ armată peste armată.*

No. 214.

Constantinopole, 1562, genariŭ 15.

Petremol insciințéză pe Boistaillé despre effectulŭ am-

(*) Acéstă carte, a căriĭ edițiune este deja *épuisée*, amŭ imprumutat'o din biblioteca Archiveĭ Statuluĭ, mulțumită amabilitățiĭ D-luĭ Gr. N. Mano.

bassadeĭ luĭ Despotă-vodă in Constantinopole, despre dorinţa acestuĭ principe de a fi in amiciă cu Franţa, despre relaţiunile séle cu Transilvania, despre mórtea vechĭuluĭ domnŭ moldovenescŭ Iliaşŭ-vodă şi prepusulŭ ce planéză assupra luĭ Alessandru-Lăpuşnénulŭ.

Marile pregătirĭ de resbellŭ, ce făcură Turciĭ pentru a merge contra luĭ **Despota** in **Moldova**, s'aŭ risipitŭ in fumŭ la *sosirea cătorŭ-va trimişĭ aĭ luĭ Despota, carĭ aŭ venitŭ să declare sultanuluĭ, că Despota n'a lucratŭ nemica şi nicĭ avea gândulŭ de a intreprinde ce-va din duşmăniă contra Porţiĭ Ottomane, ci numaĭ pentru a allunga pe tiranulŭ Alessandru-vodă, care usurpase regatulŭ Moldoveĭ (royaume de Moldavie), cuvenitŭ luĭ Despota; şi că a venitŭ nu din propria ambiţiune, ci fiindŭ chiămatŭ de către pămêntenĭ, carĭ nu maĭ puteaŭ sufferi marile tirannie, essacţiunile şi oppressiunile luĭ* Alessandru; şi in fine, că este gata a plăti nu numaĭ tributulŭ de maĭ 'nainte, ci chĭarŭ cu sporŭ. Sultanulŭ a priimitŭ propunerea, a confirmatŭ noŭa domniă, şi va să trimittă luĭ **Despota** *ornamentele şi stégurile de sandjacŭ* (les aornements et estendarts de sanjacq), *cu sarcina de a plăti cu 20,000 de scude* (escuz) *peste tributulŭ luĭ Alessandru-vodă, care era de 30,000 scude.* Ierĭ a plecatŭ de aicĭ cu respunsulŭ sultanuluĭ ómeniĭ luĭ **Despota**, carĭ *îmĭ addusseră şi mie uă scrissóre din parte-ĭ, allăturată aci in copiă, cu arretarea dorinţeĭ de a avé amicia regeluĭ şi propunêndu-ĭ pe a sea.* Ĭ-amŭ respunsŭ, că eŭ nu potŭ nicĭ a respinge, nicĭ a priimi acea amiciă, fără uă prealabile inţellegere cu principele meŭ, pe care îllŭ voĭu insciinţa negreşitŭ, şi care credŭ că se va pleca bucurosŭ, ca amicŭ allŭ amicilorŭ sultanuluĭ. M'amŭ mărginitŭ cu acestŭ respunsŭ cu atâtŭ maĭ vĕrtosŭ, că nu scieamŭ incă cum se pórtă **Despota** in privinţa regeluĭ **Transilvanieĭ**, care a fostŭ totŭ-d'a-una sub protecţiunea regeluĭ, şi că aicĭ se respândise pré-multŭ vorba, cumcă *uă armată moldovénă de 15,000 ómenĭ arŭ fi inconĭurată Transilvania;* cea ce indemnă pe sultanulŭ de a espedi ĭerĭ pe ambassadorulŭ regeluĭ transilvanŭ cu ordinĭ către sandjaciĭ vecinĭ de a da adjutórie. Amŭ afflatŭ totuşĭ, cum că **Despota**, temêndu-se ca regele **Transilvanieĭ** să nu sprijine pe vecinulŭ seŭ **Alessandru**-vodă, din recunnoscinţă pentru că *acesta îĭ adjutase cu cheltuéla sea de a occupa Transilvania,* a adunatŭ armata de maĭ susŭ nu pentru a attaca pe regele transilvanŭ, ci numaĭ pentru a-lŭ opri; şi că astădĭ totulŭ e deja impăcatŭ. *Domnulŭ moldovenescŭ, care era asteptatŭ ca să soséscă dela Alepŭ pentru a fi reaşedatŭ pe tronulŭ Moldoveĭ, fu găsitŭ mortŭ: se presuppune că l'a otrăvitŭ Alessandru-vodă,* care va fi addusŭ aicĭ in curêndŭ, pentru a păţi dupĕ placulŭ sultanuluĭ.

No. 215.

Fără locŭ, 1562, (februariŭ?).

Pe basea scrisóriĭ precedinţĭ, Boistaillé trimitte regeluĭ Carolŭ IX epistola luĭ Despota-vodă, făcêndŭ observaţiunile séllc assupra acestuĭ aventurierŭ.

. . . . Incâtŭ priivesce successulŭ intrepinderiĭ luĭ **Iacobŭ**, *despotŭ serbescŭ* (Jacques, despot de Servia), contra luĭ **Alessandru** fostulŭ *rege* (roi) allŭ **Moldoveĭ**, allăturezŭ Maĭestăţiĭ vóstre copia uneĭ scrisorĭ din partea acestuĭ *noŭ cuceritorŭ* (ce nouveau conquérant) către agentulŭ vostru, *offerindu-vĕ forţele regatuluĭ seŭ şi a sea amiciă* (offrir les forces de son royaulme et son amytié). Statulŭ seŭ fiindŭ lipitŭ şi atârnatŭ in totulŭ de graţia şi amicia sultanuluĭ, se pare că ne-amŭ puté arreta cu dulcéţă către ellŭ, şi a-lŭ mânţine in bunele séIle disposiţiunĭ, *potrivitŭ cu ceĭa ce ministriĭ vostri aŭ făcutŭ in respectulŭ altorŭ domnĭ moldovenĭ şi muntenĭ* (selon que par voz ministres a esté faict à l'endroict de ses prédécesseurs et du Vallacque) . . . .

No. 216.

Constantinopole, 1562, aprile 15

Petremol communică regeluĭ Carolŭ IX dorinţa luĭ Despota-vodă de a trimitte unŭ ambassadorŭ in Francia, lăudândŭ totŭ-d'uă-dată calităţile acestuĭ principe.

Despota serbescŭ (despost de la Servia), actualulŭ principe allŭ **Moldoveĭ**, *prin ambas-*

sadorĭ și prin scrisorile sélle mĕ previne despre dorința-ĭ, nu numaĭ ca amicŭ, ci ca pré-affecționnatŭ servitorŭ allŭ corónei vóstre (non-seulement comme amy, mais comme très affectionné serviteur de vostre couronne), *de a căpeta favórea și protecțiunea majestățiĭ vóstre pe lôngă sultanulŭ, dupre essemplulŭ regeluĭ Transilvanieĭ și assemenea tuturorŭ cellorŭ-l'alțĭ principĭ crestinĭ, carĭ aŭ recursŭ sub umbra aripelorŭ vóstre* (ont eu recours sous umbre de vos ailles); *și că pentru acestă sferșitŭ va trimitte unŭ ambassadorŭ către majestatea vóstră.* Mĕ grăbescŭ a vĕ insciința despre acésta, sciêndŭ la câtă mărire se innalță pe aicĭ affacerile **Franciei**, cândŭ principiĭ crestinĭ allérgă la protecțiunea vóstră; maĭ adaugêndŭ a dice, că **Despota**, *pentru rarele selle virtuțĭ, méritĕ favórea orĭ-și-cuĭ* (le despot, par ses rares vertu, mérite d'estre favorisé d'un chacun), și că fiindŭ astădĭ liniștitŭ possessorŭ allŭ **Moldoveĭ**, *ellŭ se póte numi mare și puternicŭ principe in aceste regiunĭ* (on le peut dire grand prince et puissant en ces quartiers cy) . . . .

Russieĭ, Circassieĭ și chiarŭ in invecinările **Caffeĭ**; căcĭ așa informa pe **Despota** capiĭ conjurațiuniĭ, voindŭ a-lŭ attrage in cursă pentru ca apoĭ să-șĭ essecute planulŭ. Se dice, că ellŭ se ține tare in susŭ-numita cetate, bine approvisionnată cu hrană și munițiunĭ de resboĭu; și că face desse eșirĭ assupra dușmanilorŭ; dérŏ toțĭ **Moldoveniĭ** ĭĭ sunt contrarĭ și s'aŭ concentratŭ in giurulŭ cetățiĭ pentru ca să-lŭ prindă viŭ séŭ mortŭ. *Sultanulŭ a speditŭ astădĭ unŭ céușŭ pentru a adduce aice pe Despota, de'mpreună cu cellŭ-l'altŭ pe care Moldovenĭĭ și-l'a pusŭ rege* (ont créé roy), *precum și pre acellŭ care se ține cu Despota și se dice că s'arŭ fi incercatŭ de a se face rege allŭ Valachieĭ* (roy de la Vallacquye); unŭ altŭ céușŭ este speditŭ pentru a adduce pe predecessorulŭ luĭ **Despota, Alessandru**-vodă, *essilatŭ la orașulŭ Iconia in Asia*, și căruĭ sultanulŭ voesce a-ĭ intórce domnia *prin protecțiunea principeluĭ Selim; déră Moldovenĭĭ nu vorŭ nicĭ să audă despre ellŭ* . . . .

No. 217.

Constantinopole, 1563, aŭgustŭ 30.

Petremol către Boistaillé despre revolta Moldovenilorŭ contra luĭ Despota-vodă și intențiunile sultanuluĭ in acéstă priivință.

Sunt acum căte-va dille, se vorbia cum că **Moldoveniĭ**, *dupre obiceĭulŭ lorŭ* (selon leur naturel) revoltându-se contra luĭ **Despota**, l'arŭ fi uccissŭ cu toțĭ soldațiĭ străinĭ aĭ gardeĭ sélle, și *arŭ fi pusŭ domnŭ in locu-ĭ pe allŭ seŭ capigibașă, adecă capitanulŭ ușerilorŭ seŭ allŭ strajeĭ* (c'est à dire cappitaine des portiers ou des gardes); déră maĭ incóce ne-amŭ insciințatŭ, cumcă **Despota** a scăpatŭ intr'uă cetate numită **Sucéva** (Susana) cu duo séŭ treĭ sute de ceĭ maĭ bravĭ ostașĭ, după ce afflase despre trădare și despre omorulŭ cellorŭ-l'alțĭ ómenĭ aĭ seĭ, 700 pônĕ la 800, pe carĭ ĭ-a fostŭ trimisŭ cu căteva dille maĭ 'nainte cu 4 séŭ 5,000 de **Moldovenĭ**, pentru ca eĭ să se incredințeze despre năvăllirea in **Moldova** a celluĭ **Dimitrașco** (Dimitrasco), care in anniĭ trecuțĭ făcuse atăta reŭ

No. 218.

Constantinopole, 1563, septembre 13.

Petremol către Boistaillé despre lupta luĭ Tomșa-vodă cu principele Dimitriŭ Wiszniewiecki, și despre irresoluțiunea politiceĭ turcescĭ.

Prin ultima scrisóre amŭ descrisŭ evenementele din **Moldova**. De atuncĭ in cóce **Dimitrașco**, vedêndŭ atăte ammestecăture, *intrase in țérră cu 6,000 ostașĭ, dicêndŭ că voesce a aședa pe tronŭ pe unŭ óre-care Moțocŭ* (Massuca), *care pretinde a avea drepturĭ* (qui prétendoit y avoir droit), cea ce a cam ingrijitŭ pe sultanulŭ, făcêndu-lŭ să crédă, cum că **Dimitrașco** vine in interesulŭ **Muscalilorŭ** (en faveur des Moscovites), carĭ aŭ năvăllitŭ in **Polonia**; și de aceia *a și poruncitŭ beglerbeuluĭ Grecieĭ și la 2,000 de ienicerĭ de a-ĭ eși intru intimpinare*. Déră sórta, care dentâĭu se arretâ favorabile luĭ **Dimitrașcu**, permittêndu-ĭ să allunge dela assediulŭ **Suceveĭ** pe noulŭ rege moldovenescŭ **Stefanŭ**, la sferșitŭ șĭ-a intorsŭ róta; căcĭ **Stefanŭ**, adunândŭ forțele țerreĭ, l'a băttutŭ și l'a prinsŭ in bătăllia, și lŭ trimitte cu alțĭ *250 prinșĭ* aice, unde

vorŭ fi in pericolŭ de viéţă. *Totuşĭ Despota nu contenesce de a se appera bine din cetate, in vĕrfulŭ căriĭ a arboratŭ stindardulŭ sultanuluĭ, ḑicêndŭ că va ţiné pône la venirea unuĭ altŭ domnŭ din partea Porţeĭ Ottomane.*

Astăḑĭ s'a respânditŭ vestea, cum că sultanulŭ confirmă pe noulŭ allessŭ allŭ **Moldovenilorŭ**, lipsindŭ de domniă atâtŭ pe **Alessandru**-vodă, *care se afflă aicĭ de vr'uă 8 séŭ 10 ḑille*, precum şi pe **Despota**, care va să sosséscă peste 3 séŭ 4 ḑille; déră nemica nu e sigurŭ . . . .

No. 219.

Constantinopole, 1563, octombre 15.

Petremol insciinţéză pe Boistaillé despre mişcările polone in Moldova.

. . . . , Bietulŭ **Dimitraşco** cu tovareşiĭ seĭ va să sosséscă aice astăḑĭ séŭ mâne demânéţă. Eŭ credŭ că o va păţi reŭ, măcar-că *turburările moldovenescĭ nu numaĭ că nu contenescŭ, ci încă se adaugă pe tótă ḑiŭa*, şi se vorbesce, că *Poloniĭ se inarméză pentru a resbuna injuria ceteĭ polone a luĭ Dimitraşco, şi pentru a scóte pe Despota din mânele Moldovenilorŭ:* sultanulŭ a poruncitŭ sandjacilorŭ de pre la marginĭ de a se pune în mişcare.

No. 220.

Constantinopole, 1563, octombre 29.

Petremol insciinţéză pe Boistaillé despre mórtea luĭ Dimitriŭ Wiszniewiecki, şi cheltuéla luĭ Alessandru Lăpuşnénulŭ pentru a redobundi domnia Moldoveĭ.

Bietulŭ **Dimitraşco** abia sosise, cum şi fu spênḑuratŭ de'mpreună cu unŭ altŭ mare boierŭ polonŭ, **Piasecki** (Pisonisqui), care pentru a-şĭ rescumpera viéţa, propunea viziruluĭ 20,000 galbenĭ. Ceĭ-l'alţĭ soldaţĭ fură trimişĭ la galere, affară de unulŭ care fu spênḑuratŭ, fiindŭ omŭ allŭ luĭ **Despota** (homme du Despot). Sultanulŭ dede domnia **Moldoveĭ** luĭ **Alessandru**-vodă, *cu tótă improtivirea cea mare din partea Moldovenilorŭ* (encores que les Moldaves en fissent grand refus). **Despota** şi noulŭ rege (roy) moldovenescŭ vorŭ fi adduşĭ aice, in mare pericolŭ de a sferşi ca **Dimitraşco**: cu acestŭ scopŭ *şépte sandjacĭ sunt intraţĭ în Moldova.* Mâne séŭ poĭmâne **Alessandru** vodă va pleca, insocitŭ de unŭ capigi-başă allŭ sultanuluĭ, care illŭ va pune in stăpânirea **Moldoveĭ** şi va infrêna poporulŭ. *Acéstă petrecere cată să custe luĭ Alessandru-vodă peste 200,000 galbinĭ, din carĭ sultanulŭ Selmŭ va avé peste 50,000, vizirulŭ de asemenea, éră Ovreulŭ Migues (favoritulŭ) va căpeta şi ellŭ 10,000; fără a se maĭ pomeni ceĭ-l'alţĭ agenţĭ maĭ secundarĭ . . . . . .*

No. 221.

Constantinopole, 1563, noembre 19.

Petremol către Boistaillé despre mórtea luĭ Despota-vodă.

. . . . . Din **Moldova** sossescŭ scirĭ, cum că însişĭ soldaţiĭ luĭ **Despota**, pentru a avé libertatea de a eşi din cetate viĭ şi cu lucrurile lorŭ, l'aŭ tăiatŭ in bucăţĭ; déră nu e încă sigurŭ . . . .

No. 222.

Constantinopole, 1564, genariŭ 2.

Petremol către Boistaillé despre gătirile ostăşescĭ alle luĭ Tomşa-vodă şi sosirea scrisoriĭ sélle către Pórta ottomană.

Tulburările **Moldoveĭ** nu maĭ contenescŭ, deşi **Despota** a muritŭ şi deşi sultanulŭ a speditŭ acollo pe **Alessandru**-vodă cu unŭ capigi-başă, dândŭ ordinĭ să-ĭ stea in adjutorŭ toţĭ sandjaciĭ de pe la marginĭ, **Tătariĭ şi Transilvaniĭ**; căcĭ se ḑice, că **Tomşa**, numitŭ altŭfelŭ **Stefanŭ** (Tumpcha, autrement dit Estienne), va sta impotrivă cu *poporulŭ Moldoveĭ, in numerŭ de 100,000 pedestri şi 40,000 căllărĭ* (au nombre de cent mil hommes de pied et quarente mil chevaulx); ba lesne arŭ puté să se lupte şi cu maĭ puţine forţe, fiindŭ acum érna, **Dunărea** inghiăţată şi mlascinele inaccessibilĭ. Veḑêndŭ tóte astea, sultanulŭ porunci sunt câte-va ḑille, ca beglerbeiulŭ **Grecieĭ** cu călărimea sea, duo companie de spahiĭ de Curte şi 2000 ienicerĭ cu **Perta**, vizirulŭ allŭ treilea, să păşéscă de aice şi să intre în **Moldova**, aşeḑândŭ acollo pe **A-**

lessandru-vodă: astădĭ era să plece, déră *a-sé-ră sosi unŭ currierŭ cu uă scrisóre dela Tomşa, sigillată de către toţĭ baroniĭ şi senioriĭ moldovenĭ* (barons et seigneurs de la Moldavie), cea ce a o-pritŭ şi a amânatŭ plecarea armateĭ, încâtŭ incepe a se crede, că regatulŭ (royaume) va remâné luĭ **Tomaş**, pentru graţia *poporuluĭ moldovenescŭ, ca-re nu voesce să audă numele luĭ Alessandru-vodă.*

No. 223.

Constantinopole, 1564, februariŭ 11.

Petremol către regele Carolŭ IX despre intemniţarea ambassadorilorŭ luĭ Tomşa-vodă şi gruparea Turcilorŭ pen-tru a năvălli in Moldova.

Tomşa, trimittendŭ din **Moldova**, *im-preună cu unŭ ceuşŭ turcescŭ, duoĭ boierĭ cu uă suită de 35 séŭ 40 de personne*, pentru a sollicita dela Pórta ottomană confirmaţiunea sea in regatŭ (royaume), *vizirulŭ iĭ băgă pe toţĭ in ferre*, şi sul-tanulŭ spedi de aice pe beglerbeĭulŭ **Greciei** pentru a aşeḑa pe **Alessandru**-vodă in **Mol-dova**, unde *aŭ adjunsŭ deja 70,000 de Tătarĭ* căllărĭ, gata la cellŭ dentâiŭ ordinŭ de a se as-vĕrli assupra ţerreĭ şi de a goni séŭ a prinde pe **Tomşa**.

No· 224.

Constantinopole, 1564, aprile 22.

Petremol către regele Carolŭ IX despre fuga luĭ Tom-şa-vodă.

. . . . **Alessandru**-vodă intrâ in **Moldova**, éră **Tomşa** fugi in **Polonia**, *unde sultanulŭ a trimisŭ pe dragomanulŭ séŭ Ibraimŭ pentru a-lŭ cere* şi a-lŭ adduce aice, ca sa móră ca bietulŭ **Dimitraşco** . . . .

No. 225.

Constantinopole, 1564, maiŭ 27.

Petremol către Du Ferrier despre mórtea luĭ Tom-şa-vodă.

. . . . . Al'altă séră, fiindŭ eŭ la vizirulŭ, sosiră treĭ currierĭ, din carĭ unulŭ din **Polonia** addu-se scire, cumcă din ordinea regeluĭ polonŭ, **Tom-şa** fu descapitatŭ de'mpreună cu 3 séŭ 4 prin-cipalĭ boierĭ moldovenescĭ, fugiţĭ cu ellŭ . . . . .

No. 226.

Constantinopole 1564, iuliŭ 29.

Petremol, agentulŭ diplomaticŭ allŭ Franţeĭ, insciinţé-ză pe Du Ferrier despre miscările unuĭ frate allŭ reposa-tuluĭ Tomşa-vodă, cu indemnulŭ regeluĭ germanŭ Massimilianŭ.

S'a respânditŭ vorba, cumcă *fratele luĭ Tom-şa* celluĭ ce occupase **Moldova** in annulŭ tre-cutŭ, cu uă óste de 7 séŭ 8,000 de ómenĭ, arŭ fi gata de a intra in **Moldova**, pentru a res-buna mórtea frăţine-seŭ, *cu favórea, adjutorulŭ şi protecţiunea luĭ Massimilianŭ, regele Romanilorŭ....*

No. 227.

Constantinopole, 1565, genariŭ 23.

Petremol către Du Ferrier despre unŭ frate allŭ repo-satuluĭ Dimitriŭ Wiszniewiecki, care pretinde assupra Mol-doveĭ cu indemnulŭ imperatuluĭ germanŭ.

. . . . **Moldoveniĭ**, ca şi **Transilvaniĭ**, se plângŭ contra imperatuluĭ **Massimilianŭ**, ḑi-cêndŭ că *protege şi favoresce armarea frateluĭ a-celluĭ Dimitraşco, care fu essecutatŭ annŭ aicĭ in Constantinopole, pentru a năvălli şi a cuprinde Mol-dova*, allungândŭ pe **Alessandru**-vodă, intro-natŭ după fuga şi mórtea luĭ **Tomşa** . . .

No. 228.

Constantinopole, 1565, aprile 7.

Petremol către Du Ferrier despre sossirea frateluĭ re-posatuluĭ Despota-vodă, fugitŭ de la imperatulŭ Massimilianŭ şi despre priimirea ce-ĭ făcu vizirulŭ.

A-séră sosiră vestĭ dela **Buda**, cumcă **Mi-hailŭ Cernoviqui** séŭ **Czernowicz** (diplo-matŭ germanŭ) a adjunsŭ acollo in 14 ḑille; céuşulŭ venitŭ cu acéstă scire *adduse cu sine pe fratele luĭ Despota* celluĭ ce domnise in **Mol-**

a judeca pe aceĭ ómenĭ, nicĭ să-ĭ prade, nicĭ glóbă séŭ tretină (**) *să nu le ĭea, nicĭ pentru neascultare; ci in orĭ-care trébă intre aceĭ ómenĭ să-ĭ judece călugĕriĭ, luăndŭ totŭ venitulŭ cătŭ va fi;* érŏ cine arŭ vré să strice etc. (blăstemulŭ). A scrisŭ Oanța in monastirea dela Poéna, 6956, aprile 5.

No. 244.

Petra, 1456, septembre 8, pergamenă.

Stefanŭ cellŭ Mare intăresce monastiriĭ Bistrița vamele dela Bacăŭ și dela Tazlăŭ, petrele de céră domnescĭ din Bacăŭ și căte-va more, desființăndŭ orĭ-ce *tarcanatŭ* séŭ scutire de vămuire, ce s'arŭ accorda cuĭva contra interesuluĭ monastiriĭ.

Acestŭ prețiosŭ documentŭ commerciale se afflă in Archiva Statuluĭ.

† Милостїю божїею мы Стефан воевода etc. ıако да оутвръдим нашъ церковъ. монастироу ѡт Бистрици идеже ест храм etc. даанїе дида нашего. свѣтопочившаго стараго Ѧлеѯанъдра воеводи. и пак нашых предковъ. мито ѡт баковскаго тръга. и ѡт Таѕловѣ. и камены воскоу ѡт баковскаго тръга. и млины повыше Баковѣ. щю ѡны ѡселилы на свои пинѣѕы. и млинъ ѡт полѣ. еже изъвѣка прислоушаютъ тож мита томоу монастирю. а такожъ оу тихъ вишеписаных митахъ. и ѡт каменъ воскоу. ни един тарканъ да не боудетъ. ни великаго. ани малого. ни съ нашеи ѕемли. ани с чоужеи. ни едъным нашым листѡм. хотѣчъ великою печатею боудетъ тарканство. а такоже ни жадныи наш боıаринъ. ани слоуга нашъ, ани инъ никто. да не имают николи поставити дроугое мито. противъ тѣх митах. но оуси коупци хотѣ ис нашеи ѕемли хотѣ ис чоужеи. аби послоушъни билы платити мито оу роукы оурѣдниковъ монастирскых. и каменъ ѡт воскоу. etc. а на то ест вѣра господствами etc. и вѣра наших боıаръ. вѣра пана Коѕмы Шандровича — Маноила бившаго немецскаго. — Ѡана Жоулича. — Петра паркалаба — . . . . . . паркалабовъ белоградскых. — Кости Ѡриша. — Гоана дворника. — Илъаша и пана Петра Понича паркалабовъ соучавскых. — Чопеа паркалаба немецскаго. — Ѡцела. — Ходка Крецевича. — Мик Краа. — Стецъка Дамынкоушевыча. — Исаиа постелъника. — Станимира вистиаръника. — Звѣры столника. — Тадора чашъника — Ишна комиса. и вѣра всѣх etc. (blăstemulŭ și incheiarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ: Доброул) пис Тома оу монастирѣ идеже ест храм оуспение прѣчистѣи богородици ѿт Камена. влѣт ѕѯѯе мѣсица сеп и.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Stefanŭ-vodă etc. intărimŭ bisericeĭ nóstre monastiriĭ dela Bistrița *dania moșuluĭ nostru săntŭ-reposatŭ betrănŭ Alessandru-vodă* și a altorŭ inaintașĭ aĭ nostri, anume *vama din tĕrgulŭ Bacăuluĭ, și dela Tazlăŭ, și petre (mesure) de céră din tĕrgulŭ Bacăuluĭ,* și morele maĭ susŭ de Bacăŭ celle așeḑate cu cheltuéla monastiriĭ, și móra din vechime a monastiriĭ, in priivința cărorŭ vame și petre de céră *nemine să nu fie tarcanŭ (scutitŭ)* (*), *nicĭ mare, nicĭ micŭ, nicĭ pămĕntĕnŭ, nicĭ străinŭ, chĭarŭ décă scutéla arŭ fi accordată sub sigilliulŭ cellŭ mare;* de assemenea nicĭ unŭ boierŭ séŭ slugă domnéscă séŭ altŭ cine-va *să nu institue nicĭ-uă-dată alte vame in dauna cellorŭ de maĭ susŭ, ci toțĭ negutitoriĭ, fie pămĕntenĭ, fie străinĭ, să fie datorĭ a plăti vamă și pétră de céră in mănele vătavilorŭ monastirescĭ,* pe credința domnieĭ melle și a boierilorŭ nostri: panulŭ Cosma allŭ luĭ Șandru, p Manoilŭ expurcalabŭ de Némțŭ; p. Oană allŭ luĭ *Julea* (Julius?), p. Petru purcalabŭ . . . . . . purcalabĭ de Cetatea-albă, p. Costea Orișŭ, p. Goénŭ vornicŭ, p. Iliéșŭ și p. Petru Ponicĭ (allŭ luĭ Pone) purcalabĭ de Sucéva, p. Cĭopeĭu purcalabŭ de Némțŭ, p. Oțellŭ, p. Hodco allŭ luĭ Crețŭ, p. Micŭ Craĭu, p. Stețco (Stefanŭ) allŭ luĭ Damĕncușŭ, p. Isaia postelnicŭ, p. Stanimirŭ visternicŭ, p Tadorŭ paharnicŭ, p. Ionŭ comisŭ, și alțiĭ (blăstemulŭ și incheĭarea, cu vel-logofetulŭ: Dobru). A scrisŭ Toma in monastirea Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, Pétra, 6965, septembre 8.

No. 245.

Sucéva, 1489, martiŭ 13, pergamenă.

Stefanŭ cellŭ Mare intăresce armașuluĭ Lupe unŭ locŭ de satŭ cumperatŭ dela nepoțiĭ vorniculuĭ Oană

(**) Una a treĭa, precum *desetină* e una a ḑecea: uă dare cândŭ in banĭ, cândŭ in natură. *Stadnicki, O wsiach woloskich,* p. 17, citéză maĭ multe documente despre coloniele românescĭ in Galiția, in carĭ se ḑice, bună óră: "*Inhaerentes consuetudini juris valachici* . . . . ex omnibus censibus et poenis judiciariis et quibusvis datiis *tertium denarum, tertium porcum, tertium agnum,*"

(*) Cuvîntŭ tătărescŭ.

dreptŭ 80 zloţĭ tătărescĭ, şi uă silisce unde fuse uă dată tĕrgulŭ Saratei cumperată de la Stanciŭ Huse dreptŭ 150 zlaţĭ tătărescĭ, arătândŭ cu amĕnuntulŭ hotarele.

Acestŭ documentŭ, din Arhiva Statuluĭ, este remarcabile maĭ cu sémă prin intercalarea cuvintelorŭ românescĭ: *bucată, redĭu, troénŭ, limbă-dulce*, şi in speciă prin *Rumărŭ* in locŭ de *Rumânŭ*, precum se ḑice şi astăḑĭ *nimeruĭ* in locŭ de *nimenuĭ*

† Милостїю божїею мы Стефан воевода etc. ѡже прїидоша etc. Настѣ и брат еи Тома. и сестра их. Илка сынове Косте. оуноукове. Ѡани дворника. и Анна и брат еи Сима сынове Лазора тиж ѡнѹкове. Ѡани дворника. по их доброи воли etc. и продали свою правѹю ѡтнинѹ ѡт оурика дѣда их Ѡани дворника. що имал ѡн ѡт дѣда нашего ѡт Алеѯандра воеводї. едноу боукатоу ѯемлю ѡт хотара Алботещилор. на оустїе Сѫратѣ. мѣсто ѡт село. слоуѯѣ нашемоу. панѹ Лѹпе армашоу. ѯа п. ѯлат татарских etc и оу том також прїиде etc. слоуга наш Станчюл сын Жоуржа Хоусива . . . . . едноу селищоу ѯа Проутом. где бил тръгъ Сѫрати. повыше оустїе Сѫрати тиж слоуѯѣ нашемѹ Лѹпе армашѹ. ѯа рн. ѯлат татарских и оуставше слоуга наш Лѹпе армаш etc ино мы выдѣвше etc. а хотар тои бѹкати ѯемли ѡт хотара Алботещилорь. почениши. ѡт оустїе Сѫрати. долѹвь по берегъ Прѹта. та на вышнїа конець рѣдѣ Горанова на един берестъ ѯнаменан. ѡттолѣ право на дил. на един столпь. ѡттолѣ по тои стороны дила по ѹбочи. та на два дѹби ѯнаменани. ѡттова на един доуб ѯнаменан. ѡттова черес доубровицѹ. на долинкѹ на един доуб ѯнаменан. та долинкою горѣ. де троiана. на столпь. та троiаном горѣ до где оупадает троiан оу Сѫрата. та Сѫратою долѣ. до где ѹпадает Сѫрата ѹ Прѹтъ. а хотар тои селищи. где бил тръгь Сѫрати. повыше оустїе Сѫрати. почениши. тиж ѡт оустїе Сѫрати. та по берегъ Прѹта гори. до селище Бодѣ Сръбоула ѡттолѣ еще по берег Проута гори. до селище Бодѣ Рѹмърѹла. а оттолѣ гори на дал. та черес поле на пискѹ та ѹ маткѹ Сѫратѣ. ѡттолѣ по старои дорогѹ. на дал та по верхь дила долѹ до копанѹю могилѹ. ѡттолѣ по пискѹ. на един столпь та на дрѹгїи столпъ ѡттолѣ дорогою. до хотарѣ. Лимбъ дѹлче то ест им бес хотарь, а на то ест вѣра господства ми etc. сынѡв господствами. Алеѯандра и Богдана Влада и вѣра боiар наших. вѣра пана Звїари —Наг.—Дѹма, —Гангѹра. —Драгоше дворника. —Хръмана —Ицка Хѹдича. —Дажбога. —Щефѹла хотинскаго.— Микотъ . . . . . Клънъѹ спътарѣ. —Болдора вистѣрника. —Еремїа постелника. —Андренка чашника . . . . . Шандра комиса и вѣра оусих etc. (ìnchĭeĭarea cu logofetulŭ: Тъоутѹл) пис Толдер оу Сочави вълѣто ѕцчз март гї

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Stefanŭ-vodă etc. étă că venindŭ Nastea cu frate-seŭ Toma şi cu soru-lorŭ Ilca fecĭorii luĭ Costea toţĭ nepoţĭ luĭ Oană vornicŭ, şi Anna cu frate-seŭ Sima fecĭorii luĭ Lazorŭ, érŏşĭ nepoţĭ luĭ Oană vornicŭ, de bună voea lorŭ aŭ vindutŭ dreptulŭ lorŭ patrimoniŭ din uriculŭ moşuluĭ lorŭ Oană vornicŭ dela moşulŭ nostru Alessandru-vodă: uă *bucată* de pămêntŭ din hotarulŭ Albotescilorŭ pe gura Sarateĭ, unŭ locŭ de satŭ, slugeĭ nóstre panuluĭ Lupe armaşŭ dreptŭ 80 zlaţĭ tătărescĭ; şi apoĭ érŏşĭ venindŭ sluga nóstră Stancĭu fiĭulŭ luĭ Jurjŭ allŭ luĭ Husea . . . . uă selisce peste Prutŭ *unde a fostŭ tĕrgulŭ Sarateĭ*, maĭ susŭ de gura Sarateĭ, a vindut'o de assemenea slugeĭ nóstre luĭ Lupe armaşŭ; decĭ noĭ veḑêndŭ etc.; érŏ hotarulŭ acelleĭ *bucăţĭ* de pămêntŭ din hotarulŭ Albotescilorŭ se incepe dela gura Sarateĭ, apoĭ la valle pônĕ la mallulŭ Prutuluĭ, apoĭ pônĕ la capĕtulŭ de susŭ allŭ *redĭuluĭ* luĭ Goranŭ, apoĭ pônĕ la ulmulŭ cu semnŭ, apoĭ dreptŭ la déllŭ pônĕ la unŭ stĕlpŭ, apoĭ pe ceĭa parte a délluluĭ pe córstă pônĕ la duoĭ stejarĭ cu semne, apoĭ pônĕ la unŭ stejarŭ cu semnŭ, apoĭ prin dumbrăvĭoră iu vălcea pônĕ la unŭ stejarŭ cu semnŭ, apoĭ prin vălcea in susŭ pônĕ la *troénulŭ* stĕlpitŭ, apoĭ pe *troénŭ* in susŭ pônĕ unde cade *troénulŭ* in Sărata, apoĭ pe Sărata in josŭ pônĕ unde cade Sărata in Prutŭ; érŏ hotarulŭ acelleĭ seliscĭ *unde a fostŭ tĕrgulŭ* Săratĭ maĭ susŭ de gura Sărateĭ se incepe érŏşĭ dela gura Sărateĭ şi totŭ pe mallulŭ Prutuluĭ in susŭ pônĕ la seliscea luĭ Bodea Sĕrbulŭ, apoĭ urméză pe mallulŭ Prutuluĭ in susŭ pônĕ la seliscea luĭ Bodea *Românulŭ (Rumărulŭ)*, apoĭ in susŭ la déllŭ, apoĭ prin câmpŭ pônĕ la *piscŭ*, apoĭ in matca Sărateĭ, apoĭ pe drumulŭ cellŭ vechĭu la déllŭ, apoĭ pe vĕrfulŭ déluluĭ şi la valle pônĕ la uă movilă săpată, apoĭ pe piscŭ pônĕ la unŭ stelpŭ, apoĭ pônĕ la unŭ altŭ stĕlpŭ, apoĭ pe drumŭ pônĕ la hotarulŭ *Limbă-dulce*, acesta

anume cu *condiţiunea de a plăti tributŭ annuale 12,000 scude (escuz), de a ţiné cu sine in Moldova pentru pază 500 căllăreţĭ turcescĭ, şi de a trimitte pe fiiu-seŭ ostatecŭ la Pórta ottomană* . . . .

No. 250.

Veneţia 1541, martiŭ 7—21.

Episcopulŭ de Montpellier către connetablulŭ de Montmorency despre intrarea luĭ Petru Rareşŭ in Moldova şi attitudinea luĭ Alessandru-vodă Cornea.

. . D Vincenzo Magio îmĭ maĭ scrie, că *bogdanulŭ* Moldoveĭ (le bogdan de la Moldavia), allesŭ de catre poporulŭ ţerreĭ (esleu du peuple du pays) dupŏ mórtea predecessoruluĭ seŭ, n'a fostŭ uccisŭ dupre cum se rapportase sultanuluĭ, ci din contra se intăresce şi se pregătesce a respinge pe *Petru-Bogdanŭ* (Petro-Bogdan), numitŭ de currândŭ la acea domniă; dérŏ *Petru a trecutŭ Dunărea, şi 20,000 de Moldovenĭ căllărĭ ĭ-aŭ eşitŭ inainte, recunnoscêndu-lŭ de domnŭ allŭ lorŭ, precum le fuse maĭ'nainte* . . .

No. 251.

Veneţia, 1541, martiŭ 31.

Episcopulŭ de Montpellier către connetablulŭ de Montmorency despre jurămêntulŭ luĭ Petru Rareşŭ de'naintea mitropolituluĭ Moldoveĭ.

. . . . D. Vincenzo îmĭ maĭ scrie, cumcă *metropolitulŭ Moldoveĭ* (l'arcevesque de Moldavia) *eşi intru intîmpinarea luĭ Petru-Bogdanŭ* (Petro-Bogdan), *pentru ca să-lŭ facă să jure iertare pentru toţĭ duşmaniĭ seĭ trecuţĭ, şi atuncĭ va fi primitŭ ca domnŭ allŭ ţerreĭ.* Firesce că ellŭ, pentru a nu fi refusatŭ, s'a invoitŭ a depune orĭ-şi-care jurămêntŭ remânêndŭ ca in urmă să se absolve pe sine insuşi . .

No 252.

Veneţia, 1541, juliŭ 12

Episcopulŭ de Montpellier către regele Franciscŭ I despre espediţiunea sultanuluĭ contra regeluĭ austriacŭ Ferdinandŭ.

. . . La 20 iuniŭ sultanulŭ plecâ din Constantinopole contra Ungarieĭ, cu unŭ triumfŭ nepilduitŭ pônĕ acum şi cu uă armată formidabile, affară de care *bogdanulŭ (le Bogdan) iĭ va maĭ da 60,000 de căllărĭ,* şi Tătariĭ 100,000 . . .

No. 253

Iaşiĭ, 1615, martiŭ 24, hărtiă.

Maĭ mulţĭ boïerĭ mărturisescŭ despre legalitatea unorŭ acuisiţiunĭ territorialĭ alle mareluĭ comisŭ Demetriŭ Goiă.

In Archiva Statuluĭ. Pe pecetea luĭ Beldimanŭ se póte recunósce scutulŭ cu lambrechine şi uă corónă cu treĭ penne deassupra unuĭ coiffŭ. Pe pecetea luĭ Ciolpanŭ se vede unŭ cerbŭ culcatŭ.

† Се 8ко ми Некифор Белдиман вел логwфет. и Урс8л вел дворник долнѣи земли. и Мръзѣ вел дворник горнѣи земли. и Гаигоріе Чолпан постелник и Гиwргіе Балше вторіи логофет. и Иwнашко третіи логофет и Симиwн вел шетрар. и Ивашко вел армаш. и Рошка кистѣрник. и Никорицъ дворник глотніи. свѣдателств8ем сим нашим писаніем ꙗкоже пріидошѣ пред нами Ѧнгилена и брат еи Василие синове Л8п8и (*) вн8ци Ѧнгилени Гонwаеі (sic). по их доброи воли. и продали их правою wтнин8 вьсѣ част их что се изберет wт село Должещи на Ѧлбжа и съ част wт став и wт маин что 8 волости романскои. wт исписок за к8пежно что имала баба их Ѧнгелена Гонwае wт Иwана воеводи. и wт 8рик за потврѣждение что имала wт Іанк8ла воеводи та продали племеникови своем8 пан8 Дъмитр8 Гои великом8 комис8 за една сто талер сребрѣних. и тиж пріидоша пред нами Ихнат и братіꙗ его Василіе и Исанко синове Ѡана Кьен вн8ци Романа Плеша. по их доброю волю и продали их правою wтнин8 wт половина села Баломирещи wт шестаа част половина 8 тогож волост романскои wт 8рик к8пежно что имали wт Петра воеводи. таа продали тиж Гои вел комис за два десѣт талер сребних. и тиж пріидошѣ пред нами Бѣл8ца и съ дъщіа своꙗ Ирина дъщіа Кръсти вн8ка Чолпана по их доброю воли. и продали их правою wтнин8 пол wт части их елико се изберет wт тогож село Баломирещи. и съ част wт став и wт маин та продали тиж Дъмитр8 Гои комис8 за седим десѣт талер сребних. и заплатил им испльна wт прѣд нас. ино мы etc. писал Небожатко 8 Іас в лѣ.

(*) Observămŭ acestŭ genitivŭ „Lupuĭ" in locŭ de „Lupuluĭ."

то ꙗзркг март кд. Ꙗзъ Белдиман вел лwгф. Ꙋрсꙋл вел дворник. Гангwрие постелник. Гиwргїе Балше в логф.

† Noĭ acestia: Niceforŭ Beldimanŭ vel-logofĕtŭ, Ursu vel-vornicŭ de ţérra de josŭ, Mĕrzea vel-vornicŭ de ţérra de susŭ, Gregoriŭ Cĭolpanŭ postelnicŭ, Georgiŭ Balşe allŭ 2-lea logofĕtŭ, Ionaşcu allŭ 3-lea logofĕtŭ, Simeonŭ vel-şetrarŭ, Ivaşco vel-armaşŭ, Roşca visternicŭ şi Nicoriţă vornicŭ de glótă (*); mărturisimŭ cu acéstă scrisóre a nóstră, cumcă venindŭ inainte-ne Angelina şi frate-seŭ Vasilĭŭ, fiiĭ luĭ Lupŭ, nepoţiĭ Angelineĭ luĭ Goiă, drépta lorŭ moşiă tótă partea cătă se va allege din satulŭ Doljescii pe Albiea cu părţile heleşteuluĭ şi alle moriĭ, in judeţulŭ Romanuluĭ, din ispisoculŭ de cumperătură a buniceĭ lorŭ Angelina dela Ioanŭ-vodă şi din uriculŭ de intăritură dela Iancu-voda, aŭ vindut'o de bună voiă nepotuluĭ lorŭ panuluĭ Dumitru Goiă vel-comisŭ dreptŭ 100 *talerĭ de argintŭ*; şi apoĭ maĭ venindŭ inainte-ne Ignatiŭ cu fraţiĭ seĭ Vasiliŭ şi Isaĭco fiiĭ luĭ Oană Caea, nepoţiĭ luĭ Romanŭ Pleşŭ, drépta lorŭ moşiă $^{3}/_{12}$ din satulŭ Balomirescii totŭ in judeţulŭ Romanuluĭ, din uriculŭ de cumperătură dela Petru-vodă, aŭ vindut'o acelluĭa-şĭ Goiă dreptŭ 20 *talerĭ de argintŭ*; şi ĭ-aŭ maĭ vindutŭ luĭ uă jumetate din partea cătă li se va allege in Balomirescĭ venindŭ inainte-ne Béluţa cu fiĭă sea Irina, féta luĭ Crĕstea, nepóta luĭ Cĭolpanŭ, dreptŭ 70 *talerĭ de argintŭ* banĭ gata; decĭ noĭ etc. A scrisŭ Nebojatco in Iaşĭ, 7123, martiŭ 24 (Iscălliţĭ:) Eŭ Beldimanŭ vel-logofĕtŭ (pecete). Ursu vel-vornicŭ (pecete). Gregoriŭ postelnicŭ (pecete). Georgiŭ Balşe allŭ 2-lea logofĕtŭ (pecete).

No. 254.

Daszow, 1684, iuliŭ.

Descricrea Moldoveĭ şi a Ţerreĭ-Româneseĭ in treĭ cânturĭ, în versurĭ polone, insoţită de uă prefĕţă, arretarea izvórelorŭ istorieĭ române, şi uă notiţă statistică in proză; de celebrulŭ cronicarŭ Mironŭ Costinŭ.

Wiszniewski (*Historya literatury polskiéj, Kraków, 1840*, t. 1, p. 75) a vorbitŭ celliŭ de'ntâĭu despre acéstă preţiósă scriere. Contele Josifŭ *Dunin-Borkowski (Pisma, Lwów*, 1856, t. 1, p. 239—274) a publicat'o din autografŭ. Românilorŭ ea a remasŭ de totŭ necunnoscută pone astădĭ. Traducerea nóstră e litterale; amŭ lăsatŭ totuşĭ netraduse passagiele şi dicerile latinescĭ, prin carĭ autorulŭ îşĭ impestriţéză stilulŭ polonŭ, maĭ cu sémă in proză.

(*) Ordinea, in care sunt enumeraţĭ boĭeriĭ, este interessante in priivinţa ierarchieĭ.

Despre poporulŭ Moldoveĭ şi allŭ Ţerreĭ-Româneseĭ.

Pré-luminatuluĭ şi nebiruituluĭ domnŭ allŭ Sarmaţilorŭ, Ioanne III, cu mila luĭ D-deŭ regele Polonieĭ etc. stăpânulŭ meŭ multŭ-graţiosŭ şi bine-făcĕtorŭ.

Mĕ ruşinezŭ de muza mea sarmată inaintea pré-luminateĭ şi nebiruiteĭ înnălţimĭ a maiestăţiĭ vóstre regalĭ, stăpâne pré-graţiosŭ; nu pentru că acea muză n'arŭ fi în stare de a invinge lucrurile şi ideele celle maĭ marĭ şi maĭ gingaşe, ci din causa neadjunsuluĭ meŭ in limba polonă; uă limbă maĭ bogată decâtŭ chiarŭ vestita limbă latină, care cuprindea uă mulţime de espressiunĭ grecescĭ necessarie, precum sunt: „philosophia“ (ex *φίλος* et *σοφία*), „theologia“ (ex *Θεός* et *λόγος*), „astronomia“ (ex *ἀστήρ* et *νόμος*), „geografia“ (ex *γῆ* et *γράφω*), pe cândŭ Slavoniĭ le possedă pe tóte fără adjutoriulŭ vechiuluĭ ellinismŭ: „philosophia“—любомѹдріе (*φίλος*—люб, *σοφία*—мѹдріе) séŭ, maĭ polonesce lubomandrosc; „theologia“—богословіе (*Θεός*—бог, *λόγος*—слово). uă frumósă rădecină, din care Poloniĭ potŭ forma: theologia—bogoslowstwo, theologus— bogoslow séŭ bogoslowiec; precum incă şi următóriele: astronomus—slavonesce гвѣздочетец, polonesce gwiazdomieniec; astrologus—slavonesce гвѣздослов, polonesce gwiazdoslów; geometria—slavonesce землемѣріе (*γῆ*— землıа, *μετρω*— мѣрю), de unde Poloniĭ lesne potŭ face ziemiomierzec, cea ce Latiniĭ n'arŭ puté esprime prin unŭ singurŭ cuvêntŭ; geographus—ziemiopis; şi maĭ multe alte, esprimabiliĭ curatŭ slavonesce, fără imprumuturĭ din alte limbe.

Defectulŭ meŭ in limba polonă este consecuenţa lipseĭ de practică in cursulŭ maĭ multorŭ annĭ. Totuşĭ, precum D-deulŭ, aĭ căruĭ locoţiitorĭ pe pămêntŭ sunt regiĭ, priimesce de uă potrivă falnica şi avuta rugă a ómenilorŭ marĭ şi a cellorŭ sânţĭ, şi un simplu „Kyrie eleison“ innălţatŭ din nefăţarnica ânimă a unuĭ omŭ naivŭ; de assemenea şi rugésca vóstră majestate, pré-graţióse stă-

pâne, să bine-voiţĭ a primi cu indurare acéstă istorióră, desbrăcată de cuvinte ornate.

Amŭ fostŭ indemnatŭ la lucrare prin geniulŭ inseĭ regaleĭ vóstre majestăţĭ, stăpâne pré-graţiosŭ, vedêndu-vĕ că, pe cândŭ adunaţĭ sciinţe despre monarchiele celle marĭ şi intinse, nu desdemnaţĭ de a cerceta inceputurile şi starea ţerrelorŭ cellorŭ maĭ mênunte. De şi istoriciĭ polonĭ ceĭ vestiţĭ, pe lângă celle petrecute in acestŭ infloritŭ regatŭ, adesea menţionnéză şi evenementele militarie alle Moldoveĭ şi Ţerreĭ-Românescĭ, éră maĭ vertosŭ Cromer şi Piasecki recunnoscŭ şi origina lorŭ italiană; totuşĭ eĭ nu-şĭ băteaŭ capulŭ de a sci cândŭ şi de către cine addusu-s'aŭ Italianiĭ in Dacia, şi nu aveaŭ nicĭ uă noţiune despre a dŭoa descăllecare a Moldovenilorŭ. Şi maĭ de mirare trebuĭ să fie uă aşa tăcere din partea istoricilorŭ ungarĭ, nu numaĭ pentru că Românii locuiseră chiarŭ intre dênşiĭ maĭ 'nainte de a se pogorî pentru a dŭoa óră in Dacia inferióră, ci încă maĭ vertosŭ pentru că insişĭ aceĭ istoricĭ justifică adevĕrata origină romană a poporuluĭ nostru, şi se revoltă contra acellora, carĭ ne tăgăduescŭ cualitatea de „colonia romana“, fundată de către Trajanŭ. Eĭ n'aŭ pututŭ afla cândŭ şi sub a cuĭ povĕţuire s'a operatŭ a dŭoa aşedare a Românilorŭ pone la Dunăre, Marea-négră şi Nistru, după ce se pustiise aşedarea cea primitivă. Sasulŭ Toppeltinŭ se rostesce verde in acéstă privinţă: „sed quo tempore gens intra mon„tes et Tyram fluvium consedit, omnino non „scio.“ *Incâtŭ se attinge de noĭ inşi-ne, apoĭ asupra primeĭ colonisărĭ noĭ avemŭ marturĭ şi eternulŭ şanţŭ allŭ luĭ Trajanŭ, şi limba nóstră, şi pe istoricii menţionnaţĭ maĭ la valle; éră despre a dŭoa colonisare cullegemŭ scirĭ de prin monastirile, unde se păstréză vieţile şi „annales“ domnilorŭ ctitorĭ; şi maĭ avemŭ şi istoricĭ aĭ nostri: cellŭ maĭ bunŭ—Eustratiŭ allŭ 3-lea logofĕtŭ, şi cellŭ după dênsŭ Urechea mare vornicŭ de ţérra de josŭ; şi maĭ in sferşitŭ, nicĭ însuşĭ cursulŭ timpuluĭ n'a pututŭ sterge pone acum tradiţiunea acellorŭ dille, de vreme ce ceĭ patru secolĭ, trecuţĭ in cóce dela Maramureşénulŭ Dragoşŭ şi de la Olténulŭ Negrulŭ, nu formézâ decâtŭ vr'uă cincĭ generaţiunĭ sănetóse, incâtŭ maĭ toţĭ Româniĭ aŭ pututŭ să apuce câte-ceva dela părinţĭ.* Aşa darŭ, suppunêndŭ acéstă istorióră despre Moldova şi Ţérra-Românéscă sub picĭórele nebiruiteĭ şi pré-luminateĭ innălţimĭ a regaleĭ vóstre majestăţĭ, stăpâne bine-făcĕtorŭ şi pré-graţiosŭ; suppunŭ totŭ-d'uă-dată pe mine însumĭ domnesciĭ vóstre indurărĭ.

Allŭ pré-luminateĭ şi nebiruiteĭ regaleĭ vóstre majestăţĭ, stăpâne graţiosŭ, credincĭosŭ suppussŭ şi plecatŭ servŭ.

În Daszow, „ex domo venationis, anno 1684, in Iulio.“

Mironŭ Costinŭ
mare-logofĕtŭ allŭ ţerreĭ Moldoveĭ.

AUTORIĬ, PE CARĬ SE RAZEMĂ ACÈSTĂ ISTORIĂ:

1. Cullegerĭ grecescĭ„ de quatuor Monarchiis“;
2.“ Quintus Curtiusŭ“ despre Dacĭ„ in vita Alexandri Magni;“
3.“ Dio in vita Trajani;“
4.“ Eutropius in vita Hadriani;“
5.“ Bonfinius de rebus Hungariae;“
6.“ Toppeltinus de origine Hungarorum et occasu“

MARTURĬ (swiadkowie) DESPRE A duoa descăllecare:

1. *Vieţele „et annales“ Domnilorŭ, de prin monastirile moldovene şi muntene;*
2 *Eustratiŭ allŭ 3-lea logofĕtŭ, „Moldavus.„*
3. *Urechea mare vornicŭ de ţérra de josŭ, care a invĕţatŭ litteratura in şcóllele polone.*

CÂNTULŬ 1.

Despre prima colonisare sub Trajanŭ, imperatulŭ Romeĭ.

Voĭu să-ţĭ descriŭ patria lăcrimată şi pe bieţiĭ locuitorĭ aĭ pămîntuluĭ românescŭ, colonisaţĭ uă dată in ambele Dacie pônĕ la şanţulŭ luĭ Trajanŭ, şi desbinaţĭ apoĭ prin indelungatulŭ şirŭ de secolĭ in următóriele treĭ ramurĭ:

1. Ardélulŭ, unde, petrecêndŭ din timpulŭ luĭ Trajanŭ la unŭ locŭ cu Daciĭ, Româniĭ aŭ cădutŭ apoĭ sub Ungarĭ;

2. Ţérra Oltuluĭ séŭ Munteneścă, infiinţată deja in urma mareluĭ Trajanŭ;

3. Moldova, de pre numele apeĭ. intindêndu-se dela pescerele maramureşene pônĕ la tazurile Măriĭ.

(Va urma).

No. 21. BUCURESCI, 12 GENARIU 1865. No. 21.

Abonamentele se facŭ la Tipografia Statuluĭ.

ARCHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEĬ.

Esse uă dată pe septemână cu preţulŭ de 1 galbenŭ pe annŭ.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUĬ JUSTIŢIEĬ, CULTELORŬ ŞI INSTRUCŢIUNIĬ PUBLICE.

Annulŭ I. **Redactor: B. PETRICEĬCU-HĂJDEŬ,** Annulŭ I.

ex-professor supèrior de istoriă şi statistică, ex-bibliotecar, ex-membru allŭ Commissiunii documentalĭ.

Urmarea N-rulnĭ 254.

In câteşi-trelle ţerre poporulŭ se fălesce cu numele de Românĭ, şi nicĭ se póte induoi cine-va, cumcă se trage din Roma!

Ierte-mĕ muza polonă, déca nu voĭu indestulla cum se cade pe alintaţiĭ seĭ fiĭ, carĭ de'ntâĭu aŭ fostŭ adăpaţĭ la insuşĭ sinulŭ mum-ĭ şi apoĭ incredinţatĭ, fără cruţare de spese, in mânele dădacelorŭ, ademenite de departe: ḑine de pe Eliconŭ, cântăreţe din gĭurulŭ Ellespontuluĭ, virginalile Aretuze şi Piaride din regiunile Siciliei, ba incŏ şi Dianele Assyrieĭ . . .

Sciŭ bine că, in sborulŭ lorŭ cătră gloriosulŭ şi liberŭ regatŭ polonŭ, elle treceaŭ câte-uă-dată in callea lorŭ şi d'assupra pămêntuluĭ românescŭ; dară vaĭ! atuncĭ le inspăĭmêntaŭ neauḑite scene de uă tirănniă neroniană, jéfurĭ şi prede nepovestite!

Astŭ-felĭu, dea-mi-se voiă de a arreta lumiĭ bine-reŭ: de unde se trage némulŭ românŭ? şi câtŭ timpŭ trăgênatu-şi-a ellŭ viéţa sub asprulŭ despotismŭ? In acestŭ modŭ, îmĭ voĭu mărturisi orfana mea recunoscinţă pentru bine-facerile polone!

Deja gróznica tăriă a Romeĭ scadea din causa cruḑimiĭ tirannilorŭ; érŏ Daciĭ se intărĭaŭ peste sémă şi nu incetaŭ de a devasta prin incursele lorŭ provinciele imperiuluĭ, călcândŭ fără frică pone şi Italia, luândŭ tributŭ, şi părêndŭ stăpânĭ neturburaţĭ aĭ Romeĭ, maĭ vêrtosŭ sub Domiţianŭ

Dérŏ pe tronŭ urmâ allessulŭ poporuluĭ Trajanŭ. Ellŭ reformâ organisaţiunea imperiuluĭ, reînviâ membriĭ pe jumĕtate morţĭ, adunâ oştĭ nenumĕrate, peste 600,000 soldaţĭ, affară de căsaşĭ destinaţĭ pentru colonisare.

Era obiceĭu la Romanĭ, că prisosulŭ populaţiuniĭ, pe câţĭ nu-ĭ putea hrăni territoriulŭ Italieĭ, guvernulŭ îĭ espedia prin sorţĭ cu grămadă, in alte ţerre, maĭ despoporate séŭ in carĭ ferbea spiritulŭ revoluţionnarŭ, aşeḑândŭ acollo pe ómenĭ credincĭoşĭ din Italia, ostaşĭ séŭ gospodarĭ, ca să locuéscă şi să apere noua plantaţiune, numită: „colonia."

Astŭ-felĭu făcu şi Trajanŭ, celebrulŭ imperatŭ allŭ Romeĭ. Strinse glóte din poporósa Italiă şi, cu stégulŭ in frunte, le mişcâ assupra Dacilorŭ. Dérŏ regele acestorŭ, vitézulŭ Decebalŭ, era şi ellŭ gata: îşĭ trecu căllăreţiĭ peste Dunăre, dede Romanilorŭ in Misia uă băttăliă inverşunată, şi fu biruitŭ... căcĭ lumea nu avea pe atuncĭ alţĭ ostaşĭ ca braviĭ Romanĭ: cu maĭ mare bărbăţiă şi cu maĭ multă rebdare.

Invingĕtorulŭ Trajanŭ stătu pe ţermulŭ Dunăriĭ şi, adunândŭ de'npregĭurŭ lucrătorĭ, zidi miraculosulŭ podŭ de pétră, alle căruĭ ruine aŭ remasŭ pône astăḑĭ in Ţérra-Românéscă.

Dérŏ nu se sferşise încă lupta Romanilorŭ cu Daciĭ! Intărindu-se de àstă parte a Dunăriĭ, acollo unde *Dacia superióră séŭ Ardélulŭ se hotăresce cu Dacia inferióră séŭ Moldo-muntenia* (*), Daciĭ rennoescŭ resboiulŭ cu uă aşa furiă, incâtŭ Romaniĭ n'arŭ fi pututŭ face unŭ pasŭ inainte, décă n'arŭ fi căḑutŭ mortŭ insuşĭ regele Decebalŭ: urméză răsipa Dacilorŭ in tóte părţile, şi inlocuirea lorŭ prin Italianĭ.

Trajanŭ organiséză ţerrele cucerite.

In Dacia inferióră ellŭ aşéḑă numaĭ pe Romanĭ seĭ, puindu-le capĭ assupra cetăţilorŭ „Dominos", de unde pône acuma, chĭarŭ sub tirannia ottomană, s'a conservatŭ in Moldo-muntenia décă nu maĭ multŭ, cellŭ puţinŭ numele de "Domnĭ."

Dacia superióră séŭ astăḑĭ Ardélŭ, Trajanŭ o impoporá cu Romanĭ numaĭ pe jumĕ-

(*) Precum vedeţĭ, acéstă dupplă divisiune nu este uă descoperire a d-luĭ Laurianŭ.

tate; și anume pentru ca Dacii ceĭ ingăduiți a-collo să nu-șĭ maĭ pótă rădica fruntea, scullându-se assupra Romeĭ, așeḍâ pe'ntre Dacĭ, in locurĭ strategice, straje séŭ "praesidia" din Romanĭ; *mulțumindu-se de a păstra românimea neamestecată in intinsulŭ spațiŭ, unde astăḍĭ se afflă Moldova și Țérra-Românéscă, a căroră fertilitate rivaliséză cu Egiptulŭ, și in carĭ coloniștiĭ stătură ca unŭ zidŭ allŭ imperiuluĭ contra Tătarilorŭ* (Sciților̆ŭ).

Hotarele celle vechĭe alle Dacieĭ eraŭ: despre appusŭ— cununa munțilorŭ, numițĭ Illiricĭ maĭ'nainte de a deveni Unguresci; despre resăritŭ— Nistrulŭ; despre nordŭ— Polonia; despre sudŭ— Dunărea.

Poporulŭ acesteĭ țerre, Daciĭ, venisseră din părțile Tătăresci, de unde aŭ eșitŭ și Sachiĭ, Massageții, și Maghĭariĭ luĭ Attila.

Nepoțiĭ Dacilorŭ sunt Sașiĭ, locuitoriĭ cellorŭ șépte-orașe din Ardélŭ, după carĭ se numesce tótă țérra (Siedmiogród, Siebenbuergen), pe care eĭ aŭ prefăcut'o intr'unŭ felĭu de Italiă, ornând'o cu tĕrgurĭ și cărmuindu-se dupre legile lorŭ proprie.

Din cetățile dacice cunnóscemŭ Belgradulŭ séŭ Cetatea-albă in Dacia inferióriă. *Maĭ sunt cetățile Hotinŭ, Némțŭ, Sucéva . . . . déră muza mea tace despre inceputurile lorŭ.* A eĭ să fie vina? séŭ a nesciințeĭ autorilorŭ predecessorĭ? Orĭ-cum să fie, e *sigurŭ că fundatoriĭ lorŭ aŭ fostŭ séŭ Daciĭ, séŭ Romaniĭ, una din duo; și apoĭ Domniĭ moldovenĭ aŭ maĭ adausŭ unŭ allŭ duoile rĕndŭ de murĭ și turnurĭ, precum se vede și astăḍĭ.*

Cătŭ de necesarie aŭ fostŭ acelle cetăți in acea vreme, cândŭ braviĭ lorŭ aperătorĭ respingeaŭ de pretutinde urdiele tătăresci! Cătŭ de necessarie maĭ sunt elle acuma, cândŭ D-ḍeŭ increḍințéză mântuirea nóstră brațuluĭ teŭ, o rege Ioanne cellŭ Mare! Inse vaĭ nouĕ, le veḍŭ năruite, de-mĭ vine a plânge! Cine óre fi-va in stare de a descri robia nóstră sub păgânĭ!

S'a intunecatŭ și cetatea Tighiniĭ; singură puternica *Chiliă pe Dunăre ne maĭ cam lumineză, fundată de către Genovezĭ ca și portulŭ Caffeĭ pe țermulŭ Crimeeĭ, pe cândŭ eĭ ținеaŭ in zălogŭ dela imperațiĭ bisantinĭ tótă Taurida și littoralulŭ măriĭ-Negre pônĕ la gurele Danubiuluĭ. De Grecĭ e făcută cetatea „Turris-Neoptolemi„* (Tatarŭ-bunarŭ).

Domniĭ moldovenĭ zidiră maĭ in urmă cetatea Soroca.

Maĭ avemŭ in ruine remășițele altorŭ cetăți lângă Romanŭ și lôngă Galați.

Gĭurgĭulŭ și Braila sunt eterne suvenirĭ alle acellorŭ domnĭ muntenesci *Basarabĭ, carĭ stăpâniseră uă parte a Bulgarieĭ și acellŭ țermŭ allŭ măriĭ unde s'a lățitŭ numele Basarabieĭ,* deși câmpia Cetățiĭ-albe pônĕ la Euxinŭ aŭ fostŭ totŭ-de-auna moldovenéscă, *precum dovedescŭ maĭ multe urice alle purcalabieĭ de acollo.*

O, D-ḍeule Pré-înnalte! cine óre va renasce acelle timpurĭ? maĭ este óre vre-uă speranță, că nu vomŭ peri chĭarŭ cu totulŭ?

Astŭ-felĭu, dupŏ ce resturnase totŭ ce-ĭ sta in calle și intărise noŭele limite alle imperiuluĭ, Trajanŭ se mișcă din Dacia, trece Siretulŭ și Prutulŭ, smeresce Nistrulŭ cellŭ inchisŭ prin selbatecele sélle stânce, și *in totŭ cursulŭ drumuluĭ, incepêndŭ din Țérra Românéscă, sapă urieșulŭ șanțŭ, care a conservatŭ pentru eternitate numele imperatuluĭ!*

Apoĭ pășesce prin câmpiĭ la Buhŭ cu viteza și numerosa-ĭ óste; de aci nu-lŭ opresce nicĭ Niprulŭ, nicĭ Donulŭ, care desparte Europa de Asia.

Tătariĭ, strimtorațĭ și impinșĭ pônĕ la cuĭbulŭ lorŭ Tătaria cea Mare, veḍêndŭ și starea impregĭurărilorŭ și violința năvalleĭ, se suppunŭ cu toțiĭ și rennoescŭ "pacta" celle incheĭate maĭ'nainte cu Pompeĭu.

Tocméla era anume, ca eĭ să nu atingă hotarele vastuluĭ territoriŭ romanŭ, și să trimită uă sută de ómenĭ de frunte dela curtea hanilorŭ la Roma; unde allergaŭ in persónă chĭarŭ uniĭ din domniĭ tătăresci, cândŭ rivalisaŭ pentru domniă, Romaniĭ reconciliându-ĭ și judecându-ĭ dupre dreptate: unŭ generalŭ Romanŭ era maĭ multŭ decâtŭ unŭ rege barbarŭ.

Intrândŭ in Asia, *după ce prelungĭ pônĕ la Donŭ eternulŭ seŭ șanțŭ,* Trajanŭ inaintéză in Bactriana, de acollo prin Persia și prin deșerturile Măriĭ-roșie, adjunge in Egiptu, unde in Cairŭ îșĭ inchĭaĭe viéța.

Mire-se orĭ-cine uneĭ assemenea puterĭ, ne

maĭ audite in dillele nóstre: unde este astădĭ monarculŭ, care intr'uă singură dată, totŭ cu arma in mână, in timpŭ de cățĭ-va annĭ, să fi străbăttutŭ lumea? Cuceririle ottomane sunt uă bagatellă!

Dupŏ unŭ resboĭu de şésse lune cu Egiptenii, Trajanŭ muri obositŭ prin atăte fapte marĭ şi consummatŭ prin bola desnodăriĭ vintreluĭ, numită grecesce dissenteriă, și despre care se povestesce, cumcă arŭ fi morbulŭ cellŭ maĭ vechĭu pe féța pămîntuluĭ şi cellŭ maĭ propriŭ natureĭ umane: cândŭ lumea primitivă, liberă de miasme, nu cunnoscea incŏ nicĭ frigurĭ interne nicĭ ulcere esterne, omulŭ se corrumpea numaĭ prin desfrênarea pofteĭ şi abundența mulțumirilorŭ.

Deşi mortŭ, Trajanŭ remase viŭ pentru Roma: lumea priivesce pône astădĭ eterna-ĭ columnă, care probéză cătŭ de nemuritóriă este gloria vóstră, o Domniĭ ceĭ illustri! Ah, de ce óre monarchiĭ ca Trajanŭ nu trăescŭ in veciĭ vecilorŭ!!

CÂNTULŬ II.

Imprăștiarea colonielorŭ luĭ Trajanŭ de către Tătarĭ.

Precum labirintulŭ camerelorŭ in splendidele palaturĭ e cu atâtŭ maĭ durabile, cu cătŭ maĭ durabilĭ sunt temelliele; precum fertilile grădine sunt cu atâtŭ maĭ inflorite, cu cătŭ maĭ bună este privighĭarea; precum holdele sunt cu atâtŭ maĭ abunde, cu câtŭ maĭ activŭ e stăpânulŭ lorŭ; precum plutesce unŭ vasŭ pe mare sub povéța deşteptuluĭ pilotŭ, séŭ precum turmele prosperă avêndŭ unŭ neadormitŭ păstorŭ;— astŭ-feliŭ şi țerrele se conservă, crescŭ in putere, se lățescŭ in hotare, prin persóna unuĭ rege!

Monarchiele celle maĭ marĭ, arruncate in neorênduélă, spêndură pe uă ață subțire: essemplu este puterea Romeĭ după mórtea vitézuluĭ Trajanŭ.

Adrianŭ adduse imperiulŭ la atâta debilitate, incătŭ a stricatŭ pone şi podulŭ luĭ Trajanŭ pe Dunăre, cellŭ inființatŭ contra Tătarilorŭ, carĭ revenindŭ din noŭ in aceste locurĭ, érăşĭ cuprinseră părțile invecinate, necăjindŭ mereŭ pe coloniştiĭ romanĭ din Dacia.

Infundatŭ in uă pré-ruşinósă nepesare, Adrianŭ se mulțumĭa cu provinciele de'ncolo de Dunăre, lăssândŭ pe Tătarĭ să prede în cóce fără nicĭ uă frică, şi refusândŭ coloniştilorŭ adjutórie.

Prin uă curiósă fantasiă, pe cândŭ offerĭa măcelărieĭ tătărescĭ frumósa provinciă a luĭ Trajanŭ, deschidêndu-le uă calle largă de a intra maĭ in ânima imperiuluĭ; Adrianŭ, despreţuindŭ durerea Romeĭ, petrecea a clădi in muntósa Traciă unŭ oraşŭ numitŭ dupre numele seŭ Adrianopole, in care,—o! cine e in stare de a ghici séŭ de a inlătura nepetrunsa şi sânta voință a luĭ D-deŭ!—a stătutŭ maĭ in urmă prima capitală a Turcilorŭ in Europa, strămutată apoĭ la Constantinopole.

Cu tóte astea, coloniele luĭ Trajanŭ la inceputŭ totŭ încă se maĭ țineaŭ, allungândŭ pe Tătarĭ; şi cândŭ nu maĭ putură înfrêna furiósa mulțime, inăbuşitóriă fără sémă pe tótă diua, eĭ cu arma in mână s'aŭ retrasŭ in partea munțilorŭ, lăsândŭ pustiite superbele lorŭ oraşe.

Acelle migrațiunĭ alle primilorŭ secolĭ eraŭ menite de a se totŭ repeta in secoliĭ următorĭ, implinindu-se adessea in timpiĭ maĭ nuoĭ ca uă profețiă antică: allunecósă şi nestatornică a fostŭ totŭ-d'a-una posițiunea țerrelorŭ nóstre.

De'ntâĭu uă sémă de Romanĭ se suirŏ in munțĭ, aşedându-se pone la Herțegŭ şi Făgăraşŭ (po Herczeg i Fagarasz), de unde ca săgéta sbóră fluviulŭ Oltŭ şi, tăiândŭ munțiĭ ardelenescĭ, ce se innaltă ca nesce inaccesibilĭ cetățĭ, străbate apoĭ in țérra-Românéscă şi se arruncă in Dunărea.

In aceĭ munțĭ, pe țermiĭ Oltuluĭ, s'aŭ ziditŭ maĭ tărdiŭ maĭ multe monastirĭ, unde şi astâ-dĭ, in dille de resboiŭ, obicĭnuescŭ a se adăposti Românii ceĭ de acollo, pe carĭ Poloniĭ iĭ numescŭ Moltenĭ, adăugândŭ unŭ *m* către numele Oltuluĭ, éră noĭ „a montibus“ iĭ numimŭ Muntenĭ.

Pe de altă parte, in țérra unde astă-dĭ este Moldova, Romaniĭ se maĭ totŭ aperaŭ, respingêndŭ pe Tătarĭ dela cetățile celle de sub munțĭ; dar cândŭ resbelulŭ adjunse a nu maĭ lăssa agricultorilorŭ timpulŭ de a lucra, şi hrana incepu a lipsi locuitorilorŭ, remânêndŭ inseşĭ forterețele fără provisiunĭ; se retraseră şi eĭ maĭ in adênculŭ munțilorŭ, aşedându-se domniĭ lorŭ in Maramureşŭ, uniĭ la Gĭurgiŭ, alțiĭ la Cicŭ.

Sunt treĭ rîurĭ, carĭ, de-a-lungulŭ munțilorŭ, curgŭ pone la fluviulŭ Tissa, numitŭ altŭ-feliu Tibiscŭ: in acelle locurĭ pone atuncĭ pustie, carĭ

facŭ parte din Ardélŭ, refugiră Românii contra Tătarilorŭ, dândŭ ţerreĭ numele de Maramureşŭ, séŭ găsindŭ deja acestŭ nume pentru noĭ neinţellesŭ.

In acea epocă purcede a se corrumpe limba curatŭ latină a Românilorŭ, strecurându-se prin atâţia secolĭ: in locŭ de „Deus“ se nasce *Dzeŭ* séŭ *Dumnedzeu* (*), „meus“—*al mieu*, „coelum“—*czerul*, „homo“—*omul*, „frons“—*frunte*, „angelus“—*yndzerul* . . . . dară totuşi *nu este nicĭ unŭ cuvîntŭ, care séŭ la începutŭ, séŭ la sfĕrşitŭ, séŭ la mijlocŭ, să nu resune maĭ multŭ séŭ maĭ puţinŭ lătinesce*, remânêndŭ unele chĭarŭ fără schimbare, precum: barba— *barba*, luna—*luna* . . In urmă se maĭ introduseră vre-uă căte-va cuvinte ungurescĭ şi apoĭ, prin legăture cu biserica serbéscă, uă sémă de vorbe slavóne, inse pré-puţine....

Precum căḑuse limba, astŭ-felĭu, din hotărîrea luĭ D-ḑeŭ, aŭ căḑutŭ şi puterile intreguluĭ imperiŭ romanŭ: cine óre este in stare de a strămuta séŭ de a indrepta cellŭ maĭ micŭ pasŭ contra voinţeĭ luĭ D-ḑeŭ, care pune capetŭ monarchielorŭ şi schimbare domnielorŭ, făcêndŭ ca unele să se urce dupe pogorîrea cellorŭ-l'alte, şi oprindŭ noroculŭ de a sta nemişcatŭ pe unŭ locŭ?

Ce-ĭ dreptulŭ, nu intr'uă clipă se dărmâ imperiulŭ: uă maşină, care se clatină, nu se sprăvalle de-uă-dată; şi lucrurile, carĭ se potŭ spune ĭute, maĭ cu incetulŭ se realiséză in faptă.

După Adrianŭ n'aŭ lipsitŭ Romeĭ şi vr'uă sémă de imperaţĭ vitejĭ: marele Constantinŭ, Leoniĭ, inţelleptulŭ Eracliŭ, Justinianiĭ, afară de maĭ mulţĭ generalĭ plinĭ de gloriă nemuritóriă, şi alle cărorŭ numĭ eterne eŭ trecŭ aci cu condeiulŭ; déră după strămutarea capitaleĭ şi reşedinţeĭ imperialĭ din Roma vechiă in Roma cea nouă séŭ Bisanţa, pe de uă parte luptele cu Perşiĭ, apoĭ cu Sarracinii, şi cu spiritulŭ revoluţionarŭ allŭ provincielorŭ italiane; pe de altă parte disparițiunea simţuluĭ fraternităţiĭ crestinescĭ şi, dreptŭ consecuenţă, desunirea bisericelorŭ şi nesce deşerte dispute teologice; tóte astea, ruinândŭ in genere puterea creştinătăţiĭ, occasionară in speciă deseverşita uĭtare a provincieĭ danubiane.

In acelle timpurĭ, Attila cu aĭ seĭ Maghĭarĭ séŭ Iugri, inrumpêndŭ in Europa din Iuzbek, cuprinse părţile Pannonieĭ şi respândi împregĭurŭ uă terróre universale, uă terróre assemenea acelleĭ, care maĭ in urmă insoţia numele luĭ Bati-hanŭ.

Astŭ-felĭu, vechiĭ eroĭ Romanĭ, retăciţĭ prin munţĭ şi selbătăciţĭ in deşerturĭ de frica Tătarilorŭ, sub pressiunea indelungaţilorŭ annĭ, s'aŭ prefăcutŭ in nesce bruţĭ satirĭ, perḑêndŭ civilisaţiunea obiceelorŭ italiane.

Dar totŭ maĭ remase şi maĭ remâne câte ceva strămoşescŭ, care să permittă a recunósce viţa romană degenerată; a maĭ remasŭ acea agerime a minţiĭ, cu care inzestréză natura şi care nu despare nicĭ uă dătă cu totulŭ . . . se vede, că eĭ nu maĭ sunt Romaniĭ ceĭ anticĭ; inse Macedoniĭ séŭ Atenieniĭ óre nu s'aŭ schimbatŭ şi eĭ de assemenea? Greciĭ păstrat'aŭ óre vechĭa lorŭ fineţă intellectuale? Spartaniĭ maĭ sunt óre ce aŭ fostŭ uă dată?

In acellŭ intervalŭ Maghiariĭ intărindu-se, din principatŭ deveniră regatŭ, şi maĭ multe provincie limitrofe s'aŭ suppusŭ tronuluĭ ungurescŭ, pe care domnĭaŭ cu temeiŭ urmaşiĭ celebruluĭ Attila.

Numaĭ Tătariĭ, despreţuindŭ puterea Ungurilorŭ, nu contenĭaŭ cu incursele, colindândŭ cu urdiele lorŭ pe munţĭ, pe ţermurile apelorŭ, pe câmpie, şi incercându-se de a străbate chiarŭ în invecinatulŭ Ardélŭ, unde semnele de pétră alle vagabundagĭuluĭ lorŭ se vĕdŭ pone astăḑĭ, maĭ cu sémă pe lângă Towaz, Oĭtuzŭ, şi alte rîurĭ maĭ micĭ.

Curmându-se rebdarea Maghĭarilorŭ şi domnindŭ regele Vladislaŭ, acesta se apprinse de dorinţa faptelorŭ marĭ şi, adunândŭ uă óste puternică, maĭ impinse la resboiŭ pe Romaniĭ ceĭ retraşĭ in munţii Oltuluĭ şi aĭ Maramureşuluĭ.

Voĭoşĭ mergeaŭ la luptă Romaniĭ: eĭ işĭ addusseră a-minte străbunele virtuţĭ militarie şi frumósele locurĭ dania luĭ Trajanŭ.

De'ntâĭu respinseră vitejesce pe Tătarĭ din cuĭbulŭ munţilorŭ, şi gonindu-ĭ apoĭ fără pregetŭ prin câmpŭ, adjunseră *pone la Siretŭ, unde se află astă-ḑĭ oraşulŭ Romanŭ.*

Aci urméză o nouă bătăliă: înfrînţĭ, Tătariĭ se arruncă in undele Siretuluĭ, éră Romaniĭ măcellându-ĭ fără cruţare, astupă fluviulŭ cu cadavrele duşmanilorŭ.

Regele, răpitŭ la vederea acesteĭ băĭ tătă-

(*) Scrisŭ aşa lătinesce de cătro insuşĭ poetulŭ.

rescĭ, strigă cu veseliă in limba maghiară: „seretem! seretem!“ adecă: „îmĭ place! îmĭ place!“ şi cuvîntulŭ regale prefăcêndu-se in numele fluviuluĭ, eterniséză gloria victorieĭ!

Acellŭ resboiŭ emancipâ ţerrele nóstre Cătŭ de fericiţĭ se simţiaŭ Românĭĭ, recăstigându-şĭ patria perdută de către străbuniĭ lorŭ şi redeschiḑêndŭ porţile pentru a duoa colonisare!

CÂNTULŬ III.
A doua colonisare a Moldoveĭ şi Ţerreĭ-Românescĭ.

După invingerea cea mare in băttălia dela Romanŭ,— aşa numimŭ loculŭ, deşi oraşulŭ nu essista incă,— urdiele tătărescĭ retrăgêndu-se din tóte părţile şi spaţiulŭ remânêndŭ liberŭ de stricăcĭunile lorŭ, se incepu colonisarea cea a două: de'ntêiŭ a Ţerreĭ-Românescĭ, in care descălecâ Negru-vodă cu pedestriĭ seĭ Muntenĭ, şi apoĭ curândŭ acea a Moldoveĭ, in care se pogorî Dragoşŭ.

De aci înainte locuitoriĭ acestorŭ duo ţerre priimescŭ a se numi Moldovenĭ şi Oltenĭ; dar totŭ ţinêndŭ la suvenirea Romeĭ, eĭ conservă şi numele Românŭ dela cuvêntulŭ „Romanus,“ incâtŭ chiarŭ astăḑĭ, vorbindŭ despre limba. nu se ḑice: *szty moldoweneszte?* ci *szty rumyneszte?* adecă: „scis rommanisce?“

Şi apoĭ numaĭ aceĭ Românĭ, carĭ trecură munţiĭ incóce, adoptară de pe rîurĭ numile deosebite de Moldovenĭ şi Oltenĭ; éră ceĭ remaşĭ in Ardélŭ aŭ păstratŭ anticulŭ nume, fălindu-se pone acum de a fi Românĭ, pe cândŭ Ungurĭĭ ĭĭ numescŭ Olachĭ, vrea să ḑică Italianĭ; şi occupândŭ nu numaĭ totŭ Ardélulŭ, unde covĕrşescŭ cu multŭ numĕrulŭ Maghĭarilorŭ, ci inco şi totŭ Banatulŭ, unde coverşescŭ cu multŭ numerulŭ Serbilorŭ.

Insuşĭ Maramureşulŭ şi Ţérra Făgăraşuluĭ cuprindŭ astăḑĭ atâţĭa Românĭ, ca şi cândŭ nicĭ uă dată n'arŭ fi fostŭ vre-uă emigraţiune: eĭ vorbescŭ dialectulŭ românescŭ cellŭ maĭ frumosŭ şi cellŭ maĭ apropiatŭ de limba italiană; maĭ cu sémă Maramureşenĭĭ, carĭ se maĭ bucură de a nu fi ĭobagĭ, ci ca nesce ómenĭ liberĭ se cărmuescŭ dupre legile lorŭ proprie, avêndu-şĭ dată pe sémă cetatea Hust, şi servindŭ la resbóie in căllărimea regale, in care se distingŭ prin vitejiă.

Affară de numele naţionale, s'aŭ maĭ schimbatŭ in acea epocă şi poreclele individualĭ: Bogdanŭ séŭ Dragoşŭ la Moldovenĭ, Stanŭ séŭ Vladŭ la Muntenĭ, Dragomirŭ séŭ Stanomirŭ, nu maĭ sunt numĭ romane, ci curatŭ serbescĭ, imprumutate in cursulŭ indelungatuluĭ timpŭ dela Slavĭ, a cărorŭ limbă se vede că era deja destulŭ de respândită in aceste părţĭ.

Sa urmărimŭ acum patria anume a fie-căruĭ din fundatoriĭ celleĭ a duoă colonisărĭ.

Este unŭ satŭ in Maramureşŭ, numitŭ Cuha (Kucha), in care locuĭa cu aĭ seĭ Dragoşŭ, fiĭulŭ luĭ Bogdanŭ, din némulŭ vechilorŭ domnĭ.

Ambiţiunea illŭ impingea de a-şĭ areta la lumină puterea, şi mumă-sea, temêndu-lŭ de pericole, abĭa-abia illŭ maĭ putea opri . . . cândŭ de uă dată retăcesce in satŭ unŭ zimbru séŭ bourŭ (bos-urus).

Curtenĭĭ se aruncă dupŏ urmele fiareĭ: Dragoşŭ şĭ-o ĭea de ţintă şi, allegêndu-şĭ treĭ sute de junĭ armaţĭ pône'n creştetŭ, ellŭ purcede vitejesce in adênculŭ munţilorŭ, pe căĭ necunnoscute, intrerupte icĭ-collea prin peraĭe: numaĭ căţéŭa Molda conduce paşiĭ lorŭ, adurmecândŭ vizuniele bouruluĭ in desişulŭ codrilorŭ şi in pescerele stâncelorŭ, şi lătrândŭ cu furiă, ea adună, ca trâmbiţa, pe venătoriĭ ceĭ impraştiaţĭ

Bourulŭ, de câte orĭ se vede incongĭuratŭ, se asverle din adăpostulŭ seŭ şi, străbăttêndŭ tóte pedecele, fuge, urmându-lŭ gonaşiĭ.

Deja venătoriĭ aŭ adjunsŭ la capetulŭ Carpaţilorŭ şi, de pre innaltele piscurĭ, priivescŭ viitórĭa Moldovă pe luncele Prutuluĭ . . . .

Deja ochilorŭ zimbescŭ fumegósele câmpiĭ alle Nistruluĭ, intinse ca oceanulŭ; alle măreţuluĭ Nistru, care, luându-şĭ inceputulŭ in regatulŭ Polonieĭ, curge in stâncele sélle naturalĭ, ce-lŭ stringŭ ca duoĭ păreţĭ plecaţĭ, şi pe carĭ ellŭ sapă in umbră pentru a-şĭ dobundi prin luptă uă radă de sóre . . . . (*)

Ş'apoĭ fertilitatea acestorŭ părţĭ! N'o intrecĭ tu, Egipte, cu tótă ta fală! Aicĭ uă baniţă (? pólkopek) de grâŭ produce pônĕ la şépte me-

(*) Aci pe de uă parte urméză uă lacună in textŭ, pe de alta stilulŭ este fórte incurcatŭ: amŭ tradusŭ sensulŭ, nu cuvintele, ca şi in maĭ multe alte locurĭ, in carĭ poetulŭ sforţéză limba polonă.

sure (miar), cea ce abia se'ntemplă la hotarulŭ teŭ cellŭ năsiposŭ; orḑŭ, secară, ovesŭ, se rădică in annii ceĭ buni pônĕ la unŭ-spre-ḑecĭ mesure; éră meiulŭ trece peste duo-spre-ḑecĭ: ce-ţi maĭ trebue óre? care să fie avantagĭulŭ teŭ agricolă, afară numaĭ dóră de cultura zăharuluĭ? (*)

La noĭ se intemplă, ca uă épă să nască duoĭ mânjĭ, şi uă óiă treĭ mieĭ; la noĭ adessea uă juncă face la allŭ treilea annŭ . . . .

Nu se cade ca să te uĭtŭ şi pe tine, abundule riuleţŭ Moldovă (**), pe care cu dragŭ mi te adducŭ a-minte, cum curgĭ intre desfĕtarĭ de paradisŭ, intre miere şi lapte . . .

Tóte astea te priivescŭ venătoriĭ nostri; maĭ vĕdŭ codri, maĭ vĕdŭ riurĭ, maĭ vedŭ văĭ spaţióse: ori-unde arruncă cu ochiĭ spre resăritŭ, iĭ intimpină unŭ pămêntŭ ca uă lussósă grădină, şi-ĭ cupprinde mirarea la vederea atâtorŭ câmpiĭ inflorite ca raĭulŭ!

Bourulŭ, care nu maĭ póte scăpa, e ca şi uĭtatŭ: alte dorinţe resarŭ in ânimele venătorilorŭ!

Urmândŭ totŭ inainte pe malulŭ riuleţuluĭ, eĭ se pogóră in câmpie deschise, cândŭ de uă dată resună cunnoscuta băttaiă a căţelleĭ . . . . toţĭ se arruncă in acea direcţiune.

La stânga riuleţuluĭ era uă pădurice fórte déssă, incinsă din tóte părţile cu uă văgăună: acollo bourulŭ, obositŭ de atâta gónă şi storsŭ din putere, se odihnĭa in linişte.

Nestĕmperata căţea descopere refugiulŭ; venătoriĭ se grămădescŭ in gĭurŭ cu lăcomiă; dar instinctulŭ ultimeĭ peirĭ reţine pe féra in desişulŭ păduriceĭ, pône ce juniĭ Românĭ, cu felĭurite arme, *uniĭ cu topóre ungurescĭ, alţiĭ cu măciuce*, o adjungŭ şi o dobóră.

„Copiilorŭ!— strigă atuncĭ Dragoşŭ,— aicĭ „este patria nóstră! Nu maĭ incape multă vorbă: „mĕ jurŭ că remaĭu aicĭ pentru totŭ d'a-una şi „că aicĭ îmĭ voĭu aşeḑa casa, redobândindŭ prin „vitejiă mostenirea străbunilorŭ! Cuĭ nu place, in„tórcă-se!“

Toţĭ strigară: "jurâmŭ cu tine de a remané aice!“

Capulŭ bouruluĭ celluĭ precursorŭ, pentru memoriă, fu pusŭ pe uă columnă, şi de pre numele féreĭ, cărĭĭ Moldovenĭĭ iĭ ḑicŭ pône astăḑĭ „bour“; Dragoşŭ infiinţéză pe loculŭ izbândeĭ satulŭ Bourenĭĭ.

De atuncĭ şi sigilliulŭ Moldoveĭ pórtă capulŭ bouruluĭ.

Pe de altă parte, căţeluşa Molda, obosită, şi pe semne vătemată de către bourulŭ in vizunia luĭ, allérgă cu aprindere la riuleţŭ, pentru a-şĭ stinge setea, şi găsesce acollo mórte: numele eĭ, eternisându-se pentru posteritate, s'a accordatŭ acelluĭ riuleţŭ, care izvoresce din innălţimea munţilorŭ de lôngă Maramureşŭ şi se vérsă in Siretŭ lôngă oraşulŭ Romanŭ.

De pre numele riuleţuluĭ, insăşĭ ţérra se numi Moldova, poporulŭ— Moldovenĭ: Dragoşŭ fu primulŭ Moldovénŭ.

Cutrierândŭ tóte locurile impregĭurŭ, céta venătorilorŭ zăresce de uă dată, in tăcerea senineĭ aurore, uă columnă căruntă de fumŭ innălţându-se in vallurĭ pône la norĭ.

Nedomerirea iĭ cupprinde: cine óre arŭ puté să locuéscă in aceste pustietăţĭ? de unde nu-e focŭ, fumŭ nu esse; ḑice proverbiulŭ.

Mergŭ fără sfiélă dupre indicaţiunea fumuluĭ, trecŭ unŭ allŭ duoilea riuleţŭ, şi li se presintă inaintea ochilorŭ uă dumbrăvióră rotundă şi veselă, din care eşĭa misteriosulŭ fumŭ de cărbune.

Allergândŭ prin redĭu, étă că uniĭ din venătorĭ găsescŭ intr'uă prisécă unŭ moşneguţŭ cocoşatŭ de annĭ, care accopere stupiĭ, ĭea séma la tóte, priveghĭéză cum matca îşĭ scóte albinuţele, deslipesce stratuşórele de chihlimbarŭ alle cereĭ, drege, indréptă, rennoesce . . . . .

De uă dată resună vorba: *bune ome!*“ (*) Betrânulŭ se cutremură şi respunde: "neznaju bihme!“ (**) Venătoriĭ iĭ maĭ adresséză intrebărĭ, îllŭ cuestionnéză prin semne; dérŏ, speriatŭ prin nesce óspeţĭ neveḑuţĭ nicĭ uă dată in gĭurulŭ locuinţeĭ sélle, ellŭ nu scie ce şi cum să respunḑă.

Addussŭ in fine inaintea luĭ Dragoşŭ şi cercetatŭ prin tălmaciu, betrânulŭ respunde rutenesce: „Sum Iaţco dela Snetnŭ; de vre-uă căţĭ-va annĭ „mĭ-amŭ aşeḑatŭ aci prisecĭóra; dar affară d

(*) Acestŭ passagĭu trebue confrontatŭ cu Cantemirŭ, *Beschreibung der Moldau*, p. 85.

(**) Din errore in testulŭ polonŭ s'a scrisŭ „Berladzie“ in locŭ de „Moldawo“: greşéla insĕ fiindŭ pré-vederată, se corege dela sine maĭ la valle.

(*) Pusŭ aşa românesce cu littere latine in textulŭ polonŭ.

(**) "Nu inţellegŭ, ḑeŭ!“ in limba malorossiană séŭ rutenéscă.

„voĭ acuma, n'amŭ maĭ vĕḑutŭ pe nemine.“ (*)

Atuncĭ Dragoşŭ iĭ descrie planulŭ noueĭ colonisărĭ, iĭ povestesce allungarea urdielorŭ tătăresci, îllŭ indémnă să-şĭ strămute in aceste părţĭ totŭ némulŭ, şi-ĭ dăruesce şi intăresce, ca moşiă eternă şi ereditariă, totŭ territoriulŭ in gĭurulŭ riuleţuluĭ.

Moşneguţulŭ cu bucuriă primesce darulŭ şi, adducêndŭ ómenĭ din Pocuţia, dela Snetinŭ, infiinţéză de pre numele seŭ satulŭ Iaţcaniĭ, cellŭ maĭ vechĭu satŭ moldovenescŭ după Bourenĭ.

Colonia moşuluĭ Iaţco deveni maĭ in urmă oraşŭ Socéva, căcĭ sórtea n'a permisŭ să-ĭ remână numele primuluĭ fundatorŭ.

Nesce cojocarĭ ungurescĭ venindŭ a se stabili acollo,— socĭu (szots) se ḑice cojocarŭ in limba maghĭară,— de pre numele lorŭ se numi riuleţulŭ şi oraşulŭ Socéva, numele Iaţcanilorŭ conservându-se totuşĭ unuĭ din suburbiele.

Dupŏ ce a pusŭ la calle acésta parte a ţerreĭ, Dragoşŭ voesce a cunnósce şi locurile maĭ de josŭ.

Ellŭ appucă la drépta apeĭ Moldova, cutrieră câmpie immense, şi maĭ găsesce alte duo ape, din carĭ pe una de pe răpeḑiciunea undelorŭ sélle o numesce *Repede* adică lătinesce “Rapida“; érŏ alteĭ de pre limpeḑiciunea undelorŭ iĭ dă numele de *Limpede,* lătinesce “Limpida.“

Loculŭ surride luĭ Dragoşŭ: ellŭ singurŭ se aşéḑă aice, dândŭ scire tuturorŭ ţerrelorŭ invecinate despre noŭa sea reşedinţă, care se numesce pône astăḑĭ Kampul luj Dragosz, adecă: “Campi Dragossi“ (**)

De aci inainte urméză grabnica impoporare a ţerreĭ.

Aşa povestescŭ “traditori “moldovenescĭ: ómenilorŭ simpli trebuĭ să le dămŭ credinţă; căcĭ eĭ nu sunt capabilĭ de a inventa lucrurĭ fantastice séŭ de a desnatura faptele prin ornamente: adeverulŭ cellŭ curatŭ nu are nevoiă de fraze pompóse.

Ca nicĭ uă altă ţérră in lume, assemenea ĭuţelleĭ cu care se rădică şi se pogóră pânzele uneĭ bune corabie, séŭ assemenea puvoĭuluĭ cu care crescŭ şi scadŭ peraĭele din munţĭ, se lăţi de uă dată Moldova, renoindŭ antica coloniă romană intre Nistru, Dunăre şi pône la Marea-Négră, şi decăḑu apoĭ peste puţinŭ!

Dragoşŭ aşeḑă pe Romanĭ in câmpie, unde era trebuinţă de nesce braţe maĭ vitejescĭ; eră Rutenilorŭ, chiămândŭ-ĭ din Pocuţia şi Podolia, le dede locurĭ maĭ muntóse: Cernăuţiĭ, Hotinulŭ, totŭ ţermulŭ Nistruluĭ pône la Orheĭu, Soroca, şi pe Prutŭ jumĕtatea judeţuluĭ Iaşilorŭ şi allŭ Suceveĭ.

Vecinĭ nu essistaŭ in ţérra de josŭ: toţĭ Românii eraŭ séŭ arcaşĭ (Arkaszami) séŭ căllăraşĭ (Kalaraszami), şi ceĭ maĭ seracĭ lucraŭ eĭ insişĭ câmpulŭ, éră ceĭ maĭ bogaţĭ se servĭaŭ cu munca robilorŭ Ţiganĭ.

Oraşele aprópe tóte s'aŭ infiinţatŭ de către Saşĭ (*), *carĭ impreună cu Unguriĭ introduseră celle de'ntâĭu cărcĭume.*

In acellŭ timpŭ territoriulŭ Moldoveĭ se incepea la nordŭ dela Carpaţĭ, avêndŭ la sudŭ Marea-négră, in care se vĕrsaŭ duo linie de limită: Dunărea, şi Nistrulŭ incepêndŭ dela Hotinŭ: astăḑĭ Bugĭaculŭ nu maĭ este allŭ nostru, Galaţiĭ şi Hotinulŭ sunt in pericolŭ, avemŭ vameşĭ Turcĭ . . . .

Dómne! indură-te de nu ne perde cu totulŭ!

A duoa descăllecare a Muntenilorŭ cu Negru-vodă e maĭ vechiă.

Ţérra lorŭ se hotăresce la sudŭ cu Dunărea, care o desparte de Misia; la appusŭ şi nordŭ cu munţiĭ; la resăritŭ Siretulŭ o deslipesce de Moldova.

Dela Negru-vodă pone acum eĭ numeră aprópe patru-sute de annĭ, pecândŭ durata Moldoveĭ are abia treĭ-sute optŭ-ḑecĭ (**), şi pare-se că a şi adjunsŭ deja la anniĭ seĭ ceĭ de pe urmă.

Sigilliulŭ Muntenilorŭ presintă unŭ corbŭ.

Tradiţiunea despre inceputulŭ lorŭ e următóriă:

Pecândŭ Româniĭ locuiaŭ incă in Făgăraşŭ, uă frumósă copilă căḑêndŭ in dragoste cu domnulŭ Ardéluluĭ şi simţindu-se grea, principele iĭ dă unŭ ânnellŭ de aurŭ şi o trimite inapoĭ la părinţĭ, poruncindu-ĭ de a reveni după ce va nasce, cu copilulŭ şi cu semnulŭ.

(*) Acestŭ passagĭu probéză, că Mironŭ Costinŭ mânuĭa fórte bine limba malorossiană:

„ . . . . . . Jacko ze Sniatyna,
„Od kilka lat zajszowszy tut pasiczku maju,
„A nikoho oprócz was teper ne wydaju.“

(**) Veḑĭ documentele publicate sub nr. 92, 155, etc.

(*) Conferéză documentulŭ sub nr. 141.

(**) Prin urmare, dupre Mironŭ Costinŭ, Valachia ară fi fundată către 1284 şi Moldova către 1304.

Féta nasce pe Negru și, luându-lŭ in brațe, intovărășită de unŭ frate allŭ seŭ, purcede in drumŭ; dar intr'uă dumbravă sora și fratele addormŭ de obosélă, lâssândŭ ânnellulŭ, dreptŭ jucăriă, in mânele copillulu, ca să nu plângă.

Prin uă minunată intemplare, unŭ corbŭ flămândîtŭ, priivindŭ de pe stejarŭ cum străluceșce ce-va in mânele copillului și credêndŭ că e carne, se arruncă, apucă ânnellulŭ, și-lŭ înghite de fóme.

Copillulŭ țipă, sgăriatŭ de ghiarele corbuluĭ; muma sare in piciόre, frate-seŭ se trezesce, și ambiĭ priivescŭ cu durere perderea ânnelluluĭ, cu care era legată parola principeluĭ.

Dar nicĭ insușĭ corbulŭ nu se mișcă, intepenitŭ prin effectulŭ uneĭ mâncărĭ atâtŭ de nenaturalĭ; unchiulŭ copillulluĭ incordéză arculŭ, se apropiă, lovesce; și corbulŭ cade josŭ cu săgéta.

Pipăindŭ ânnellulŭ in gâtulŭ paseriĭ, tênerulŭ illŭ lassă acollo, pășesce veselŭ inainte, și adducêndŭ pe soru-sea cu copillulŭ la domnulŭ Ardéluluĭ, iĭ dă in mână ânnellulŭ și-ĭ offeresce și pe minunatulŭ corbŭ.

De attuncĭ Țérra-Românéscă are unŭ corbŭ in sigilliŭ.

Principele dede luĭ Negru titlulŭ de wajda adecă voevodŭ in limba ungară, către care s'a maĭ adausŭ in urmă titlulŭ serbescŭ de hospodarŭ.

Crescêndŭ mare, prin mijlocirea tătâni-seŭ Negru căpetă de la regele ungurescŭ voevodatulŭ Făgărașuluĭ.

Acesta fu fundatorulŭ Țerreĭ-Românescĭ, asemenea luĭ Dragoșŭ in Moldova: *sub ellŭ, cu uă răpedîciune miraculósă, ca și in Moldova, țermiĭ Dunăriĭ se impoporară cu Ungurĭ, Sașĭ, Serbĭ.*

Dragoșŭ nu se bucurâ multŭ timpŭ de neorganisatele sélle possessiunĭ: *ellŭ muri numaĭ peste șése annĭ de domniă*, ca uă profețiă de scurtele durate alle tutulorŭ domnielorŭ următórie.

După mórtea luĭ Dragoșŭ urmâ pe tronŭ frate-seŭ Romanŭ, fundatorulŭ orașuluĭ Romanŭ la confluintele Moldoveĭ cu Siretŭ.

Ellŭ muri peste patru annĭ de domniă.

Apoĭ in cursŭ de patru-decĭ și treĭ de annĭ se succeseră șépte domnĭ, fie-care câte uă clipă—reŭ ogurŭ pentru timpiĭ posteriorĭ,—și tóte lucrările lorŭ aŭ remasŭ necunnoscute, séŭ din causa nestabilitățiĭ, séŭ din nesciința de carte, séŭ din lipsa de relațiunĭ cu popórele invecinate; pone ce in fine se sui pe tronŭ betrânulŭ Alessandru, majestosŭ ca unŭ adevěratŭ rege, primulŭ din domniĭ moldovenescĭ care se assemenâ cu monarchiĭ ceĭ gloriosĭ, și pe care *poporulŭ nostru illŭ numesce Alessandru cellŭ Bunŭ, respectându-ĭ pone astădĭ memoria.*

Acesta rădicâ domnia moldovenéscă la uă tréptă innaltă, și, voindŭ in speciă a organisa clerulŭ naționale, trimise cu acestŭ scopŭ ambasadorĭ la Constantinopole.

Pe attuncĭ imperatulŭ Paleologŭ fiindŭ plecatŭ cu patriarculŭ și cu totŭ clerulŭ la conciliulŭ de la Florența, ambassadoriĭ raportéză luĭ Alessandru-vodă, cerêndŭ deslegărĭ: séŭ să aștepte in Constantinopole? orĭ să călletoréscă in Italia la Florența?

Domnulŭ convocă pe boieriĭ seĭ ceĭ marĭ, și se ïea decisiunea de a trimitte pe alleșiĭ țerreĭ să se hirotonéscă in Ohrida, orașŭ bulgărescŭ, mândru de prerogativele ce-ĭ dede imperatulŭ bisantinŭ Justinianŭ, originarŭ din acelle locurĭ, făcêndŭ pe episcopulŭ seŭ allŭ duoile obrazŭ după patriarcŭ și cellŭ maĭ mare intre toțĭ archiepiscopiĭ, incâtŭ pone astădĭ Ohridénulŭ remâne capŭ allŭ tuturorŭ vlădicilorŭ serbescĭ.

Mergêndŭ acollo trimișiĭ luĭ Alessandru-vodă, priimiră hirotonia, impreună cu usulŭ limbeĭ serbescĭ in biserică și in actele officialĭ; introducêndu-se de atuncĭ și titlulŭ domnescŭ: hospodarŭ și voevodŭ allŭ țerreĭ Moldoveĭ dela plaïurĭ pone la Mare.

Nicĭ forțele țerreĭ nu eraŭ incă nepotrivite cu mărimea titluluĭ; căcĭ *domniĭ scoteaŭ la resboiu cincĭ-decĭ miïe de óste, cavalleriă séŭ călărașĭ, și infanteriă séŭ arcașĭ, cu arce și tulbe, ce-va assemenea infanterieĭ turcescĭ numită solacĭ* (*).

Totŭ Alessandru-vodă, in lunga sea domniă de treĭ-decĭ de annĭ, rădică din ruine cetățile celle vechïe, și puse tótă țérra pe unŭ piciorŭ gloriosŭ.

(Va urma).

(*) Costumulŭ *solacilorŭ* in timpulŭ autoruluĭ, vedĭ in *Ricaut, Estat présent de l'empire ottoman, Paris*, 1670, p. 346.

Imprimeria Statuluĭ.

No. 22. BUCURESCI, 16 GENARIU 1865. No. 22.

Abonamentele se facŭ la Tipografia Statuluĭ.

ARCHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEĬ.

Esse uă dată pe septemână cu prețulŭ de 1 galbenŭ pe annŭ.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUĬ JUSTIȚIEĬ, CULTELORŬ ŞI INSTRUCȚIUNIĬ PUBLICE.

Annulŭ I. **Redactor: B. PETRICEĬCU-HĂJDEŬ,** Annulŭ I.

ex-professor superior de istoriă şi statisticĕ, ex-bibliotecar, ex-membru allŭ Commissiunii documentalĭ.

Urmarea N-ruluĭ 254.

De aci inainte, ĭubite lectorŭ, citesce pe autoriĭ teĭ polonĭ, pe Kromer, pe Bielski, pe Litvanulŭ Stryjkowski și pe recintele Piasecki, cărora Românii cată să le mulțuméscă, pentru că n'aŭ uĭtatŭ in trécătŭ să ne menționeze și pe noĭ, cronologia resbellelorŭ nóstre, revoluțiunile, câstigurile și pagubele; *deși lucrurile maĭ mĕnunte și prefacerile casnice le-aŭ remasŭ necunnoscute*, precum și epoca anterióriă luĭ Alessandru-vodă, despre care Kromer scie numaĭ și numaĭ atâta, cumcă Româniĭ sunt veniți din Italia.

După ce v'amŭ arretatŭ testimoniele istoricilorŭ destulŭ de celebri despre origina poporuluĭ nostru, me oprescŭ aice: *pentru a scri la versurĭ se cere uă minte voĭósă, éră eŭ, appesatŭ de tiraniă fără nicĭ uă dreptate, fuĭ forțatŭ de a-mĭ părăsi cu durere chĭarŭ vétra părintéscă!!!*

Ad. M. D. G.

Ierarchia senatoriale și districtuale a Moldoveĭ și a Țerreĭ-Românesci.

Senatulŭ bisericescŭ:

1. Primatele, allŭ căruĭ titlu este: „(Nomen)“ *cu mila luĭ D-ḑeŭ archiepiscopŭ și mitropolitŭ de Sucéva și de tótă țérra Moldoveĭ, essarculŭ sântuluĭ tronŭ constantinopolitanŭ, și allŭ tuturorŭ ermitagielorŭ și monastirilorŭ din munți. — Titlulŭ cellŭ anticŭ maĭ cupprindea formula „dela plaiurĭ pone la Mare“*, care (precum ațĭ veḑutŭ „ex praecedentibus“) se adaugea și către titlulŭ domnilorŭ.
2. Episcopulŭ de Romanŭ.
3. Episcopulŭ de Rădăuți.
4. Episcopulŭ de Hușĭ.
5. *Biscupulŭ de Bacăŭ, avendŭ titlulŭ: „allŭ „bisericelorŭ catolice din tótă țérra Moldoveĭ.“* A acestuĭ „extenditur diaecesis“ și assupra Bugĭaculuĭ, unde locuescŭ nu puținĭ catolicĭ, anume in Cetatea-albă, in Teghinea, și in celle șépte sate hănesci. *Acestŭ biscupŭ, precum „constat“ mie din tradițiunea orale a Moldovenilorŭ, sub domniĭ ceĭ vechĭ și pe semne intelliginți, ședea in senatŭ „ex „opposito“ a mitropolituluĭ, maĭ susŭ de ceĭ-l'alțĭ treĭ vlădicĭ.*

Senatulŭ mirénŭ:

„Primus.“ Marele logofĕtŭ, „alias“ cancelariŭ. Allŭ acestuĭ „officium“ este de a purta sigiliulŭ cellŭ mare, de a subscri și de a esplica „privilegia,“ precum și decretele emanete din divanulŭ domnescŭ, *dela care se transmittŭ d'a-dreptulŭ la ellŭ tóte judecățile despre proprietățile nobiliarie ereditarie, fiindŭ a luĭ cădere juridică de a „decernere“ in assemenea casurĭ, maĭ făcêndŭ delimutațiunĭ territorialĭ „ad aequalitatem,“ séŭ in personnă la fé̦ța loculuĭ, séŭ prin allŭ duoilea logofĕtŭ „alias“ sub-cancelariŭ, séŭ prin vre-uă slugă a sea credincĭósă. Toțĭ nobiliĭ de țérră „nomine“ curtenĭ, se află sub direcțiunea marelui logofĕtŭ Ca simbolŭ allŭ autorităţiĭ sélle, ellŭ pórtă unŭ toégŭ verde cu bulle aurie-galbene* (zlocisto-zólťych). Acestŭ officiŭ e imprumutatŭ dela imperațiĭ bisantinĭ: ὁ μέγας λογοθέτης din λόγος „et“ φέρω, adecă purtătorŭ de cuvêntŭ. In jurisdicțiunea cea ecclesiasticĕ a patriarcatuluĭ constantinopolitanŭ acéstă demnitate essistă pône astăḑĭ, lipsindŭ acum Grecilorŭ jurisdicțiunea cea civile.

„Secundus.“ *Marele vornicŭ de țérra de josŭ este judecătorulŭ generale allŭ jumetățiĭ Moldoveĭ*

dela Iaşĭ pône la Dunăre, avêndŭ in ressortulŭ seŭ furturile, omorurile, hoţiele, şi priveghiarea assupra străjeĭ de fruntăriă. Nu se ammestecă in judecăţĭ despre proprietăţile nobiliarie ereditarie. Alle starostieĭ Berladuluĭ „obvenientia" formézā venitulŭ acestuĭ vornicŭ. *„Pro insigni" pórtă unŭ toégŭ albastru impletitŭ cu aurŭ.*

„Tertius." Acellea-şĭ attribute are şi vornicului ţerreĭ de susŭ, adecă dela Iaşĭ pônĕ la Hotinŭ, Cernăuţĭ şi Soroca, pe care in locŭ de soldă „concernit" starostia Dorohoĭuluĭ.

„Quartus." Hatmanulŭ, căruĭ, *pentru ca să pótă fi in senatŭ, i s'a maĭ datŭ purcalabia Suceveĭ: ellŭ judecă pe toţĭ militariĭ, adecă calaraşĭ, arcaşĭ, darabanĭ, seĭmenĭ şi lefegiĭ séŭ lefaşĭ; purtândŭ in şedinţele senatuluĭ unŭ toégŭ roşu impletitŭ cu aurŭ, éră in fruntea armateĭ unŭ buzduganŭ. Maĭ 'nainte vorniciĭ ceĭ marĭ conduceaŭ ostile, anume unulŭ aripa dréptă şi altulŭ pe acea stângă. La Muntenĭ capŭ allŭ ósteĭ pone acum este marele spatarŭ. In Moldova Ieremia-vodă Movila „instituit" cellŭ ântâiu (?) demnitatea de hatmanŭ, luândŭ „normam" din Polonia.*

„Quintus." Marele postelnicŭ, cea ce in Polonia se numesce Marszalek. Cuvêntulŭ postelnicŭ derivă dela постеλ, adecă patŭ, fiindŭ *că acestŭ funcţionarŭ possedă prerogativa de a intra in orice timpŭ, fără annunciŭ şi fără a fi chiamatŭ, in camera principeluĭ, cea ce nu se cade nimeruĭ. Postelniculŭ precede pe domnitorŭ, purtândŭ in mână unŭ toégŭ massivŭ de argintŭ. Ellŭ judecă tótă curtea domnéscă, pe aprodĭ, pe curtenĭ şi pe Turcĭ, fiindŭ datorŭ a sci şi turcesce.* Se bucură de venitulŭ purcalabieĭ Iaşilorŭ.

„Sextus." Marele spatarŭ, polonesce mieczník, *in ceremonie şi la serbătórie păşesce „immediate" după domnulŭ, in haĭnă aurită şi uă mitră „ad commemorationem" de coróna principiariă, care nu i se cade de a purta „în hoc statu;" maĭ avêndŭ sabia principeluĭ atternată de umĕrulŭ stângŭ şi buzduganulŭ in mână: duo „insignia" cumcă domnulŭ are „jus gladii."* In dillele ordinarie, mergêndŭ principele la biserică, in loculŭ mareluĭ spatarŭ servesce spatarulŭ allŭ treilea, precum căte-uă-dată şi in divanŭ şi „in festinitatibus." Marele spatarŭ se bucură de jumetatea venituluĭ starostieĭ Cernăuţilorŭ. Acéstă funcţiune e luată dela imperaţiĭ bisantinĭ, carĭ aveaŭ „cum eadem ceremonia protospatarios."

„Septimus." Marele păharnicŭ, polonesce podczaszy, „assistit in festinitatibus" la mésa princiariă, *îmbrăcatŭ cu unŭ caftanŭ auritŭ şi incinsŭ cu uă metassă roşiă: ellŭ tórnă primulŭ păharŭ, şi apoĭ cuparulŭ, polonesce czesnik, „hoc officium exercet" pône la rădicarea meseĭ.* Îĭ appartenesce venitulŭ starostieĭ de Cotnarŭ: „conveniunt rebus nomina saepe suis," căcĭ Cotnarulŭ o celebru tocmaĭ prin vinaţele sélle.

„Octavus." *Marele visternicŭ, polonesce podskarbi, are in sarcina sea izvodulŭ ţerreĭ intregĭ „omnium ordinum," adună „tributa," haraciulŭ pentru Turcĭ, şi tóte celle-l'alte „expensa". Nicĭ unŭ judeţŭ nu-ĭ este datŭ in usufructŭ,* şi de aceĭa "censetur" acuma a fi cellŭ maĭ nenorocitŭ dintre senatorĭ, cu atâtŭ maĭ vertosŭ că necontenitŭ "curae illius sollicitant animum."

Tóte funcţiunile de maĭ susŭ sunt senatorialĭ.

Functionariĭ „extra Senatum„ carĭ nu sunt chiamaţĭ la divanŭ "nisi urgente necessitate", bună-óră pentru regularea haraciuluĭ.

„Primus." Marele stolnicŭ, care, "in solemnitatibus" stă la mésa domnéscă, *îmbrăcatŭ cu caftanŭ cu florĭ de aurŭ "ad instar" stoffeĭ numite lama (*) şi incinsŭ cu uă metassă roşiă. Dela ellŭ depindŭ grădinariĭ, pescariĭ şi tóte lacurile de lôngă Prutŭ şi Nistru, celle de lôngă Dunăre fiindŭ răpite de către Turcĭ.*

„Secundus". Marele comisŭ, avêndŭ sub sine alţĭ duoĭ comişĭ, carĭ "curam stabuli gerunt": ellŭ pórtă grija fâneţelorŭ şi altorŭ furragie pentru caiĭ domnescĭ.

"Tertius". Marele medelnicerŭ „assistit in festinitatibus" şi la mésa domnéscă, *îmbrăcatŭ cu caftanŭ cu florĭ şi incinsŭ cu metassă roşiă,* avêndŭ sub sine alţĭ căţĭ-va medelnicerĭ, carĭ tórnă apă la ospeţe princiarie.

"Quartus". *Sardarulŭ, ce-va ca "polny hetman" (maréchal de camp) in Polonia, îşĭ ţine reşedinţa perpetuă la Orheĭu séŭ la Lopuşna, avêndŭ sub commanda sea pe căllăraşiĭ acellorŭ duo districte.*

(*) Despre acéstă stoffă vedĭ *Golembiowski, Ubiory w Polszcze,* Warszawa, 1830, p. 184.

"Quintus". Marele clucerŭ adună mĭerea şi untulŭ cuvenite Turcilorŭ, şi celle trebuincióse pentru cuhnea domnéscă; de assemenea pórtă grija pentru sare şi vênaturĭ, şi priimesce decĭma de grâne din satele domnescĭ.

"Sextus". Marele slugĭarŭ approvisionéză cu cărnurĭ curtea domnéscă, pe óspeţiĭ Turcĭ, Tătarĭ, odăile seĭmenilorŭ, etc., avêndŭ sub sine alţĭ duoĭ slugĭarĭ.

"Septimus". Marele jitnicerŭ adună grâne din tótă ţérra pentru trebuinţele principeluĭ şi alle cetăţilorŭ turcescĭ de la marginĭ.

"Octavus". *Marele pitarŭ "dependet" dela jitnicerŭ şi are sarcina de a distribui pâne la seĭmenĭ şi la curtenĭ.*

"Nonus". Marele şetrarŭ priveghĭéză corturile domnescĭ, tunurĭ, glonţurĭ, prăvăriă, etc.

"Decimus". *Marele armaşŭ direge tuĭurile turcescĭ şi pămêntene, carĭ sunt purtate după domnulŭ; dela ellŭ "dependent" inchisóriele din tótă ţérra; ellŭ este de assemenea şi "instigator" domnescŭ; sub ellŭ sunt maĭ mulţĭ alţĭ armaşĭ, şi callĕĭĭ.*

"Undecimus". Agă este unŭ "militare officium", luatŭ dela Turcĭ "ad instar" enicer-agăĭ; *ellŭ este generalulŭ dărăbanilorŭ şi allŭ infanterieĭ intregĭ; ellŭ renduesce străje la porţĭ; locotenentŭ allŭ seŭ este capitanulŭ de darabanĭ, datoriu de a visita străjele de nópte, şi care de assemenea „exercet officium" de burggraff.*

Tóte fucţiunile de maĭ susŭ aŭ fiă-care căte duo séŭ treĭ funcţiunĭ boierescĭ subordinate, afară numaĭ de vornicĭ şi de hatmanŭ; căcĭ *serdarulŭ nu are ammestecŭ cu hatmania, precum nicĭ ceĭ 12 vornicĭ de pórtă nu depindŭ dela celle duo vornicie marĭ*

"Duodecimus". *Duoĭ spre-ḑece vornicĭ de pórtă, carĭ şedŭ in pórta palatuluĭ domnescŭ, judecândŭ causele celle mĕnunte, éră in divanŭ staŭ inaintea principeluĭ, "et quasi patronos litigantium agunt", chĭamândŭ după registru pe impricinaţiĭ la infeţişare. Eĭ pórtă nesce toĭegĭ vepsite. Se obicĭnuesce a-ĭ rendui in felĭu de felĭu de anchete, precum şi pentru masurile şi popasurile domnuluĭ şi alle paşalelorŭ.*

In ţérra Românéscă funcţiunile sunt identice cu acelle moldovenescĭ, deosebindu-se numaĭ căte uă dată prin gradaţiunea ierarchică.

Senatulŭ ecclesiasticŭ muntenescŭ se compune din unŭ mitropolitŭ şi treĭ episcopĭ, înse fără biscupulŭ catolicŭ.

Pe marele logofetŭ, prima funcţiune la Moldovenĭ, precede la Muntenĭ marele banŭ.

In locŭ de hatmanŭ, óstea munténéscă se afflă sub marele spatarŭ.

Celle-l'alte officiurĭ tóte se distingŭ „iisdem „denominationibus" şi prin acellé́şĭ attribute.

Officiurile de ţérră:

Judeţele aŭ câte duoĭ purcalabĭ, din carĭ ceĭ maĭ de frunte sunt purcalabiĭ de Hotinŭ, carĭ pône astăḑĭ in crisóvele se menţionéză intre ceĭ duoĭ vornicĭ marĭ: sub vorniculŭ ţerreĭ de josŭ şi d'assupra acelluĭ allŭ ţerreĭ de susŭ.

Maĭ 'nainte prima purcalabiă era acea de Sucéva, a duoa acea de Cetatea-albă, a treia acea de Kilia, a patra acea de Hotinŭ, a cincea acea de Némţŭ; dară celle de'ntâiu treĭ s'aŭ desfiinţatŭ, punêndu-se hatmanulŭ in loculŭ purcalabuluĭ de Sucéva, éră Cetatea-albă şi Kilia cupprinḑêndu-se de către Turcĭ.

Celle-l'alte purcalabie urméză dupre ierarchia inselorŭ judeţe, cu acea deosebire că Putna şi Cernăuţulŭ se numescŭ starostie.

In Botoşaniĭ, apanagiulŭ principeseĭ, purcalabulŭ se numesce vornicŭ.

Purcalabia Kişinăuluĭ era de assemenea vornică incâtŭ timpŭ intra şi ea in apanagiulŭ principeseĭ, cea ce nu maĭ este.

„Praeterea," *totŭ judeţulŭ are căpitanĭ şi hotnogĭ, numiţĭ astăḑĭ turcesçe ĭuz-başĭ, adecă sutaşĭ, atternaţĭ dela jurisdicţiunea hatmanuluĭ, care pe eĭ „juxta libitum elevat et deponit."*

Judeţele ţerreĭ Moldoveĭ:

Judeţulŭ Suceveĭ, in care se afflă capitala „metropolis" Sucéva şi oraşulŭ Siretŭ.

Judeţulŭ Némţuluĭ, cu oraşulŭ Némţŭ şi terguşorulŭ Pétra.

Judeţulŭ Romanuluĭ, cu oraşulŭ Romanŭ.

Judeţulŭ Bacăuluĭ, cu oraşulŭ Bacăŭ şi tĕrguşorulŭ Trotuşŭ pe sub munţĭ.

Judeţulŭ Putneĭ, cu tĕrguşorulŭ Adjudŭ şi oraşulŭ Focşaniĭ, despărţitŭ prin apa Milcovului

in duo părţĭ, din carĭ una appartesce Moldoveĭ şi cea-l'altă Ţerreĭ-Românescĭ.

Judeţulŭ Tecucĭuluĭ, cu oraşulŭ Tecucĭu şi tĕrguşorulŭ Piculŭ, care numaĭ prin unŭ canalŭ „distat" de Galaţĭ.

Judeţulŭ Cohurluiuluĭ, cu oraşulŭ Galaţiĭ pe Dunăre.

Judeţulŭ Tutoveĭ, cu oraşulŭ Berladŭ.

Judeţulŭ Vasluiuluĭ, cu tĕrguşorulŭ Schînteia şi *oraşulŭ Vasluĭŭ, „olim sedes principis."*

Judeţulŭ Fălciuluĭ, cu oraşele Fălciĭu şi Huşĭ.

Judeţulŭ Lăpuşneĭ, cu oraşulŭ Lopuşna şi tĕrguşorulŭ Kişinâŭ.

Judeţulŭ Orheĭuluĭ, cu oraşulŭ Orheĭu.

Judeţulŭ Soroceĭ, cu oraşulŭ Soroca.

Judeţulŭ Hotinuluĭ, cu oraşulŭ Hotinŭ.

Judeţulŭ Cernăuţilorŭ, cu oraşulŭ Cernăuţiĭ.

Judeţulŭ Dorohoiuluĭ, cu oraşele Dorohoiŭ, Baea şi Ştefăneştiĭ.

Judeţulŭ Hărlêuluĭ, cu terguşórele Cotnarŭ şi Busaniĭ, şi oraşulŭ *Hărlêŭ, uă dată „sedes principum„.*

Judeţulŭ Cărligătureĭ, cu tĕrguşorulŭ Tĕrgufrumosŭ.

Judeţulŭ Iaşilorŭ, cu oraşulŭ Iaşiĭ, „sedes„ domnilorŭ.

Tóte judeţele sunt numite după numile oraşelorŭ principalĭ, afară de carĭ in unele maĭ sunt şi tĕrguşóre; numaĭ judeţele Tutova, Cărlegătura şi Cohurluĭulŭ sunt numite dupre numile apelorŭ.

In oraşe capiĭ municipalĭ (wojt) se numescŭ şoltuzŭ, avêndŭ sub direcţiunea lorŭ purgarĭ, care „nomen est" unguresců.

In Moldova sunt noue-spre-ḑecĭ judeţe, in Ţéra-Românéscă şépte-spre-ḑecĭ.

Turciĭ impresurară dela Moldovenĭ uă jumĕtate a judeţuluĭ Fălciuluĭ cu terguşórele Reni şi Troĭanŭ, judeţulŭ Cetăţiĭ-albe cu oraşele Cetatea-albă şi Tighinea; şi judeţulŭ Kilia, cu oraşele Kilia, Cartalŭ şi Smilŭ, din carĭ acestŭ din urmă este de fundaţiunea turcéscă.

In judeţulŭ Fălciuluĭ se află codrulŭ numitŭ Kodrul Kigieciuluy, necupprinsŭ pônĕ acum de către Turcĭ, dar aĭ căruĭ locuitorĭ sufferŭ marĭ năpăştĭ şi necontenite usurpaţiunĭ territorialĭ din partea Tătarilorŭ Nohaĭ.

In Ţérra-Românéscă Turciĭ aŭ cupprinsŭ judeţulŭ Giurgĭuluĭ pe Dunăre şi uă parte din judeţulŭ Braileĭ, cu cetatea Braila maĭ josŭ de Galaţĭ, totŭ pe Dunăre.

UĂ NOTĂ FINALE.

Ca modelŭ allŭ versificaţiuniĭ polone a luĭ Mironŭ Costinŭ adducemŭ aci începutulŭ cânţuluĭ 2, care va fi inţellegibile pentru cunnoscĕtoriĭ limbeĭ polone, deşi lipsa tipografică nu ne permitte de a conserva ortografia rigurósă: punemŭ duoĭ l in locŭ de l polonŭ durŭ, α in locŭ de a nasale şi ε in locŭ de e nasale.

„Jak wspanialle struktury na swych fundamentach
„Sα mocne, tak i trwajα w swych appartamentach
„Labirynty; tak kwitnα jak majα dozory
„Owocorodne sady; tak role komory
„Napellniajα obficie, jak pracowitego
„Miewajα gospodarza, dozorce sprawnego:
„Jak okrεt morski pllynie, kiedy ma dobrego
„Nauklera; stado wcale za nieospallego
„Pasterza: tak i panstwa w osobie jednego
„Króla stojα w callosci, za rzαdem którego
„Rosnα w silly królestwa, szerzα swe granice . . . .

De pe acestŭ modelŭ orĭ-cine se póte incredinţa, că *dintre poeţiĭ polonĭ contîmpurenĭ luĭ Mironŭ Costinŭ, precum Bartolomeŭ Zimorowicz, Gawinski, Opalinski, Twardowski, Chroscinski, etc., nemine nu l'a intrecutŭ prin puritate, eleganţă şi indrăznélă!*

No. 255.

Iuşiĭ, 1579, genariŭ 8, hărtiă.

Petru-vodă cellŭ Schĭopŭ, veḑêndŭ şicanele vameşilorŭ din Galiţia in priivinţa neguţitorilorŭ moldovenĭ, născute in urmarea neinţellegerilorŭ internaţionalĭ din timpulŭ luĭ Alessandru-vodă Lăpuşnénulŭ şi Ionaşcu-vodă cellŭ Cumplitŭ, carĭ strămutaseră nundinele din Şipeneţŭ la Hotinŭ pentru a ingreuĭa callea commerciuluĭ galiţianŭ, convócă unŭ consiliŭ din boĭerĭ şi neguţitorĭ, luândŭ cu toţiĭ decisiunea: 1-o; de a restabili şi chĭarŭ de a uşura starea primitivă a lucrurilorŭ; 2-o; de a allunga din ţérră pe Ovreĭ, fiindŭ pernicioşĭ negoţuluĭ naţionale;— despre care resultatŭ se trimitte sciinţă la municipalitatea de la Leopole, cerêndu-se concessiunĭ reciproce.

Acestŭ preţiosissimŭ documentŭ l'amŭ descoperitŭ in Archivulŭ municipale din Lemberg, fascicululŭ 517. nr. 109. Îllŭ menţionnéză şi *Zubrzycki, Kronika miasta Lwowa, p. 204.*

My Piotr z Bozey laski Hospodar ziemi Moldawsky pan i dziedzicz. Oznaimuiemy nasze milosc sasieczka kupczom Lwowskim, thak tesz i drugim s postronych miescz ziemi Corony Pol-

sky komu thego potrzeba wiedziecz thak i kramarzom. ys zaluia sie kupczy ziemi naszey Moldawsky tak tesz i ubodzi liudie zaluiacz z wielkim zaliem powiedaiacz gdy chodza na jarmarki do ziemi Jc°. k. M. chczacz miecz pozytek z w. m. pospolu. y. w. m. raczyliscie ym zachowacz dobrze i mytho brano s nich wedlug starodawne° obyczaia aze do niekthore°. niedawno przeminione° czaszu. a teraz odnowili insze mytha czo niepodobienstwo. na liudzie ziemi naszey y biora s nich bez prawa. a wszagze gdy Nasz Bog raczyl posthawycz na tho panstwo ziemi naszey y iakochmy zastali thak trzimamy a nicz nie odnawiamy ani podwyszamy. a. w. m. miewaczie laske w ziemi nasey i podwyszenia zadne° nieuznalisczie, y poki Nasz Bog bedzie chowal w lascze swey swietey tedy my niechczemy zadney rzeczi znowu postanowiacz. a My wydzacz thak wielki zal poddanich i ucziszk poddanich naszych. kthory sie im dziewa w ziemi Jc°. k. M. uszlyszawszy my tho ulithowalichmy sie ich i niechczelichmy tego wiecze tego czekacz placzu ich. na ziemie Jc°. k. M. aliechmy sziagneli wszitkie kupcze nasze ziemi naszey i pythalichmy ich iaki byl poczatek ziemi naszey i panow tagze ziemskich. thedy Nam dali sprawe thak ze byl pierwey jarmark. w Bothuszaniech. pothym zasie przyblizyli sie kupczy ku graniczy i postanowili jarmark byli w iedney wsy czo sie zowie Liencziesthy y w Szypinczach. a ia dlia placzu ich chczialem byl ucziniez jarmark w Choczinik *(sic)* iako byl uczinil Alexandro albo Iwon *woda* przeszly a my theraz pamietawszy na przyiazn Jc°. k. M. i niechczacz czinicz szkody panom waszym w myeziech. My theraz postanowiamy by byl jarmark w Szypinczach i tham bedzie szklad kupczom naszym. thedy wam oznaimuiey iakom przedthym oznaimialy i powiadamy ze przedthym aze do tego czaszu. mithniczi kolomysczi abo inszy gdy przechodzaiali kupczy naszy tedy byraly od iedne° wozu choczia by byl nacziesz trzy grosze a terasz piencz tho teraz odnowili panowie. y okrom the° z osobna teraz biora od postawu czalego lunskie° dziesiencz groszy. y okrom the° przychodza mythniczi lwowsczy i chcza bracz s nich od postawu iedne° po taleru. y od kazde° czlowieka by naprostsze°. thylo zeby yeno byl z ziemie naszey po sterzy zlothe polskię. i dlia tegochmy sie ulithovali poddanich naszych i od tego czaszu postanowiamy jarmark w Szipinczach. a przedthym gdy tham byl jarmark thedy dawali kupczi waszy mitha po *banu* od wolu. a teraz yam zakazal aby niebrali nicz od waszych liudzi mytha od zadney rzeczy ktho tham iedno przyedzie na jarmark. pod slubem y radzczie wiedziecz o them ze na srodoposczie pierwszy bedzie i pothym na drugie thamze i podpisanim naszym. tho tesz w. m. oznaimuiemy zechmy wygnali Zydy z ziemie naszey. a radzczie wiedziecz. dlia cze°. nie dlia prziczyny zadney iedno dlia lamenthu kupczow naszych. ze gdy yda kupczy naszy z wolmy na granicze tedy Zydowie u wasz kupiwaia przedthym sukna y iezdza sam do nasz myaiacz kupcze nasze a woly sobie kupuia thedy kupczy naszy zostaia przy woliech niprzedanich. alie gdybichmy widzieli ze im nie dostawa kupowacz wolow od naszych kupczow tham na graniczy. mybychmy ym dopusczili w ziemi kupowacz. alie oni chcza w ziemi naszey kupowacz sobie a kupczom naszym zostawaia nieprzedane. a dlia liepszey. . . noszczy (deterioratum) i wiary pieczecz Nasze Moldawska przyczisnaczichmy kazali. Stalo sie w Iasiech dnia osmego Ianuari Roku Boze ° 1579.

Noĭ Petru, cu mila luĭ D-ḑeŭ domnulŭ ţerreĭ Moldoveĭ, stăpânŭ şi erede. Commercianţilorŭ şi neguţitorilorŭ dela Leopole şi din celle-l'alte părţĭ alle regatuluĭ polonŭ, cuĭ se cade a sci, semnificâmŭ graţia nóstră megieşéscă. Neguţitoriĭ şi alţĭ ómenĭ nevoĭeşĭ din ţérra nóstră moldovenéscă se plângŭ fórte multŭ, pentru că frecuentândŭ eĭ, după obiceĭu, pentru utilitatea mutuale, nundinele regatuluĭ, maĭ 'nainte nu sufferĭaŭ nicĭ uă vătemare, plătindŭ *vâmele celle din vechĭu aşeḑate*; éră acum de uă bucată de timpŭ incóce, aţĭ fi începutŭ a le impune alte vâme desproporţionate şi nelegalĭ. Noĭ-înşine, din contra, dela chĭarŭ stabilirea domnieĭ nóstre prin mila luĭ D-ḑeŭ, amŭ conservatŭ vechĭa ordine de lucrurĭ, fără a o innoi séŭ a urca câtŭ de puţinŭ, priimindu-vĕ in ţérra nóstră cu graţiă şi fără assuprire, precum vomŭ urma a face şi de a-ḑi înainte intru cătă vreme ne va păstra D-ḑeŭ in sânta sea milă. Ve-

ḑêndŭ déră şi auḑindŭ bocetulŭ şi durerea suppuşilorŭ nostri, ne-amŭ induratŭ şi, ne maĭ putêndŭ rebda strâmbătăţile căte li se facŭ in regatulŭ polonŭ, *amŭ convocatŭ pe toţĭ neguţitoriĭ nostri moldovenescĭ si pe boierĭ de ţérră, intrebându-ĭ despre starea primitivă a commerciuluĭ nostru internaţionale. Ni s'a respunsŭ, cumcă din vechime loculŭ nundinelorŭ era in Botoşenĭ, maĭ in urmă neguţitoriĭ îşi alleseră uă localitate maĭ aprópe de fruntăriă, anume in Şipineţŭ şi in satulŭ Lenţescii; apoĭ Alessandru-vodă şi predecessorulŭ nostru Ionŭ-vodă mutară nundinele tocmaĭ la Hotinŭ, făcêndu-ve astŭ-feliu uă daună in vâme.* Acum déră, pentru a ve feri de uă assemenea pagubă, şi ţinêndŭ şi la amicia majestăţiĭ sélle regeluĭ, noĭ renfiinţămŭ nundinele in Şipineţŭ, unde se vorŭ aduna neguţitoriĭ nostri cu mărfurile lorŭ. Informându-vĕ despre acésta, vĕ maĭ repeţimŭ precedinţile nóstre remonstraţiunĭ despre următóriele necuviinţe: maĭ 'nainte vreme, pône currândŭ, *vameşiĭ vostri dela Colomia şi de aĭurĭ luaŭ dela neguţitoriĭ nostri trecĕtorĭ căte 3 groşĭ de unŭ carrŭ fie cătŭ de încărcatŭ; eră acum eĭ le ĭeaŭ căte 5 groşĭ, şi maĭ ĭeaŭ deosebitŭ căte 10 groşĭ de uă bucată de postavŭ de Lund, şi apoĭ maĭ venindŭ şi vameşiĭ dela Leopole, maĭ cerŭ de uă bucată de postavŭ căte unŭ talerŭ şi de totŭ insulŭ din Moldova, orĭ-cătŭ de săracŭ, căte 4 zloţĭ polonĭ.* Pentru înlăturarea acestorŭ nemulţumirĭ in desfavórea suppuşilorŭ nostri, nu numaĭ amŭ reinfiinţatŭ loculŭ nundinelorŭ in Şipineţŭ, ci incŏ, pe credinţa nóstră, liberâmŭ pe neguţitoriĭ vostri, câţĭ vorŭ veni acollo, de *vama cea vechiă a Şipineţuluĭ: căte unŭ banŭ de totŭ boulŭ*, şi de orĭ-ce altă vamă pentru orĭ-care lucru; maĭ insciinţându-ve, cumcă primele nundine se vorŭ ţiné la paresime, éră despre celle-l'alte vĕ vomŭ informa a-parte. In fine, să vĕ fie cunnoscută *allungarea Ovreilorŭ din ţerra nóstră, nu din simplu capriciŭ, ci din causa desperaţiuniĭ neguţitorilorŭ nostri, carĭ îşi perdŭ timpulŭ asteptândŭ la hotarŭ sosirea cumpĕrătorilorŭ de vite, pe cândŭ Ovreiĭ, trecêndŭ allăturea şi adducêndŭ la noĭ postavurile leşescĭ, după ce le desfacŭ, îşĭ cumperă şi scotŭ vite din interiorulŭ ţerreĭ, lăssândŭ pe neguţitoriĭ nostri dela hotarŭ cu buzele umflate: noĭ nu le-amŭ refusa să-şĭ cumpere vite şi in interiorulŭ ţerreĭ, déca nu le-arŭ adjunge celle de la hotarŭ; dară ca să ruineze pe neguţitoriĭ nostri, una ca acésta n'o putemŭ îngădui.* Pentru maĭ multă credinţă şi tăriă amŭ poruncitŭ a se intipări sigilliulŭ nostru moldovenescŭ. Iaşiĭ, annulŭ Mântuiriĭ 1579, genariŭ 8.

No. 256.

Constantinopole, 1580, juniŭ 2.

Agentulŭ diplomaticŭ francese de-Germigny către regele Enricŭ III despre mărimea haracĭuluĭ moldo-muntenescŭ, şi despre trecerea luĭ Brutti, legatŭ maĭ'nainte cu ambassada Spanieĭ, in serviciulŭ domnuluĭ moldovenescŭ Petru cellŭ Schĭopŭ.

Din *Charrière, Négociations dans le Levant*, t. 3, p. 913, nota.

. . . Tributulŭ Bogdanieĭ, adecă 80,000 ducaţĭ, a sositŭ in luna trecută la 28 şi fu remisŭ Porţeĭ Ottomane la 30; in care ḑi fŭ adusŭ şi a-două-ḑi assolvitŭ şi tributulŭ Valachieĭ, 80 punge (sommes) de aspri, adecă ce-va ca 160,000 scude. Brutti (Le Brutti), care de'ntâiŭ fuse intrebuinţatŭ de'mpreună cu Don Marillano (ambassadorulŭ luĭ Filippŭ II) in negoţiaţiunea cunnoscută (împăcarea Spanieĭ cu Turcia) şi care apoĭ fu arrestatŭ in Lezina pentru unŭ prepusŭ óre-care şi eliberatŭ după mórtea viziruluĭ Mehmed-paşă; miḑŭ-locindŭ de curîndŭ pe lôngă Pórta restituirea domnuluĭ actuale allŭ Bogdanieĭ şi plecândŭ sunt acum căte-va ḑille in acea ţérră, ḑissulŭ domŭ îllŭ remunerâ intr'unŭ modŭ strălucitŭ, îllŭ făcu generale peste căllărime şi pedestrime (général de sa cavalerie et fanterie), îĭ dărui uă schelle séŭ venitulŭ unuĭ portŭ in valóre annuale de 3000 ducaţĭ (une eschelle ou dace d'un port vallant 3000 ducats par an), şi-ĭ harăzi tótă moscenirea remasă după unŭ mare boĭerŭ essecutatŭ pentru crimă . . .

No. 257.

— 1588 —

Jesuitulŭ Rafaele Skrzynecki povestesce incercările visterniculuĭ Brutti de a introduce catolicismulŭ in Moldova.

Cunnóscemŭ acéstă narraţiune de'ntâĭu din manuscriptulŭ contimpurênŭ din Biblioteca Ossolinianǎ in Lemberg, intitulatŭ: *Provinciae Poloniae Societatis Jesu ortus et progressus pars prima*, in-4, p. 545; şi allŭ duoilea din traducerea polonă in *Ossolinski, Wiadomosci historyczno-krytyczne do dziejów literatury polskiéj*, t. 1, Krakow, 1819, p. 238.

. . . . Cândŭ Transilvania allunga catolicismulŭ. Moldova îĭ deschidea braţele. *Favoritulŭ şi visternicululŭ luĭ Petru-vodă, Bartolomeŭ Brutti, starostele Lăpuşneĭ, Arnautŭ de origină şi zelosŭ catolicŭ, insufflă principeluĭ idea de a suprime in Moldova schisma şi eresurile, chiămândŭ pe Jesuiţĭ pentru predicarea catolicismuluĭ.* Prin stăruinţele amândurora către Joanne archiepiscopulŭ Leopoliĭ, către nunciulŭ Annibale di Capua, şi către legatulŭ Aldobrandini, capulŭ Jesuiţilorŭ din provincia galliţiană Campana fu însărcinatŭ de a allege unŭ predicatorŭ capabile pentru uă assemenea missiune: insuşĭ papa Piŭ V îĭ scrise in acéstă priivinţă, trimittêndŭ uă epistolă şi către Petru-vodă. *Missionariĭ alleşĭ fură: Stanislaŭ Warszewicki ca directorŭ, Ioanne Kunig, Justŭ Raab, şi unŭ laicŭ. Eĭ sosiră in Moldova in luna luĭ Septembre, şi găssiră pe Petru-vodă in câmpŭ in corturĭ, din causa ciumeĭ lăţite in oraşe.* Warszewicki îĭ offeri in suvenire uă carte illustrată cu icónele martirilorŭ. Principele incepu uă conversaţiune despre intâĭetatea tronuluĭ sântuluĭ Petru, şi trecu apoĭ la approfundarea midŭ-lócelorŭ de a adjunge la scopulŭ lorŭ commune, şi *maĭ cu sémă fundaţiunea unuĭ seminariŭ catolicŭ*, pentru care Warszewicki, vedêndŭ penuria fisculuĭ domnescŭ, promise unŭ adjutoriŭ din partea papeĭ. Acéstă misiune jesuitică se răsipi in fumŭ după duoĭ anĭ de durată . . . .

No. 258.

—1591—

Ioachimŭ Bielski, cronicarŭ polonŭ contimpurénŭ, descrie mórtea boieruluĭ moldovenescŭ Brutti.

Din *Dalszy ciag kroniki polskiej od 1587 do 1598*, Warszawa, 1851, p. 164.

. . . . Aronŭ, domnulŭ Moldoveĭ, trimise către regele unŭ ambassadorŭ, şi vre-uă căţĭ-va caĭ in darŭ. In currândŭ după aceĭa ellŭ porunci a fi arruncatŭ in Nistru, pecândŭ mergea in Polonia, Arnautulŭ Brutti (Bruta Epyrothe), care căpetase deja la noĭ demnitatea de nobilŭ polonŭ (*); causa acesteĭ cruḍimĭ se pare a fi fostŭ numaĭ baniĭ ce-ĭ datorĭa Aronŭ-vodă luĭ Brutti, încă de cândŭ îşĭ tĕrguĭa domnia . . . .

(*) Despre indigenatulŭ polonŭ allŭ luĭ Brutti, in 1590, veḍĭ *Czacki, O litewskich i polskich prawach*, t.1, tabella intre pp. 238-239.

No. 259.

Iaşiĭ, 1628, genariŭ 16.

Mironŭ-vodă Barnoski priimindŭ maĭ multe tênguirĭ despre causele despoporăriĭ satelorŭ, convócă adunarea generale a ţerreĭ incependŭ dela mitropolitŭ şi pônĕ la classele libere celle maĭ de josŭ, şi apoĭ sancţionéză următorulŭ votŭ: 1. Vecinii fugiţĭ din sate maĭ nainte de resboiulŭ turco-polonŭ din 1621 se socotescŭ ca emancipaţĭ de orĭ-ce obligaţiune către vechiĭ lorŭ stăpânĭ; 2. Vecinii fugiţĭ dupo 1621 se urmărescŭ şi se adducŭ inapoĭ in satele lorŭ; 3. Purcalabiĭ sunt opriţĭ de a se ammesteca in satele monastiresci, afară numaĭ de cestiunile de furtŭ şi de tălhăriă; 4. Sobórele monastiresci sunt judecătorĭ şi globitorĭ in satele lorŭ, purcalabiele remânendŭ ca nesce instanţe de appellŭ in casŭ de nemulţumire, cu dreptulŭ de a lua dela impricinaţĭ feria, inse nu şi glóba; 5. Deşugubinariĭ essercitéză funcţiunile lorŭ numaĭ in cursulŭ luneĭ luĭ Septembre, éră in celle-l'alte lune deşugubinele (*) se potŭ cerceta numaĭ prin iniciativa cellorŭ duoĭ vornicĭ marĭ; 6. Ţiganiĭ nobiliarĭ şi ecclesiasticĭ sunt scoşĭ de sub jurisdicţiunea hatmanuluĭ.

Acestŭ documentŭ de uă valóre supremă este trecutŭ in *Condica luĭ Assaky* in Archiva Statuluĭ. L'amŭ transcrisŭ cu littere latine, conservândŭ caracterulŭ ortografieĭ originalĭ.

Ionŭ Mironŭ Barnovski Movila voevodŭ etc. adecă s'aŭ jĕluitŭ innaintea domnıĭ méle rugătoriĭ noştri episcopiĭ şi egumeniĭ de prin tóte mănăstirile, *şi maziliĭ, şi feciorıĭ de boĭarĭ de ţară, şi giupânese sărace*, intr'acela chipŭ ḍicêndŭ, că *li s'aŭ pustiitŭ satele şi li s'aŭ rĕşchiratŭ vecinĭ prin slobodiĭ şi prin satele boierescĭ, şi eĭ aŭ remasŭ numaĭ cu sĕliscile; alta s'aŭ jĕluitŭ pre pârcălabiĭ de ţinuturĭ că le intră in sate de le pradă vecinĭ şi-ĭ ciobotescu fără de ispravă; alta îmblă dişugubinariĭ in tótă vremea de facu năpăştĭ a fĕmeĭ şi a fete de ómenĭ bunĭ şi a sĕrace pe minciunĭ de facu pradă şi-ĭ bagă in fieră şi-ĭ ciobotescu; alta umblă slugile hătmănescĭ şi giuḍiĭ ţigănescĭ de le invăluescu Ţiganiĭ şi-ĭ pradă*;— intr'acéea domnia mea *amŭ sfĕtuitŭ cu totŭ sfatulŭ nostru: cu mitropolitulŭ, şi cu alţĭ episcopĭ, şi cu egumenĭ, şi cu boĭariĭ ceĭ marĭ, şi allŭ duoileá, şi a treĭa (trép-*

(¹) Perderĭ de suffletŭ; cuvîntŭ slavonŭ: душегубина.

tă?), și cu mazilii, și cu feciorii de boiari de ța-ră, și cu slugi domnesci voinici de'nnainte, și cu tótă țéra; și așa s'aŭ tocmitŭ și s'aŭ ruptŭ de'nnaintea domnii mélle: ce vorŭ fi fugitŭ vecini de dupŏ impĕratulŭ incóce, ca să hie tari și putérnici cu cărțile domnii méle călugĕrii și feciorii de boiari a-și lua vecini, insĕ să le ïea și cisla cum va hi cu dereptulŭ fie unde ïi vorŭ afla: s'aŭ in satŭ domnescu, fie in orașŭ, hie in satŭ boïerescu, hie in slobodie, hie intr'alte sate călugĕresci fugiți vecinii altorŭ călugĕri, să aïbĕ a-i lua ș'a-i duce cu tóte bucatele lorŭ innapoi cine-și pre la locurile salle, și *cisla să li se mute după dênșii*, inse de-acii ca să aïbĕ a și griji vecinii și cisla; așijderea vecinii ce vorŭ hi duși mainte de imperatulŭ intr'altă țară și vorŭ veni acmu și nu vorŭ vrea să mérgă de bună voe la gïupânulŭ seŭ, să hie slobodi a mérge unde le va hi voea; érŭ care vecinŭ va fugi de acmu nainte intr'altă țară și vorŭ veni érŏ in țéră, nimea să n'aibĕ a priimi vecinii altui-a, ci să hie volnicŭ stăpânulŭ lorŭ a-i lua ori intr'allŭ cui satŭ ïi vorŭ găsi; așijderea și pûrcalabii să n'aibĕ trébă cu satele sfintelorŭ mŏnăstiri ce se chiamă prepodobna Paraskevi mŏnăstirea lui Uréche din têrgu din Iași, a prăda pentru de pĕrituri și pentru alte sfĕdi ce se vorŭ face, ci *numai tălharii și furii ce se vorŭ găsi să aïbĕ trébă pûrcălabii a-i prăda, érŭ alte globe ce sĕ vorŭ face să aïbă a-i gïudeca egumenulŭ ș'a-i globi după vina lorŭ cum sĕ va cădé, érŭ de nu le va plăcé gïudețulŭ cum ïi va gïudeca egumenulŭ cu soborulŭ, să mérgă să ïea sorocŭ dela pûrcălabi să-i sorocéscă să-i gïudece pûrcălabii și să ïea numai ferïea, érŭ glóba să hie călugĕrescă;* așijderea și *deșugubinarii ca să n'aïbĕ a umbla pentru deșugubinele numai intr'o lună pentru anŭ, in luna lui Septemvrie, érŭ mai multŭ să nu umble; numai de va veni neșcine să pĕrască la pórta domnii méle saŭ la scaunŭ la Bĕrladŭ saŭ la Dorohoïu, atunci să aïbĕ vornicii a trimite ș'a prăda după cum le va hi vina*; așijderea și slugi hătmânesci și gïudi țigânesci să n'aïbĕ trébă cu Țiganii boïeresci și călugĕresci și a feciorilorŭ de boïari; acésta scrimŭ și dămŭ scire cu cartea domniei méle . . . .

No. 260.

Jaworow, 1672, septembre 5.

Ioanne Sobieski, hatmanŭ și mai in urmă regele Poloniei, către sub cancellariulŭ Andreïu Olszowski despre necessitatea de a reține in armată pe veteranii serdarului moldovenescŭ Mihalcea Hîncu.

In *Grabowski, Ojczyste spominki*, t. 2, p. 346.

. . . . . Amŭ adăpostitŭ in Bar, in Stryj și in Zloczow veri-uă căte-va sute dintre *ómenii lui Hîncu, veterani fórte-viteji* (bardzo dobrych służałych): *îmi sunt necessari, fiindŭ renumiți in tréba ostășéscă.* Deci, să bine-voiți a stărui pe lângă regele, ca să-mi trimittă pentru acesti bieți voinici vr'uă duo-deci séŭ trei-deci miïe de zloți pentru ca să nu părăséscă serviciulŭ polonŭ . . .

No. 261.

Berlin, 1673, genariŭ 23.

Paulŭ Minius, impiegatŭ diplomaticŭ allŭ țarului Alessiŭ Mihailovici, ïi communică sciri, luate dela Ungurulŭ Jacobŭ Harsanyi despre spatarulŭ Nicolaïu Milesco, intratŭ ca translatorŭ in serviciulŭ moscovitŭ.

Originalulŭ russescŭ in *Памятники сношеній съ римскою имперіею*, Petersb., 1856, t. 4, p. 893. Conferéză cu documentulŭ publicatŭ sub nr. 199: ambele se verifică unulŭ prin altulŭ.

. . . . Prin scrisórea mea dela 23 genariŭ, trimisă cu posta, te-amŭ insciințatŭ, sire, despre sosirea mea in Berlinŭ, capitala electoratului de Brandeburgŭ, și *despre translatorulŭ domniei télle Nicolaïu Spatarulŭ, dupre nota dată mie aici in scrisŭ de către boïerulŭ Jacobŭ Harsanyi* (Нагидигарсанъ) *cancellariulŭ ungurescŭ* (*), *și din care se vede, cumcă dissulŭ Nicolaïu Spatarulŭ îți este trădătoriu, fiindŭ spionŭ allŭ sultanului turcescŭ;* și mai arrétă acea notă, de pe care ți se trimitte uă copiă, *de ce fu allungatŭ ellŭ din patria sea și de ce e cu nasulŭ tăiatŭ . . . .*

No. 262.

Roma 1679, decembre 23.

Papa Innocențiŭ XI numesce pe episcopulŭ de Marțianopole Piluzzi (Pilutium) la episcopatulŭ de Bacâŭ (ecclesiae Bacchoviensis) in Moldova.

Testulŭ latinŭ, afflătorŭ in Biblioteca Societății Anticuarie dela Moscva, e citatŭ in catalogulŭ seŭ, publicatŭ russesce, Moscva, 1845, in-8, p. 264. Piluzzi, despre care e vorba, e celebrulŭ editorŭ allŭ catechismulŭ românescŭ cu littere latine, publicatŭ in Roma cu duoi anni mai 'nainte, in 1677, și in care ellŭ se numesce simplu missionarŭ.

(*) Acestŭ Harsanyi servise de'ntêiŭ lui Racotzi in Transilvania, (*Palajotta, ap. Șincaïu*, t. 3, p. 76 și apoi veni la Berlinŭ cu espatriatulŭ George-vodă Stefanŭ, intitulându-se: „Secretarius „Aulaeque Magister Principis Moldaviae“ (*Tesaurŭ de monumente*; t. 3, p. 82). Documentulŭ nostru ïi desfigurézä numele intr'unŭ modŭ curiosŭ.

Imprimeria Statului.

No. 23. BUCURESCI, 23 GENARIU 1865. No. 23.

Abonamentele se facŭ la Tipografia Statuluĭ.

ARCHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEĬ.

Esse uă dată pe septemână cu preţulŭ de 1 galbenŭ pe annŭ.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUĬ JUSTIŢIEĬ, CULTELORŬ ŞI INSTRUCŢIUNIĬ PUBLICE.

Annulŭ I. **Redactor: B. PETRICEĬCU-HĂJDEŬ,** Annulŭ I.

ex-professor superior de istoriă şi statistică, ex-bibliotecar, ex-membru allŭ Commissiuniĭ documentalĭ.

No. 263.

Luck, 1388, genariŭ 27.

Vladislaŭ Jagello, regele Polonieĭ, garantéză domnuluĭ moldovenescŭ Petru Muşatŭ, frateluĭ seŭ Romanŭ, şi urmaşilorŭ lorŭ, usufructulŭ provincieĭ Halicz la casŭ de neplată a unuĭ imprumutŭ de 4000 rubli de argintŭ italianŭ.

Textulŭ russescŭ in *Akty Zapadnoi Rossii*, t. 1, p. 22. Unŭ d. Cristoforŭ Scribanŭ publică intre alte alle séle uă traducere românéscă a acestuĭ documentŭ in *Uricarulŭ* d-luĭ Codrescu, t. 2, p. 65, dar intr'unŭ modŭ fórte neesactŭ, ca totŭ ce se coprinde in *Uricarulŭ*, alle căruĭ documente se potŭ socoti ca şi cândŭ n'arŭ fi, şi pe care illŭ citămŭ in publicaţiunea nóstră numaĭ astă singură dată.

Vladislaŭ, cu mila luĭ D-ḑeŭ regele Polonieĭ, eredele Litvanieĭ şi allŭ Galiţieĭ, şi *ospodarulŭ* (господарь) maĭ multorŭ alte ţerre, facemŭ cunnoscutŭ tuturorŭ cine va vedé acéstă carte, cumcă *ginerele şi amiculŭ nostru Petru, voevodulŭ Moldoveĭ, imprumutându-ne 4 miĭe rubli de argintŭ italianŭ* (фражьского серебра) pe timpŭ de 3 annĭ socotiţĭ dela Lăsatulŭ Seculuĭ de acum; noĭ ne obligămŭ către ellŭ, către *frate-seŭ Romanŭ*, şi către copiiĭ lorŭ, de a le intórce baniĭ la terminŭ, cu condiţiunea ca in casulŭ contrariŭ *să remână lorŭ pentru acea summă oraşulŭ nostru Halicz cu provincia*, pone la deplina soluţiune a datorieĭ din parte-ne; fiindŭ înse in sarcina lorŭ de a appera acellŭ oraşŭ, cu dréptă credinţă, cu tótă puterea şi fără vicleniă, contra năvăllirilorŭ duşmânescĭ, înscinţându-ne şi pe noĭ pentru ca să le adjutămŭ, deşi chiarŭ cucerirea acelluĭ oraşŭ de către inemicĭ nu ne va scuti de deplina plată a dătorieĭ. Pentru tăriă amŭ poruncitŭ sigilliulŭ nostru etc. S'a scrisŭ cartea in annulŭ Mântuiriĭ uă miiă treĭ sute optŭ ḑecĭ şi optŭ, in Luck, lunĭ naintea Lăsatuluĭ de Secŭ dupre ritulŭ russescŭ.

No. 264.

Suceva, 1388, februariŭ 10.

Petru-vodă Muşatŭ, imprumutândŭ regeluĭ Vladislaŭ summa de 3000 rubli de argintŭ italianŭ, cere unŭ noŭ inscrisŭ in loculŭ celluĭ făcutŭ pe summa de 4000 rubli, şi care i se dede maĭ 'nainte de numerarea banilorŭ.

Veḑĭ nota summaruluĭ precedinte.

Către Vladislaŭ, cu mila luĭ D-ḑeŭ etc., *din tótă ânima inchinăciune* din partea luĭ Petru, voevodulŭ Moldoveĭ. Însciinţămŭ pe bine-voitóriă ta graţiă, cumcă summa de *3 miĭe rubli de argintŭ italianŭ* amŭ dat'o cunnoscutuluĭ boĭerŭ dela Varsavia, uă parte in Luck şi apoĭ remăşiţa in Sucéva, *banĭ de aceiaşĭ greutate*. Fiindŭ inse summa intrégă acĭ inscrisă numaĭ 3 miĭe rubli de *argintŭ italianŭ*, éră în înscrisulŭ graţieĭ vóstre figurândŭ summa de patru miĭe, de acea vĕ rugămŭ de a face unŭ altŭ înscrisŭ îndreptatŭ, totŭ sub sigiliulŭ regale, care adducêndu-ni-se nouĕ, vomŭ inapoĭa adducĕtoruluĭ pe acellŭ de maĭ 'nainte. Scrisŭ in Sucéva, *lunĭ in prima septemână a postuluĭ, in annulŭ Mântuiriĭ 1388.*

No. 265.

Basel, 1434, iuliŭ 14.

Cardinalulŭ Julianŭ, legatŭ papalŭ în Germania, incuviinţéză missionarilorŭ Minoriţĭ de a celebra serviciulŭ divinŭ in orĭ-care locŭ retrasŭ in totŭ copprinsulŭ Galiţieĭ şi Românieĭ.

Lătinesce in Benkő, *Milcovia*, t. 2, p. 25.

Julianŭ, cu indurarea ḑeéscă diaconŭ-cardinale allŭ sântuluĭ Angelŭ şi *legatŭ allŭ scaunuluĭ apostolicŭ in Germania*, către in Cristŭ ĭubiţĭ aĭ nostri religioşĭ, fratele Ioanne custodele custodieĭ de Leopole séŭ Lemberg şi alţĭ fraţĭ

conventualĭ din *ordinea Minoriţilorŭ, aşeḑaţĭ orĭ-şi-unde in oraşele şi diocesele dela Leopole séŭ Lemberg, din Premislia, dela Cameneţŭ, şi din Moldova* (Moldaviensem), salutare in D-ḑeŭ. Sincerulŭ amorŭ creştinescŭ allŭ vostru către noĭ şi biserica Romană merită deplinŭ, ca dupre putinţă să incuviinţămŭ cererile vóstre, maĭ cu sémă pe acelle izvoríte din zelulŭ religiosŭ, intre carĭ numerându-se şi ruga vóstră actuale de a vĕ permitte usulŭ unuĭ altarŭ portatile (altare portatile) pentru ca astŭ-felĭu voĭ şi aĭ vostri, cu cuvenita reverinţă şi onóre, să puteţĭ predica, a lăţi creştinismulŭ séŭ chĭarŭ a aduna elemosine dela *credincĭoşiĭ căţĭ locuescŭ in provinciele Galliţia şi România* (per provincias Russiae et Valachiae) *fără ammestecŭ din partea schismaticilorŭ, ereticilorŭ şi altorŭ păgânĭ; de aceĭa, prin scrisórea de faţă, vĕ accordămŭ facultatea de a servi liturgia şi altele officie bisericescĭ in orĭ-care locŭ onestŭ de adunare,* fără ca să fie cu vătêmarea dreptuluĭ altuĭa şi celluĭ canonicŭ. Datŭ in Basilea, 14 iuliŭ, annulŭ Mântuiriĭ 1434, éră allŭ pontificatuluĭ papeĭ Eugeniŭ IV annŭ allŭ patrulea.

No. 266.

— *(După 1475)* (*) —

Architectulŭ grecŭ Theodorŭ, sub priveghiarea purcalabuluĭ şi din ordinea luĭ Stefanŭ cellŭ mare, adauge unŭ noŭ turnŭ şi unŭ noŭ murŭ la forţificaţiunile Cetăţiĭ-albe.

Ceste duo inscripţiunĭ de maĭ josŭ s'aŭ păstratŭ pone astăḑĭ pe romăşiţele vechĭelorŭ tărie alle Akkermanuluĭ, prima pe unŭ turnŭ şi secunda pe unŭ murŭ, descrise de către d. Murzakiewicz in Efemeridele Societăţiĭ anticuarie dela Odessa, t. 2, p. 481.

Textulŭ pe turnŭ:

ΤΕΛΟΣΕΛΑΒΝΗΘΕΙΑΩΗΧΟΣ
ΕΛΘΗΟΙΣΧΕΤΩΠΕΠΙΗΚΟΤΗ

Transcripţiunea:

Τέλος ἔλαβεν Θείᾳ τό τεῖχος ἔλθη (ἡ χάρις) Ις. Χὲ τῷ πεποιηκότι!

Clădirea ziduluĭ sferşindu-se cu adjutoriulŭ luĭ D-ḑeŭ, pogórâ-ţĭ graţia, Jesu-Criste, assupra ziditoruluĭ.

Textulŭ pe murŭ:

ΔΕΥΣΙΣΤΥΔΥΔΥΤΥΘΥΘΕΟΔΩΡΥ . . .

ΙΣ ΧΣ
ΝΙ ΚΑ

× ΓΕΓΕΝΕΝΤΟΠΑΡΟΝΚΑCΤΡΟΝ
ΕΠΙΤVΕVCΕΒΕCΤΑΤVΑVΦΕΝ
ΤΟΣΥΙΩΣΤΕΦΑΝΥΒΟΒΟΔΑ
ΚΕΔΙΑΤΥΜΑΓΙΣΤΡΟΣΤΗΣΑΦΕΝΤΙΑΣ
ΚΑΣΤΡΥΕΠΙΣΤΑΤΥ . . . × *ΔΙΑΣΟ*
ΣΟΝΑΠΟΚΥΝΔΥΝΩΝΤΥΔΥΔΥΣΥΘΚΕ

ΣΤΕ | | *ΦΑΝ*

Transcripţiunea:

„Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Θεοδώρου . . . ΙΣ. ΧΡ. „ΝΗΚΑ. † Γέγονεν τὸ παρόν κάστρον ἐπί τοῦ ἐυσεβεστάτου αὐφεντόσου Ιω. Στεφάνου βοεβόδα, καὶ διὰ τοῦ μαγίςρος τῆς ἀφεντίας καὶ τοῦ κάςρου ἐπιστάτου † Διάσοσον ἀπὸ κυνδύνων τὸν δοῦλόν σου Θεοτόκε! Στέφαν.

† Ruga luĭ Theodorŭ . . . . . . şerbulŭ luĭ D-ḑeŭ. † Jesu-Cristŭ biruesce. † Acéstă cetate s'a ziditŭ în ḑillele pré-evlaviosuluĭ principe Ionŭ Stefanŭ-vodă, prin îngrijirea *magistruluĭ provincieĭ şi commendantuluĭ cetăţiĭ* . . . . . † Mântuesce, Maĭca Domnuluĭ, pe şerbulŭ teŭ (loculŭ annuluĭ nedescifrabile) pe Stefanŭ!

(*) In acestŭ annŭ Cetatea-albă fu cupprinsă de către Turcĭ şi apoĭ indată redebundită de catre Moldovenĭ, carĭ, prin urmare, simţiaŭ trebuinţa de a preveni unŭ allŭ duoilea assediŭ din partea păgânilorŭ. Veḑĭ Serra, Storia di Genova, t. 3. p. 249. —Dlugossi t. 2. p. 533— Urechĭa.

No. 267.

Strassburg, 1513, martiŭ 12.

Prima hartă geografică a Românieĭ, de Jacobŭ Essler şi Georgiŭ Ubelin, publicată pe uă fóiă sub titlulŭ: „Tabula moderna Sarmatie sive Hungarie, Po-„lonie, Russie, Prussie *et Valachie.* E Ptolemeo Argent. „1513.“

Acéstă nespusă raritate se află intre mappele polone in Biblioteca dela Dresden. Celebrulŭ *Lelewel* a reproduss'o in *Géographie du moyen-âge,* Atlas, nr. 102, reducêndŭ proporţiunile dela 87 la 21, éră in testŭ, t. 2, p. 157, presintă preciόse detallie assupra collecţiuniĭ, din care ea face parte, şi allŭ căriĭ titlu este: „Claudi „Ptolemei viri alexandrini, mathematicae disciplinae philosophi doc-„tissimi, geographiae opus novissima traductione e graecorum ar-„chetypis castigatissime pressum, caeteris ante lucubratorum multo „prestantius, pro prima parte continens Claudii Ptolemaei geogra-„phiam per octo libros etc.—pars secunda moderniorum lustrationum „viginti tabulis, veluti supplementum quoddam antiquitatis obsoletae, „suo loco, quae vel abstrusa, vel erronea videbantur resolutissime „pandit: adnexo ad finem tractatu, sicuti lectu iucundissimo ita et „utilissimo, de variis moribus et ritibus gentium, eorundemque ac „localium nominum originibus; anno Christi opt. max. 1513, martii „12 pressus hic Ptolemaeus, Argentinae, vigilantissima castigatione „industriaque Joannis Schotti, urbis indigenae, in-folio.“ Harta Ro-

mânieĭ face parte din celle duo-ḑecĭ alle supplementuluĭ. Localitățile cupprinse in ea sunt:

Valachia (Moldova):

F. Nester (Nistru).
Stapenei (orașŭ lôngă Nistru, unde e Benderŭ).
Moncastro (Akkermanŭ).
Istropolis (Kilia, pe ustia Dunăriĭ, éră maĭ susŭ unŭ lacŭ).
Chetia (cam pe loculŭ Galațilorŭ).
Rodelia (Berladŭ?).
Nemyegz (Németŭ).
Zagania (Sucéva).
Moldania (Romanŭ?).
Udristre (?).

Valachia magna (Ţérra-Românéscă):

Brailavo (Braila, pe uă insulă a Dunăriĭ).
Trigoferum (Tergoviste).
Daperla (?).
Boza (Buzeŭ).
Tatro (?).
Nemoster (Argeșŭ?).
Lacus *marie* de Danubio (Lacŭ *mare*? spre appusŭ dela Braila).

No. 268.

Cracovia, 1526, octombre 18.

Sigismundŭ I, regele Polonieĭ, accórdă libraruluĭ cracovianŭ Florianŭ Ungler monopolulŭ decennale pentru vinḑarea hărţilorŭ geografice edate de ellŭ și compusse de celebrulŭ istoricŭ polonŭ secretarulŭ regescŭ Bernardŭ Wapowski, intre altele și mappa Moldoveĭ (Valachiae), publicată intr'unŭ modŭ fórte frumosŭ (ingeniosis formis et characteribus), cu figure și imaginĭ (variis picturis et imaginibus).

Documentulŭ intregŭ e publicatŭ in *Rastawiecki, Mappografia dawnej Polski*, Warsz., 1846, p. 11. Editorulŭ mărturisesce, că nemine din istoriciĭ polonĭ n'aŭ putută descoperi verĭ-una din hărțile geografice alle luĭ Wapowski, affară numaĭ de acea a Ungarieĭ, publicată deja in 1528.

No. 269.

— 1561—1563 —

Ionŭ Loewenklau séŭ Leunclavius povestesce despre aventurele și mórtea luĭ Despota-vodă, pe care îllŭ cunnoscuse in persónă, și despre nestabilitatea ulteriorilorŭ domnĭ moldovenescĭ: Demetriŭ Wiszniewiecki, Stefanŭ Tomșa, Alessandru Lopușnénulŭ, Bogdanŭ, Ionașco cellŭ Cumplitŭ și Petru cellŭ Schĭopŭ.

Cuvintele luĭ Loewenklau, fórte prețióse ca alle unuĭ contimpurénŭ, ba căte-uă-dată și marturŭ ocularŭ, sunt estrasse din *Annales Sultanorum Osmanidarum*, Francof., 1595, fol., p. 58-59. Cartea findŭ rară, reproducemŭ și testulŭ originale.

Anno DCCCCLXVII Jacobus quidam natione Graecus, qui et Heraclidis et Basilici cognomen usurpans, ab antiquis Valachiae regulis genus suum repetebat, seque insularum in Aegeo, Sami Despotam, Pari Marchettium sive Marchionem vocabat, apud quosdam Poloniae proceres, quibus innotuerat, tantum efficere potuit: uti complurium corrogatis auxiliis, inter quos principes erant Albertus Lascus, Philippovius, Lassocius, in Moldaviam armata manu deduceretur. Erat tum eius regionis princeps, cum titulo Despotae, Alexander, ob inauditam quamdam immanitatem erga suos infamis. Hunc numeroso instructum exercitu, Lascus, longe copiis impar, fundit, fugat Moldaviae regno pellit; totamque ditionem, armis domitam, Jacobo possidendam tradit. Victus praelio fuit tyrannus Alexander die XVIII Novembris. Jacobus Moldaviae Despota factus, profusis apud Portam largitionibus, a sultano Soleimane impetravit, ut in occupato principatu pro more confirmaretur.

Anno DCCCCLXIX Jacobus Despota suis a Valachis, hominibus improbis, fraude circumventus, ut elabi non posset, die V Novembris occiditur. Hoc memorabile, quod moriendum sibi videns, nullum abiecti animi signum dedit: sed indutus amictu regio, vultu intrepido, oratione libera, bene recteque gestam ab se rempublicam, multaque singularia beneficia Valachis suis exprobravit, Deum precatus vindicem, uti perfidiam et ingratitudinem barbarae gentis ulcisceretur. Equidem adolescens hominem vidi et novi, prius quam in Poloniam proficisceretur. Vultu praeditus erat liberali, statura non magna, robusto tamen nervosoque corpore, capillo nigro, lingua diserta. Rebus in omnibus quamdam prae se ferebat dignitatem. Norat sane quam eleganter graece, latine, italice, gallice. Commemorari et alia de hoc possent, quibus supersedendum, quod huius non sunt loci. Quod autem inprimis huc pertinet, quando nulli sunt in orbe barbari Valachis inconstantiores erga dominos suos, quos frequenter et temere mutant: liber heic subiicere

quam multos paucis annis Jacobus hic Despota successores habuerit. Quippe statim ab eius interitu, vocatus a Valachis Dux Demetrius Visnovecius, Soleimani Constantinopolim vinctus ad certam necem mittitur. Eius loco Thomsa princeps a factiosis salutatur. Is quum perexiguo tempore rem Valacham administrasset, ab Alexandro jam reverso expellitur, et in Rossiam profugus, Sigismundi Augusti Poloniae regis iussu ad Podoliae Leontopolim capite plectitur. Alexandro reduci, postquam rebus humanis exemtus fuisset, successit filius Bogdanus; Bogdano Ivonia, qui se Stephani quondam Vaivodae filium ex concubina perhibebat. Ivonia (sic Ioannem ipsi vocant), quum iniqua petentibus Turcis denegasset, adiunctoque sibi non magno Polonorum equitum militumque numero, nec contemnendis suorum coactis copiis, nimis grave barbarorum iugum excutere conaretur: a fidelissimis sibi creditis proditus, qui missi fuerant, ut a transiectione Danubii Turcos arcerent, indignam magnanimitate sua mortem oppetiit. Ei Petrus, alterius Valachiae principis frater, faventibus Turcis suffectus fuit.

In annulŭ 1561 *unŭ Grecŭ, numitŭ Iacobŭ, care, dându-şĭ porecla de Eraclide şi de Basilicŭ, pretindea a fi din némulŭ vechilorŭ domnĭ românĭ*, şi se intitula Despota Samosuluĭ şi marchesŭ allŭ Parosuluĭ, duo insule in Marea-Egeă; intrându in legăture cu maĭ mulţi nobilĭ polonĭ şi reuşindŭ prin rugăminţĭ de a căpeta de la eĭ adjutórie de óste, *sub commanda luĭ Albertŭ Laski, Filipowski şi Lasocki*, fu introdusŭ in Moldova, unde *domnia, cu titlulŭ de Despotă, Alessandru-vodă*, urîtŭ suppuşilorŭ seĭ pentru neauḑita-ĭ cruḑime. Deşi óstea moldovenéscă era fără allăturare maĭ numerósă, totuşĭ Laski invinse, fugări şi allungâ din ţérră pe Alessandru-vodă şi, cupprinḑêndŭ tótă Moldova, o dede in stăpânirea luĭ Jacobŭ *Ḑiŭa victorieĭ fu 18 noembre*. Devenindŭ despotŭ allŭ Moldoveĭ, Jacobŭ orbi Pórta ottomană prin darurĭ, şi dobândi apoĭ dela sultanulŭ Soleĭmanŭ obicĭnuita confirmaţiune domnéscă.

In annulŭ 1563 noembre 5, Iacobŭ Despota fu viclenesce prinsŭ in cursă şi uccisŭ de către mişeiĭ Românĭ. E de observatŭ că, *veḑêndu-se in facia morţiĭ, ellŭ nu desminţi prin cellŭ maĭ micŭ semnŭ mărimea ânimeĭ sélle, ci investmêntatŭ in haĭne regescĭ, cu fruntea curagĭósă, cu vorbă limpede*, susţinea spre mustrarea Românilorŭ, că le-a fostŭ domnŭ bunŭ şi dreptŭ, dela care le-a venitŭ multŭ bine, şi chĭamâ resbunarea luĭ D-ḑeŭ assupra perfidieĭ şi ingratitudiniĭ barbarilorŭ ucidaşĭ. *In junia mea avuĭ occasiunea de a-lŭ cunósce in persónă, maĭnainte de mergerea sea in Polonia: era inzestratŭ cu uă figură nobile, stătură de miḑŭ-locŭ, inse robustă şi nervósă, pĕrŭ negru, limbă vorbareţă. Purtarea sea se caracterisa in tóte prin uă deosebită majestate. Vorbĭa cu multă eleganţă grecesce, lătinesce, franţusesce şi italienesce. Aşŭ maĭ puté spune maĭ multe altele despre ellŭ, dară nu e aice loculŭ.* Vomŭ memora cu acéstă occasiune numaĭ atâta, că *d'entre toţĭ barbariĭ pe féţa globuluĭ, Româniĭ sunt ceĭ maĭ necredincĭoşĭ către domniĭ lorŭ*, pe carĭ îĭ schimbă nencetatŭ şi fără causă, precum se póte judeca, bună óră, depre următorulŭ şirŭ allŭ successorilorŭ luĭ Jacobŭ Despota, străcuraţĭ in cursŭ de verĭ-uă căţĭ-va annĭ. Invitatŭ la domniă in dată după mórtea acestuĭ principe, ducele Demetriŭ Wiszniewiecki fu trimisŭ in ferre către Soleĭmanŭ la Constantinopole pentru peire sigură. Tomşa, pe care îşĭ allesseră resculłaţiĭ, după uă administraţiune de căte-va ḑille, fu allungatŭ de către Alessandru-vodă, revenitŭ in Moldova; fugi in Galiţia şi fu descapitatŭ in Leopole din ordinea regeluĭ polonŭ Sigismundŭ-Augustŭ. După mórtea luĭ Alessandru urmâ fiiu-seŭ Bogdanŭ, éră acestuĭ-a urmâ *Ionŭ, care se ḑicea fiiu din florĭ allŭ unuĭ Stefanŭ-vodă*. Ionŭ (aşa numescŭ Româniĭ pe Ioane) refusândŭ nedreptele cererĭ alle Turcilorŭ şi stringêndŭ uă óste puternică, către care adause verĭ-uă căţĭ-va Polonĭ căllărĭ şi pedestri, se incercâ cu multă bărbăţiă de a scutura jugulŭ păgânilorŭ: dară *fu trădatŭ de către ceĭ maĭ credincĭoşĭ aĭ seĭ, insărcinaţĭ cu respingerea duşmanilorŭ dela trecătória Dunăriĭ*, şi sufferi uă mórte, pe care nu merita vitejia luĭ. Apoĭ Turciĭ îĭ pusseră urmaşŭ pe Petru, fratele domnuluĭ muntenescŭ.

No. 270.

Jaşiĭ, 1595, maiŭ 11, hârtiă.

Stefanŭ-vodă (Resvanŭ?) recommandă tuturorŭ starostilorŭ, scutarilorŭ, deşegubinarilorŭ, globaşilorŭ şi altorŭ impiegaţĭ maĭ allesŭ din judeţulŭ Kigheciuluĭ, de a nu călca prerogativa satelorŭ monastiriĭ Tazlăŭ in următóriele: 1, rescumpĕrarea munceĭ prin banĭ; 2, appropriaţiunea pripaşurilorŭ, duşegubinelorŭ şi glóbelorŭ.

Archiva Statuluĭ.

† Iw Стефан воевода божїю etc. пишем слоугам нашим работникѡм wт волости кигѣчскомѹ. даемѹ вам ѯнати. ко жаловалисе господствоми. молебники наши калѹгери wт монастир Таѯлѫѹ. на вас и казали аж имают там едно село на имѣ Тѫтѫрѣни. а ви не вѫмаите wт них пинѣѯи. нѫ поснѣите их ѹ работ робити. протож ꙗко оуѯрите сес лист господствами. а ви вѫѯимаите wт них пинѣѯи wт работ. како. ест вам дал пооученїе. и також ви старосте и скоутареве и дешѹгѹбинари и глобники. даем вам ѯнати ере и на вас жаловалисе калѹгери. аж елици припаш или дешѹгѹбин или глоб оучинѣитса вѫ их селове. а ви их вѫѯимаите. тог радї ꙗко оуѯрите сес лист господствами. а ви да имаите лишите вѫси глоб елици бѹдет вѫ их селове. ѯанеже господствоми ѹчинихwм им и лист wт господствами. сѫ малою печат. како да бѫдет вѫси припаш и дешоугоубинї и глоби монастирских. что бѫдет вѫ их селове. так да ѯнаете. инак не ѹчините. пис ѹ Iас влѣт ꙁѯрг маi нї † Господинѫ рече. † Ѧлекса логофет ѹч. † Борча.

† Ionŭ Stefanŭ vodă etc. scrimŭ slugelorŭ nóstre lucrătórie in judeţulŭ Kigheciuluĭ, dându-vĕ scire despre tânguirea rugătorilorŭ nostri călugĕrĭ din monastirea Tazlăŭ in privinţa unuĭ satŭ allŭ lorŭ de acollo anume Tătărenii, dela care satŭ, *in locŭ de a lua banĭ, precum vi s'a făcutŭ regula, voĭ cereţĭ munca in natură*, cea ce să nu maĭ faceţĭ; de assemenea şi voĭ căţĭ sunteţĭ starostĭ, *scutarĭ* (sic), duşegubinarĭ şi globaşĭ, să sciţĭ cumcă şi assupra-vĕ ne-a venitŭ tênguirea, pentru că nu lăsaţĭ *in folosulŭ inşilorŭ călugĕrĭ, precum le-amŭ accordat'o domnia mea prin deosebitŭ crisovŭ sub sigilliulŭ cellŭ micŭ, tóte pripaşurile, duşegubinele şi glóbele căte s'arŭ întempla in satele lorŭ;* cea ce să nu maĭ faceţĭ. Aşa să sciţĭ şi altŭ-felŭ să nu fie. Iaşiĭ, 7103, maiŭ 11. (Pecete de ânnellŭ) † Domnulŭ a ḑisŭ. † Alexa logofĕtŭ a invĕţatŭ. † Borcea.

No. 271.

Inscripţiunea de pe crucea de lemnŭ, dăruită mitropolituluĭ Teofanŭ, maĭ in urmă patriarcŭ allŭ Jerusalemeĭ, de către dómna Néga, care se numesce „regina' Ţerreĭ-Romănescĭ.

Acéstă cruce se păstréză in monastirea numită Obitel Bratskaia in Kiev. E făcută din ciparisŭ, incadrată in argintŭ şi ornată cu aurŭ şi cu petricelle. Lungimea este ce-va peste uă jumătate de cotŭ. Pe lemnŭ sunt sculptate 32 de imaginĭ din Scripture, fără multă artă. Inscripţiunea reprodusă aicĭ, se afflă pe mănunchiulŭ de argintŭ allŭ cruciĭ.

Textulŭ:

† СЪКРСТЪДРѢВЄNОСЪТВОРИБГОМВЪЖД
ЄЛѢNОМКУРѸѲЄѠФЯNѸМИТ
РОПОЛИТѸПОКОИNNЯГОВЪСТЯЯ
ГОРЯ: †† ИОУКРЯСИЄСЪЗЛЯТОМБГОРЯЧ
ИТЄЛNЯЯЦРЦЯВЛЯШКОИЗЄМЛИГЖДЯNѢ
ГЯВЪПЯМАТСЄБѢИРОДИТЄЛЄМЄЖЗЛТ †ЗРИ.

Transcripţiunea:

† Сѫ крестѫ дрѣвеной сѫтвори богом вѫжделѣномѹ курѹ Ѳеѡфанѹ митрополитѹ покоинnаго (поклонnаго?) вѫ свѣтаа гора †† и оукраси е сѫ ѯлатом богорачителнаа царица влашкои ѯемли госпожда Нѣга вѫ памат себѣ и родителем еж ѯ лѣт † ꙁѯри.

Acéstă cruce de lemnŭ, in darŭ (поклонnаго) pentru de D-ḑeŭ ĭubitulŭ kyr Teofanŭ mitropolitŭ, *se făcu in Sântulŭ Munte, şi se impodobi cu aurŭ de către de D-ḑeŭ ingrijitória regină a Ţerreĭ-Românescĭ dómna Néga*, in memoriă şie şi părinţilorŭ seĭ, in annulŭ 7108.

No. 272.

Iaşiĭ, 1620, martiŭ 15, hărtiă.

Estractŭ officiale din registrele municipalităţiĭ Iasene assupra treceriĭ uneĭ case in uliţa unguréscă dela logofĕtulŭ Vitoltŭ către vorniculŭ Nicoriţă.

Archiva Statuluĭ.

Влѣт ꙁѯрки мѣсица март еї.

† При дни благочистивомѹ. и христолюбивомѹ господинѹ наш Iw Гашпар воевода божїю etc. и при дни Глегорчѣ Лапти акрѹ и сѫ дванадесѧт пѫргаре. оже прїидошѣ прѣд нами пан Витолт логофет никим непонѹжден etc. и продал свои правїе wтнине и дѣдине. едни домове и сѫ вес мѣст колко ест окрѣст еї wт ѹлiц ѹнгѹрѣскѫ меж Михаю. радї к ѯа талирѫ. и вѫставшесѣ вѣра пана Никорец в-

. . . . La 4 iuniŭ, intr'a-murgulŭ, trecurămŭ Dunărea in duo marĭ vase; cu trăsurele şi caiĭ noştri, şi ne oprirămŭ pentru uă ḑi intrégă in terguşorulŭ Galaţiĭ.

La 6 iuniŭ urmarămŭ drumulŭ pône la satulŭ Puţeniĭ *prin nesce intinse câmpie nelucrate, accoperite pe de uă parte cu uă păşiune de inălţimea omuluĭ, éră pe de altă parte cu stolurĭ de locuste, carĭ nimicĭaŭ nu numaĭ grâne, ci orĭce feliŭ de vegetaţiune.* A duoa ḑi séra adjunserămŭ la Berladŭ şi a treĭa ḑi la Vasluiŭ, *duo sărace terguşóre, incongĭurate din tóte părţile de pămênturĭ nelucrate,* deşi calitatea lorŭ e pré-bună şi lesne s'arŭ puté perfecţiona prin cultură.

După ce plecarămŭ din Vasluiŭ, drumulŭ fiindŭ de totŭ stricatŭ prin uă necontenită plóiă, abia pe la mĭeḑulŭ nopţiĭ puturămŭ resbatte prin miḑŭ-loculŭ codrilorŭ şi abia deminéţa sosirămŭ la Iaşĭ, capitala Moldoveĭ, muĭaţĭ de noroĭŭ.

Dela Galaţĭ pônĕ la Iaşĭ sunt 35 óre, érŭ dela Constantinopole 185 óre.

In Iaşĭ numaĭ uliţele cele marĭ aŭ podurĭ de lemnŭ, celle-l'alte fiindŭ lăsate fără nicĭ uă îngrijire.

Casele, pentru cea maĭ mare parte, sunt nesce bordeĭe câte cu unŭ appartamentŭ, turtite la pămêntŭ şi nude, puţinŭ differindŭ de acelle de prin sate; cu esceptiunea caseĭ domnescĭ şi alle cătorŭ-va boĭerĭ marĭ, cu curţĭ ingrădite cu ziĭdurĭ de pétră şi cu turnurĭ.

Intr'uă assemenea căsuţă fuĭ silitŭ de a mâné şi eŭ, dar abia începuĭ a dormita, cum uă bivoliţă, legată lôngă păretele bordeĭuluĭ, căutândŭ pe semne hrană, după ce isprăvise tótă paĭa ce servĭa dreptŭ accoperemêntŭ, îşĭ vĕrî capulŭ in patulŭ meŭ, făcêndu-me să sarŭ din asternutŭ, cupprinsŭ de uă spaĭmă mortale. Nu era chipŭ de a maĭ adormi, cu atâtŭ maĭ vertosŭ, că simţĭamŭ furmicândŭ in gĭurulŭ meŭ felĭu de felĭu de insecte şi dihânie.

Mĕ mutâĭ déră într'uă mică monăstire papistaşă a sântuluĭ Antoniŭ Padovanulŭ, aĭ căruĭ călugĕrĭ ne dederă hrană şi *vinŭ locale, ce se vinde aicĭ câte treĭ denghi russescĭ uă sticlă.* După prânḑŭ incepurămŭ uă conversaţiune despre poesia in genere şi poeţiĭ ceĭ marĭ englesĭ in parte; déră călugĕriĭ zîmbĭaŭ cu neîncredere, susţinêndŭ neaptitudinea poetică a uneĭ limbe atâtŭ de grossiere ca acea englesă. *Uniĭ din eĭ vorbĭaŭ grecesce, russesce, lătinesce şi italienesce, inse eraŭ de totŭ ignoranţĭ in geografiă, incâtŭ ne intrebaŭ décă Anglia se cupprinde in Londra séŭ Londra in Anglia? Unulŭ din eĭ, anume Luca Massalitŭ, îmĭ dede următórĭa notiţă despre monastirile şi bisericele capitaleĭ:*

1. Catedrala séŭ metropolia.

2. Monastirĭ ortodosse bărbătescĭ 13 şi femeéscă 1.

3. Monastire papistaşă 1.

4. Biserice ortodosse 15.

5. Monastirĭ séŭ biserice armenescĭ 2.

6. Sinagógă ovreéscă 1.

Locuitoriĭ Iaşilorŭ, affară de Moldovenĭ, sunt Ovreiĭ, Armeniĭ, Grecĭ şi Ţiganĭ. *Numerulŭ caselorŭ e pone la 2000. Pe longă astea maĭ sunt bazarurĭ séŭ prăvăllie de pétră séŭ de lemnŭ, in carĭ se vindŭ mărfurĭ, adduse din Italia, Germania, Turcia, Russia şi Polonia.*

Din edificie publice unulŭ din cellie maĭ interesanţĭ e baĭa de pétră, de forma ovale, cu uă despărţire pentru bărbaţĭ şi uă altă pentru femeĭe, şi care funcţiunéză in tóte ḑillele afară de serbătórie.

Oraşulŭ e incungĭuratŭ de grădine şi viĭe.

Rîuleţulŭ numitŭ Bahluĭu servesce numaĭ pentru spellarea rufelorŭ, érŏ apa de bĕutŭ se adduce din munţĭ prin olane.

Moldovencele sunt fórte voluptóse, şi de uă amabilitate estremă pentru toţĭ, fie pămêntenĭ séŭ străinĭ, maĭ cu sémă in favorulŭ banilorŭ séŭ allŭ darurilorŭ.

La a treĭa ḑi plecândŭ din Iaşĭ, adjunserămŭ la satulŭ Taborŭ, in distanţă de 9 óre; de aci, la 12 iuniŭ, sosirămŭ in terguşorulŭ Stefănesciĭ, după unŭ drumŭ de 6 óre; a duoa ḑi deminéţa trecurămŭ Prutulŭ pe uă barcă fórte rea şi periculósă. *Dela Prutŭ pone la Nistru veḑurămŭ uă mulţime de sate turcescĭ pré-sărace, ca şi acelle din Bulgaria,* pone ce adjunserămŭ in fine spre séră la cetatea turcéscă Hotinŭ, in distanţă de 23 óre . . .

Imprimeria Statuluĭ.

B. PETRICEICU HAJDEŬ.

ARCHIVA ISTORICA A ROMANIEI.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUĬ JUSTIȚIEĬ, CULTELORU ȘI ALLŬ INSTRUCȚIUNIĬ PUBLICE.

Collecțiune critică de documente assupra trecutuluĭ românŭ, incependŭ dela timpiĭ ceĭ maĭ depărtațĭ și pone la annulŭ 1800.

Tomŭ 1.— Partea 2.

PREȚULU UNUI VOLUM 7 SFANȚI.

BUCURESCI
IMPRIMERIA STATULUĬ
1865.

ARCHIVA ISTORICĂ A ROMANIEĬ.

No. 276.

Cracovia, 1519, decembre.

Tractatulŭ intre regele Sigismundŭ I şi domnulŭ Stefanŭ cellŭ Tênĕrŭ, combinatŭ de către 2 commissarĭ polonĭ şi 5 commissarĭ moldovenĭ, assupra administrării justiţieĭ internaţionale, maĭ cu sémă in casurĭ de furtŭ şi de violinţă, cu amênunta arretare a procedureĭ şi a penalităţilorŭ.

Acestŭ actŭ, care ne póte servi chiarŭ in interesulŭ actualităţiĭ române pentru reformarea tristelorŭ abusurĭ alle aşa numiteĭ *jurisdicţiunĭ consularie*, este maĭ cu sémă de uă importanţă istorico-juridică supremă. Ellŭ e scrisŭ in limba polónă vechiă, fórte incurcată, şi s'a publicatŭ de'ntâiu in *Wiszniewski*, *Pomniki*, Krakow, 1837, t. 4, p. 146-152, şi apoĭ din noŭ in *Acta Tomiciana*, t. 5, p. 90-93, inse fără note séŭ măcarŭ uă traducere in limba modernă, deşi chiarŭ Poloniĭ nu sunt in stare de a inţellege cea maĭ mare parte a originaluluĭ. Cu adjutoriulŭ cunnoscinţeĭ filologice a tuturorŭ limbelorŭ slavóne, amŭ reuşitŭ de a traduce acestŭ documentŭ intr'unŭ modŭ ce mi se pare a fi litteralŭ, reproducêndŭ totŭ d'uă dată insuşĭ testulŭ polonŭ pentru a-mĭ servi dreptŭ justificare.

Sigmunt s Boszei laski Crol Polski, velikie kxiaze Litewske, Rvski, Prvski etc. pan i dziedzic. Jawno cziniemi tim to listem wssitkim nynyeissim y potim bedacim, isze chczac vczinic a postanowicz pokoi a sprawiedliwoscz miedzi poddanemi Coroni nassei a zwlascza ziem Rvskich y Podolskich s gednei stroni, a miedzi wielmoznim panem Stefanem Vojevoda y iego poddanemi ziemie Moldawskiei s drvgiey stroni: kv ktorei rzeczi takego pokoiv postanowieniv a srzadzeniv wislalismi bili s obogey stroni na dzien piatkowi bliszzi po swieczie nawiedzenia Pannei Mariey lata narodzenia Boszego, niszei napissanego wielmosznego Otta s Chodcza, Voida. Ruskich ziem y tess Haliczkego, Colomyskego y Sniatinskego staroste, a vrodzonego Mikolaya Jskrziczkiego, stolnika ziemie Cameneczkei. s vrodzonemi a slachetnimi radami a vrzedniki pana Stefana Woydi. Moldawskego, s Hrinkewiczem y Talaba, Starostami Chocimskemi s Jwonyssem, Schatrassem, Kyrssza, Humyennikem, Petrica Starosta Czarnowiestkim z drvgey stroni: ktorzi bedac pospolv postanowili y namowili vedle porvczenia nassego Crolewskiego y tess pana Stefana Vojewodi Moldawskiego, iako od tich czassow ma sie zachowacz miedzi obiema stronoma prawo pograniczne.—

Item: naperwe ma biwacz na kaszdi rok sgiem na swieta S. Troyce, na brzegv rzeky Dnyestra preciw zamkv Chocimowi.

It. drugi sgiem ma biwacz na Colaczinie tak w swanemv mieyscv po tim seymie nad Nestrem we dwie niedzieli.

A iednego rokv sgiem ma biwacz na ziemi a na stronie ziem nassich Podolskich y Ruskich, a drugiego roku na ziemi na brzegv y na stronye pana Voiewodi Moldawskiego takiess pod Chocimem y takiess na Colaczinie.

It. na tych seimach ma bicz naprzod sprawiedliwoscz ludziem y poddanem wssitkim nassim a przewozi wolne bicz maia przess zadney zaplaty.

It. na tych to seymiech, gdibi kogo obwiniono, tedi ma bicz przisiaga samotrzecia; ale na kogo bendzie zaloba, ma pierwey postawicz czterech swiadkow, a s tich to czterech swiadkow powod abo ten cto zaluye ma dwu wibierac ctore bendzie chciall, a cy dwa swiadkowie, ktore powod obierze wespolek s jsczem, maya przisiaga vczinicz wodle obiczaia przisiegi zwiklego.

It. o slodziegiach tak postanowili, isze o zlodzieystwo obwinieni czteri rasi moze sia przysiega wiprawic, a po czwartim razie o zlodeystwo obwinioni niema przisiagac, ale ma bicz obiesson yako yuss iawni zlodzey: a thim swego zlego vczinkv zaplata swoia wziacz.

It. gdi kto bedzie miall potrzeba gydz s nassich ziem do ziemie Moldawskiey pana Steffana Voyewodi Moldawskiego za sladem zlodzeyskim za swoyim towarem vkradzionim, ten ma chodzic w takiey przigodzie bes listow tich to starost pogranicznych, bezpiecznie y dobrowolnie przez wselkiego hamowania.

It. komv sie stanie wielika krziwda a niesprawiedliwosc, tedi takowi czlowiek ma prossic sobie listv v tich to starost pogranicznich, a za takim listem abi gemv sprawiedliwosc bila vczi-niona.

It. kto pobieszi za zlodzegem abo za rozboycza swoym sladem naglim abo goraczim, a znaidzie swoy towar lycem, tedi taki zlodzey ma bicz obieszoni, a towar abo rzecz kradziona czlowiekowi ma bicz wroczona; wssakoss s tego towarv dziesiati gross ma dacz ten czlowiek y polozic, a policznego dac oboya strona nie bedzie powinna.

It. gdi s nassey crolewskey ziemie do ziemie pana Vojevodi Moldawskiego zlodzieie snamienyci vciekli bi a zbiezeli, tedy zlodzey taky ma bidz obieszon. A takiess gdibi s ziemie pana Vojevodi Moldawskego do nassey ziemie crolewskey zlodzegie takowi vciekli, tedi taki zlodzey znakomiti ma bidz obieszon, a wssakoss za takimi zlodzieimi s listi tich to starost kaszdi ma chodzicz. A gdy ony to napisza, a w lisciech swoich oznaimia, iss iest snakomiti zlodzey, taki za dowodem listow takich staroscinich pogranicznich ma wziac zaplate vczinkv swego zlodzieiskiego.

It. gdibi pan ktori abo ziemianin yle vrzednik wataman rzekl: isze tego zlodziegia nie mass v niego, tedi ten to pan ziemianin, abo vrzednik Wataman ma rzec na swa wiara y na dussze: isze v niego i v geho gymieniv takiego zlodziegia niemassz. A wssakoss to ma bidz za takim obiczaiem rosvmiano, gdziebi pan swa ossoba bil sam a myesszkal w gimieniv, tedi ten ziemianin ma sam tilko przisiac, a tim sam siebie i gimienie swoye oczisscitz. Ale vrzednici, voitowie y watamanowie, gdzie pan swa glowa nie mieszka w gimieniv maia przisiac w ten obiczai: isze takiego zlodzieya w gimieniv gich rzadow a dogladania niemass.

It gdibi kto nie chciall przissiac yako wissey opisano gest, tedi taki ma gimieniem szkoda wssitka placic iako czlowiek vszkodzony, bedzie sszkode sszaczowall, abo zlodzieya iemu ma vidac abo dac. A kiedi otprzisiaze, tedi ten czlowiek zlodzieya swego ma y bedzie volen sobie patrzic a starostowie moczni beda kasszdego zlodzieya mocza pana sswego poimac y obiessic.

It. geslibi sie to tak nalazlo, issbi ktori niesprawiedliwie przisiagl, a zlodziey nalezion bi bil w geho giemieniv ktori przisiagl, tedi ten a taky ma obiema stronoma y z obu stron skode wssitke placic abo zlodzieya vidac.

It. kto bedzie slad gonic za swem towarem abo za ktora szkoda, y przyidzie sladt na te strone Nestrv, tedi on ma stampic trzi stopienie ot brzegv, ktorego pana ziemia bedzie, a ten pan ma ten sladt wziac a swoya zemia oczisczitz a ma swiatki, abo gednego swiatka zostawicz na sladv a sam ma poydz y dac snac cziya iest ziemia. A gdi gego ziemia bendzie pusta, tedi ten czlowiek, kto goraczo gony ma obwiescitz gymienie nablissze od onego myeiscza czo gony sladt, a tak ma bicz vcziniono s obv stron. A gdi bi kto tego sladv niebendzie mogl otprawic, tedi taky wssitka sszkoda ma oprawic y zaplacic, a kiedi ten pan bendzie mowic, ze nieiest gego ziemia a niedan gest yemu sladt, tedi ma pan sam przisiadz, a wataman samotrzec a tim ma swa ziemia ocziscitz.

K kto bedzie mocz sobie lyst za swoya skoda wiprawicz v starosth granicznych, tedi ten czlowiek ma dacz za lyst dwie asprze, a w bronach s obv stron nic dac ludzie niemaya.

It. kvpczi s obv stron hamowani a zabawieni bic niemaya za zlodzieyski vczinki, ani v tich kvpczow zadni towarv any kony zabaviac a zapowiedziec niema, a yesli kto zastanie swoi towar, rzeczi abo konie, tedi ten kvpiec ma dac zastampcza a postawic go ma na mieyscv gdziebi seymi przerzeczone traffili bi sia a bilı.

It. Gdi bi ktori czlowiek z obogey stroni konia abo towar swoy v drvgiego zastal w ziemi nassey, tedi tacy ludzie maya sia zawodzic zastampczami przet starostami nassemi Camienieczkim y Haliczkim, w ktorey ziemi taka rzec iszbi sia przidala. A gdibi takiess przidalo sia ludzi-em a poddanim ziemie Moldawskiey a pana Stefana Voyewodi Moldawskiego tego sprawa a zachod taky ma bidz przet starostami pana Steffana Voyewodi Chocimskim y Czarnowieczkim.

It. takowi zachodztza ma sia zawodzic do czwartego zachodce a ot czwartego ma taky towar pieniadzmi placitz, abo gdibi niemal pieniadzi tedi gardlem ma zaplacic.

It. poberczniczy s obv stron, gdzie ktorego czlowieka abo zlodzieya gyma, tedi cy pobercznicżi tego czlowieka abo zlodzieya postawic maja przed starostami, a yeslibi bil winyen, tedi s szyia vczinkv zbidz ma.

It. ktobi przissedl za zlodziegiem, a naydzie swe lice, tedi starostowie takiemv czlowiekv wssitko maya wrocicz a wsszakoss starostam s tego dziesiati gross ma bidz dan.

It. kto sia sprawi przet starostami, temv wssitko ma bidz wroczono, telko ma dacz dwanasczie aspr viesznego.

It. ieslibi pobiercznicy kogo gyma abo czlowieka albo zlodzieia, a ot niego wssitko odbiora a przet starosty go przywioda, a ot zlodziegia czo wgiawszi abo giawsszi go starosczie nie powiedza, to ych gardla nieodpustne placyc maia, gdi sie na nie dowiedza.

It. cy pobercznicy prawych lvdzi any gimowac any bantowac any przeskadzac any ych odzierac niemaya.

It. gdibi kto s obogiey strony dziewke, zone abo wdowe sgwalcill abo gwaltem wziąll, tedy taki gwaltownyk ma placyc osmnascie kop Podolckich a na Valaska lidzba aspramy szęsć dziesiant zlotich Valaskich.

It. yeslibi nat takim gwaltownykiem zamordowanie stalo sie, o takiego nie ma bic nic mowiono.

It. a kto dziewke s gey dobra wola a prziasliwie vesmie, ma dac poltori kopi, a lidzbi Valaskey piacz zlotich asprami.

It. gwaltem abi zadni z obv stron na ynego ymienie nienagiesdzall, a yestli kto bendzie na kogo nagieszdzal s obv stron a bendzie tego znak, tedi starostowie s obv stron benda povinni ogladac a dostatecznie dowiedziec sia o tim gwalcie. A iestli bendzie tak prawda, tedi gwaltownik bendzie powinien placic wssitka szkoda s obu stron, na kogo gwaltv dowioda, abo gardlem ma gwaltownik placic szkoda

It. ma bidz wolnosc s obv stron gimienia osadzac na swem brzegv kazdemv.

It. zaplate, ktora na seymie ktorim skaza na kim, tedi ludziom nassim poddanim we dwie niedzieli, a potim ludziem pana Voievodzinim za tydzien zvpelna zaplata ma bidz uczyniona.

A to wssitko wissey postanowienie tak sia skutecznie stalo kv ktorey rzeczi vtwierdzeniv a zachowaniv z srzadzenia y vmowi wisszey opisaney pieczac nassza kazalismi przywiesic k temv to listowi, ktori gest pisan a dan w Crakowie w niedziela blissza przet S. Wawrzinem lata ot narodzenia Bozego MDXIX a krolowania nassego roku trzinastego.

Sigismundŭ cu mila luĭ D-ḑeŭ regele Poloniei, mare-duce allŭ Lituanieĭ, domnŭ şi erede allŭ Galiţieĭ, Prussieĭ, etc. declarâmŭ prin acéstă scrisóre tuturorŭ cellorŭ de faciă şi fiitorĭ, cumcă voindŭ a face şi a stabili liniste şi dreptate intre suppuşiĭ regatuluĭ nostru, maĭ cu sémă aceĭ din Galiţia şi Podolia, de uă parte, şi intre magnificulŭ domnŭ Stefanŭ-vodă şi suppuşiĭ seĭ din ţérra Moldoveĭ de altă parte; pentru a ḑissuluĭ lucru aşeḑare şi ordinaţiune, trimiserâmŭ din ambe părţile, la cea de'ntâiu ḑi de vinerĭ după serbătória Visitaţiuniĭ Fecióreĭ Maria, in annulŭ maĭ josŭ scrisŭ, pe magnificulŭ Ottonŭ Chodecki, palatinulŭ Galiţieĭ şi starostele Haliciuluĭ, Colomieĭ şi allŭ Snetinuluĭ, impreună cu nobilulŭ Nicolaĭu Iskrzicki, stolniculŭ Podolieĭ, de uă parte, fiindŭ trimişĭ de altă parte *pré-nobiliĭ consiliarĭ şi functionnarĭ aĭ domnuluĭ Moldovenescŭ Stefanŭ-vodă, Grincovicĭ şi Tălabă starostiĭ de Hotinŭ, Ivaněşŭ şetrarŭ, Cărje jitnicerŭ* (*), *şi Petrică staroste de Cernăuţĭ;* carĭ toţĭ impreună aŭ tocmitŭ şi aŭ stabilitŭ, din insărcinarea nóstră regală şi din acea a domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ-vodă, *dreptulŭ mărginènŭ, care urméză a fi păḑitŭ de acum inainte intre ambe părţile.*

(1) De'ntâiu, in toţĭ anniĭ se va ţiné uă dietă la ḑiua Sânteĭ Treimĭ, pe mallulŭ fluviuluĭ Nistru, in facia cetăţiĭ Hotinuluĭ.

(2) Uă altă dietă se va ţiné pe loculŭ numitŭ Colatinŭ, peste duo septemâne după ḑieta cea de lôngă Nistru.

(3) Dietele se vor ţiné alternativŭ, intr'unŭ ânnŭ pe territoriulŭ şi din partea ţerrelorŭ nóstre Podolia şi Galiţia, şi in altŭ annŭ pe ţermulŭ şi din partea domnuluĭ vodă moldovenescŭ, de'ntâiu la Hotinŭ, şi apoĭ la Colatinŭ.

(*) Autorulŭ discursuluĭ politicŭ, publicatŭ sub Nr. 8.

(4) Scopulŭ principalŭ allŭ acellorŭ diete fiindŭ administrarea justiţieĭ pentru toţĭ ómeniĭ şi suppuşiĭ nostri, trecerea fluviuluĭ va fi liberă şi de totŭ gratuită.

(5) In acelle diete, *la procedura accusaţiuniĭ va urma jurămêntulŭ de treĭ; şi anume accusatulŭ, pentru a se appera, va presenta patru marturĭ, din carĭ accusatorulŭ séŭ pĕrîşulŭ va allege duoĭ, şi apoĭ acestĭ duoĭ, alleşĭ de către accusatorŭ, vorŭ jura impreună cu cellŭ accusatŭ, dupre formula ordinariă de jurămêntŭ.*

(6) *Pentru casurĭ de furtŭ s'a stabilitŭ, ca cellŭ accusatŭ să aibe facultatea de a se curăţa prin jurămêntŭ in patru rênduri; éră după patru jurăminte nu se va maĭ admitte la jurămêntŭ, ci va fi spênḑuratŭ ca furŭ doveditŭ*, luându-şĭ plată pentru faptă.

(7) Déca nescine din ţerrele nóstre va avé trebuinţă de a trece in ţérra domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ-vodă, urmărindŭ pe furulŭ şi proprietatea furată, atuncĭ şi fără revaşe din partea starostilorŭ mărginenĭ, acella va puté merge fără frică, in libertate, şi fără impedicărĭ.

(8) Inse in casŭ de va fi sufferitŭ acella uă mare strîmbĕtate şi nedreptate, îşĭ va cere revaşŭ dela starostiĭ mărginenĭ, şi pe temeĭulŭ acelluĭ revaşŭ i se va face dreptate.

(9) *Décă nescine va urmări pe furulŭ séŭ hoţulŭ seŭ in pripă şi cu ĭuţélă, şi-şĭ va găsi faciă lucrulŭ furatŭ, atuncĭ furulŭ va fi spênḑuratŭ şi lucrulŭ furatŭ se va innapoia proprietaruluĭ, depunêndu-se şi dându-se* (cuĭ?) *din acellŭ lucru allŭ ḑecelea banŭ, éră pentru "policĭnoe"* (plată judeciariă pentru dovedirea furtuluĭ) (*) *nu se va plăti in assemenea casurĭ nicĭ din uă parte.*

(10) *Décă din pămêntulŭ nostru regalŭ arŭ fugi şi s'arŭ adăposti in pămêntulŭ domnuluĭ vodă moldovenescŭ nesce furĭ vestiţĭ, atuncĭ aceĭ furĭ vorŭ fi spênḑuraţĭ acollo;* de assemenea vorŭ fi spênḑuraţĭ aice furiĭ ceĭ vestiţĭ, carĭ din pămêntulŭ domnuluĭ vodă moldovenescŭ vorŭ fugi in pămêntulŭ nostru regalŭ; inse urmărirea unorŭ aşa furĭ se va face după presentarea revaşelorŭ dela starostiĭ mărginenĭ, in carĭ revaşe starostescĭ mărginene fiindŭ scrissă specificarea furuluĭ, i se va applica pedépsa prescrisă pentru furtŭ.

(11) Déca unŭ boĭerŭ, unŭ agricultorŭ, unŭ administratorŭ, séŭ unŭ vatamanŭ arŭ ḑice, cumcă furulŭ căutatŭ nu se afflă la ellŭ, atuncĭ *acellŭ boĭerŭ, ţerranŭ, administratorŭ séŭ vatamanŭ îşĭ va da cuvîntulŭ, pe credinţă şi pe suffletŭ, că furulŭ nu se afflă la ellŭ, nicĭ in proprietatea luĭ. Acésta se va inţellege inse după următorulŭ obiceĭu: numaĭ atuncĭ va avé valóre uă assemenea declaraţiune verbală, déca boĭerulŭ in persónă va fi şi va locui pe moşia sea; éră intemplându-se a fi acollo numaĭ unŭ simplu ţerranŭ, nu se va puté curăţa decâtŭ depunêndŭ jurămêntŭ; éră administratoriĭ, pasniciĭ şi vatamaniĭ acellorŭ moşie, in carĭ boĭerulŭ nu locuesce in persónă, vorŭ jura in următorulŭ chipŭ: cumcă căutatulŭ furŭ nu se afflă in moşia, incredinţată administraţiuniĭ séŭ preveg[illegible]rĭĭ lorŭ.*

(12) Acella care n'arŭ vroi să jure in modulŭ arretatŭ, va respunde cu averea sea de tótă paguba, câtă şi-o va preţului insuşĭ păgubaşulŭ; séŭ altŭ-felĭu să-ĭ indice şi să-ĭ dea faciă pe furulŭ; éră décă va jura, atuncĭ păgubaşulŭ e liberŭ a-şĭ căuta şi a-şĭ găsi (aĭurea?) pe furulŭ seŭ, éră starostiĭ aŭ facultatea pe orĭ-care furŭ a prinde *prin autoritatea boĭeruluĭ territoriuluĭ*, şi a-lŭ spênḑura.

(13) Déca se va descoperi, că nescine a juratŭ strimbŭ, şi in urma jurămêntuluĭ hoţulŭ s'a afflatŭ pe territoriulŭ jurătoruluĭ, atuncĭ acesta, din ambe părţile (fie Polonŭ, séŭ Moldovénŭ) şi la ambe părţile (păgubaşuluĭ şi autorităţiĭ?) va avé séŭ a plăti tótă paguba orĭ a estrada furulŭ.

(14) *Acella care, urmărindu-şĭ paguba séŭ proprietatea, va trece Nistrulŭ, să fie datorŭ de a face treĭ paşĭ dela ţermŭ, orĭ-allŭ-cuĭ arŭ fi ţermulŭ, şi lăssândŭ acollo marturĭ unulŭ séŭ maĭ mulţĭ, să mérgă la proprietarulŭ territoriuluĭ ţermurénŭ, care proprietarŭ, in facia uneĭ aşa urmărirĭ, să aibe a-şĭ curăţa territoriulŭ* (prin declaraţiunea ver-

(*) Terminŭ slavonŭ tecnicŭ, veḑĭ *Maciejowski, Historya prawodawstw slowianskich*, ed. 1, t. 4, p. 320. Cuvîntulŭ "lice" insemna prinderea furuluĭ cu dovédă. Noĭ credemŭ, că Slaviĭ aŭ luatŭ acestŭ cuvîntŭ dela Romanĭ, de vreme ce una din celle XII Tabule se rostĭa aşa: "sei. furtum. lance. *licioque.* escit. uti. manifestum. vindicator. "(Apud Aulu-Gellium, lib. 16; c. 10); ceĭa ce Festus esplică aretândŭ, cumcă la Romaniĭ ceĭ vechĭ acella care cauta pe furulŭ, intra in casa bànuită golŭ, incinsŭ cu uă legătură adecă *licio* şi ţinêndŭ inaintea sea uă lance. In adeverŭ, terminulŭ slavonŭ juridicŭ "lice" nu se póte esplica logicŭ din insăşĭ limba slavónă.

bală?); *eră déca territoriulŭ se va intempla a fi pustiŭ, atuncĭ păgubaşulŭ, fără nicĭ uă zăbavă, se va adressa către proprietarulŭ cellŭ maĭ invecinatŭ cu localitatea, unde se oprise urma furtuluĭ*; astŭ-feliŭ se va procede din ambe părţile (in Moldova şi in Polonia). Proprietarulŭ, care nu va puté respinge urmărirea, să aĭbe a satisface şi a plăti tótă paguba; éră déca va affirma, cumcă territoriulŭ cellŭ ţermurénŭ nu e allŭ luĭ şi ellŭ nu scie nemicŭ despre furtŭ, atuncĭ ellŭ *singurŭ să jure şi să maĭ jure vatamanulŭ cu alţi duoĭ*, şi astŭ-feliŭ să şi curăţéscă territoriulŭ propriŭ.

(15) *Păgubaşulŭ care va vroĭ a-şĭ căpeta revaşŭ dela starostiĭ mărgineni, va plati pentru acellŭ revaşŭ duoĭ aspri*, éră pentru trecerea fluviuluĭ (*) nu se va plăti nemica nicĭ dintr'uă parte.

(16) Neguţitoriĭ din ambe părţile să nu fie impedecaţĭ séŭ zăbăviţĭ pentru fapte tălhărescĭ, nicĭ mărfurile séŭ caiĭ lorŭ să nu le fie zăbăviţĭ séŭ popriţĭ; éră décă nescine îşĭ va recunnósce mărfurĭ, lucrurĭ séŭ caĭ aĭ seĭ furaţĭ, atuncĭ neguţitorulŭ bănuitŭ să dea unŭ kizaşŭ, care îllŭ va infeţişa la loculŭ, unde se va ţiné uă dietă din celle supra-scrisse

(17) Déca nescine din vre-uă parte arŭ recunnósce callulŭ séŭ lucrulŭ seŭ la unŭ altulŭ in ţérra nóstră, atuncĭ amênduoĭ să se judece sub kizaşĭ inaintea starosteluĭ nostru, in allŭ căruĭ ressortŭ va occurge casulŭ, in Cameniţa orĭ in Haliciŭ; éră intêmplându-se una ca acésta in privinţa ómenilorŭ şi suppuşilorŭ din ţérra Moldoveĭ aĭ domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ-vodă, atuncĭ judecata despre lucrulŭ furatŭ să se tragă inaintea starostilorŭ domnuluĭ Stefanŭ-vodă, acellŭ de Hotinŭ, orĭ acellŭ de Cernăuţĭ.

(18) *Urmărirea treceriĭ lucruluĭ furatŭ din mână in mână sa va opera pone la a patra persónă* (de la care treptatŭ trecuse la a treĭa, la a duoa şi in fine la acea la care lucrulŭ s'a recunnoscutŭ de către proprietariŭ): *acea a patra persónă să aĭbe a plăti preţulŭ lucruluĭ, éră déca nu va avé banĭ, se va pedepsi cu mórtea* (**)

(19) Străjeriĭ din ambe părţile, după ce vorŭ prinde unŭ omŭ séŭ unŭ furŭ, să fie datorĭ a-lŭ adduce inaintea starostilorŭ, şi apoĭ afflându-se vinovatŭ, va respunde cu grumazulŭ pentru faptă.

(20) Acella care,u rmărindŭ furulŭ, îĭ va dovedi culpa, i se va inapoĭa in mână dela starostĭ tótă proprietatea furată, *oprindu-şĭ starostiĭ allŭ decelea banŭ.*

(21) Acella care (pĕrîtulŭ?) îşĭ va proba dreptatea inaintea starostilorŭ, i se vorŭ intórce tóte alle luĭ înapoĭ, *luându-se dela ellŭ numaĭ duoĭ spre-deci aspri pentru "véznoe"* (ostenéla de a constringe infeţişarea la judecată) (*)

(22) Déca străjeriĭ, apucândŭ unŭ omŭ séŭ unŭ furŭ şi desbrăcându-lŭ de tóte alle luĭ, illŭ vorŭ adduce inaintea starosteluĭ, éră despre celle luate séŭ prinse la acellŭ furŭ nu vorŭ spune starosteluĭ nemica, atuncĭ dovedindu-se vina lorŭ se vorŭ pedepsi cu mórtea, fără nicĭ uă milă.

(23) Aceĭ străjerĭ să nu fie liberĭ de a prinde, de a năcăji, de a popri séŭ de a goli pe ómeniĭ ceĭ nevinovaţĭ.

(24) *Déca nescine din vre-uă parte va viola séŭ va răpi uă fétă, uă muĭere séŭ uă vĕduvă, atuncĭ acellŭ violatorŭ va plăti* (cuĭ?) *optŭ-spre-decĭ "cope" in cursulŭ Polonieĭ, adecă, dupre cursulŭ moldovenescŭ in aspri, şésse-decĭ zloţi moldovenescĭ.*

(25) *Déca unŭ assemenea violatorŭ se va uccide in essecuţiunea fapteĭ, atuncĭ nu va puté urma pentru mórtea luĭ nicĭ uă reclamaţiune.*

(26) *Déca luarea feteĭ va fi de bună voea eĭ şi fără violinţă, atuncĭ răpitorulŭ va plăti* (autorităţiĭ?) *una şi jumetate "copă", adecă dupre cursulŭ moldovenescŭ cincĭ zloţi in aspri.*

(27) Nimene nicĭ din uă parte să nu năvăllĕscă cu violinţă assupra moşieĭ altuĭa, căcĭ năvălindŭ din vre-uă parte şi remânêndŭ semne, starostiĭ din acea parte vorŭ fi datorĭ de a cerceta şi de a proba cum se cade aceă violinţă, şi déca o vorŭ affla adeverată, apoĭ violatorulŭ cellŭ doveditŭ, fie din orĭ-care parte, va avé a satisface tótă paguba, orĭ va plati-o cu grumazulŭ.

(28) Din ambe părţile va fi liberŭ de a funda sate, fie-care pe ţermulŭ seŭ respectivŭ.

(*) Aşa inţellegemŭ noĭ obscurulŭ "w bronach", luându-lŭ dreptŭ "w promach". *Prom* se numiaŭ şi se numescŭ vasele destinate pentru trecerea Nistruluĭ. Veḑi *Czacki, Dziela*, ed. Raczynski, t. 3, p. 337, nota 34.

(**) Acéstă procedură se numesce in legislaţiunea slavónă: *zvod*; urmele eĭ găssimŭ in legile boeme alle principeluĭ Conrad, in legile serbescĭ alle ţaruluĭ Duşanŭ, şi maĭ cu sémă in Pravda séŭ legile russescĭ alle principeluĭ Iaroslav cellŭ Mare: nu ne adducemŭ a-minte nimicŭ analogŭ in dreptulŭ romanŭ.

(*) Despre acéstă dare judeciariă, cunnoscută maĭ maĭ allessŭ in vechiele legĭ russescĭ, veḑi *Karamzin*, t. 6, nota 609.

(29) *Plățele, decise assupra cuï-va in diete, se vorŭ essecuta tóte dela ómeniĭ nostri in duo septemâne, și apoĭ dela ómeniĭ domnuluĭ vodă in uă septemână.*

Acestŭ intregŭ suprascrisŭ așeḑămêntŭ recunnoscêndu-se folositorŭ, deci pentru a luĭ intărire și păḑire dupre condițiunile și invoéla de maĭ susŭ, poruncirămŭ a anina sigilliulŭ nostru către presentulŭ actŭ, scrisŭ și datŭ in Cracovia, in duminica prossimă inainte de St. Laurentiŭ, annulŭ Mântuiriĭ 1519, éră allŭ regiriĭ nóstre annŭ treĭ-spre-ḑecelea.

No. 277.

Fără locŭ, 1628, decembre 12

Mironŭ-vodă Barnoski hărăzesce maĭ multe proprietățĭ și dărĭ fiscalĭ monastiriĭ Bărnova.

Archiva Statuluï in *Condica luĭ Asaki.*

Iw Miron Barnoski Moghila etc. adecă domniea mea m'am milostivit și am miluit și am intărit pe sfânta mănăstire ce este zidită de noi ce esté hramul adormirii Precistei den tărgu den Eșu cu un sat anume Toporăuțiĭ den ținutul Cernăuților cu mori și cu hăleștee in părăul satului, ca săi fie dela noi cu tot venitul, și *pentru* ҂аф *(1500) oi de goștină și* ф *(500) mascuri și* ҂а *(1000) de stupi de desetină și de solărit* și pentru alte dări și angherii căte or fi pe alți in țara nóstră; care sat aŭ fost gĭumătate de sat dréptă moșie a domnii mélle, éră gĭumătate de sat l'am cumpărat domniea mea dela *unchĭu nostru Stroici logofăt* derept ҂а (1000) ughi (galbenĭ unguresci); și ér satul Șipotele in ținutul Hărlăului cu hăleșteu și cu móră in Miletin și cu vii in țarină și *cu* т *(300) oi de goștină și cu* т *(300) mascuri la goștină și cu* т *(300) stupi la desetină* și pentru alte dări și angării; *care sat au fost mai inainte a lui Arbure și au inblat din mănă in mănă și au fost și domnescu pănă căndu l'am cumpărat domniea mea incă in boerie fiind hatman** *dela Radul vod Mihne* in domnie dintăiu derept ҂аw (1800) galbeni ungurești; și ér satul Muntenii pe Bărlad in ținutul Vasluiului și cu vad de móră in apa Bărladului, care sat au fostu derept domnescu ascultătoriu de tărgul Vasluiului; și ér o bucată de loc de satul Negrinților in ținutul Hotinului; și ér pentru niște dughéne și cu pivniță . . . . . . in tărgul Iașilor in potriva *kervăsăriei domnești in ulița rusască;* deci pentru aceste sate și moșii ce scriu mai sus mam milostivit domniea mea și lém dat danie etc. ҂зрлз dekemvrie ві.

No. 278.

Iașiĭ, 1619, iuliŭ 5, hărtiă.

Vorniculŭ Bĕciocŭ, Hatmanulŭ Bernard, și alțĭ duoĭ boĭerĭ marĭ, attestă cumperătura vorniculuĭ Nicóră dela unulŭ Hohulea, și anume uă priséсă cu loculŭ in gĭurŭ in distanță de arruncătură de toporŭ.

Originalulŭ in Archiva Statuluĭ. L'amŭ reprodusŭ cu littere çirillice, pentru a se puté distinge iscălliturа lătinéscă a hatmanuluĭ Bernard, a căruĭ nume îllŭ arrétă a fi fostŭ Germanŭ séŭ Francesŭ, și care, deși capŭ allŭ armateĭ, totușĭ nu invețase încă limba țerreĭ.

† Косте Бъчок вел дворник долнеи ѕемли (țerreĭ de josŭ). и Бърнат хетман и пръкълаб сочавскыи и Басилие Шептелич вел постелник. и Бърѹнтѹр Жликїн комис. скрием кѹм аѹ венит ꙟнаинтѣ нострѫ Басиліе Хохѹлѣ ден Негрещіи. ши аѹ мъртѹрисит де бѹнѫ воѧ са де нимене невоит ши неасѹприт кѹм аѹ вънд8т ѡ присакъ кѹ поми. ши пренпрещюр присечеи лок ꙟ тоате пърциле кът ва пѹтѣ арѹнка ѹн ѡмѹ кѹ ѹн топор. ши аѹ вънд8т д8мисале л8і Николаръ ворник8л8і чел8і маре де царѫ де с8с. каре присакъ іасте ла сат ла Ръчещіі дерепт треіѕечи ши чинчі гал (galbenĭ). ка сълі фїе ачѣ присакъ дирѣптъ ѡчинъ ши мошиѧ ꙟн вачі. ши дирепт маі маре крединцъ ни ам п8с печецїле ноастре. ла чест ѕапис ка съ съ щие. пис ѹ Іас влѣт ҂зркз юл е. (Iscălliţĭ:) Бъчок дворник (pecete). Bernard (pecete). Шептелич вел пост (duo pecețĭ).

No. 279.

Sucéva, 1460, aprile 23, pergamenă.

Stefanŭ cellŭ Mare hărăzesce monastiriĭ Tazlăŭ vama tazlovénă, și vama bacovénă cea mare adecă după

preţŭ şi cea mică adecă după carrŭ, precum şi venitulŭ dela conscripţiunea mârfurilorŭ.

Originalulŭ in Archiva Statuluĭ. Pré-interesantŭ pentru i toria commerciuluĭ naţionalŭ.

† Милостїю божїею мы Стефан etc. потвръдили есми даанїе предков наших. нашемꙋ монастирю etc. богородици що ест на Быстрици. где ест старецъ кѵр Ѕѵстатїе. мыто великое. и малое. и перепис. ѡт Бакова. а такожде и мыто ѡт Таꙁлова. а також варе що ꙁа кꙋпци и бꙋд ѡт колѣ прїндꙋт. та имꙋт складати свои товаръ ꙋ Баковѣ а ѡни съ них да возмꙋт великое мыто. ѡт гривны. а товаръ що проминет. а ѡни да берꙋт ѡт воꙁа как право. тое въсе etc. а на то ест вѣра наше etc. митрополита кѵр Ѳеѡктиста. и вѣра бояр наших. вѣра пана Маноила.— Дꙋмы Браевича.— Влаикꙋла пръкалаба.— Гоѧна дворника.— Ходка Щибора.— Томы Кънде.— Петра Понича.— Кости Дановича.— Ялꙋла.— Мика Кралѣ.— Лаꙁи Нитика.— Ходка Крецовича.— Исаїи немецкого — Стецка Дъмъкꙋша.— Петрика Іакимовича.— Козмици.— Иѡна Бꙋчюма.— Бꙋхти.— Фетиѡна.— Сакыша спатарѣ.— Югы вистиарника.— Тадора чашника.— Красныша постелника.— Збиари столника.— Иѡна комиса. и вѣра въсах etc. (incheĭarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ: Добрꙋл) пис Исаия Шꙋшманович. ꙋ Сꙋчавѣ влѣто ѕцѯи мѣсица ап кг на ден свѣтого Геѡргїꙋ.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Stefanŭ etc. intărimŭ monastiriĭ nóstre Biştriţa a Maĭceĭ Domnuluĭ, unde e stareţulŭ kyr Eustatiŭ, dania predecessorilorŭ nostri: vama cea mare şi cea mică, şi *conscripţiunea* (mărfurilorŭ?) dela Bacăŭ, precum şi vama dela Tazlâŭ, precum şi *orĭ-care neguţitorŭ va veni fie de orĭ-unde şi-şĭ va depune mărfurile in Bacăŭ, să dea călugĕrilorŭ vama cea mare de grivnă (monetă), ĕră de mărfurile trecătórie să ĭea dupre lege vamă de carrŭ (adecă cea mică?)*; pentru aceste tóte fiindŭ credinţa nóstră, a mitropolituluĭ kyr Teoctistŭ şi a boĭerilorŭ nostri: panulŭ Manoilŭ, p. Duma Braevicĭ, p. Vlaĭcu purcalabŭ, p. Goénŭ vornicŭ, p. Hodco Ştiborŭ, p. Toma Cânde, p. Petru Ponicĭ, p. Coste Danovicĭ, p. Albŭ, p. Micŭ Craĭu, p. Lazea Niticŭ, p. Hodco Creţovicĭ, p Isaia dela Némţŭ, p. Steţco Dămăcuşŭ, p. Petrică Iakimovicĭ, p. Cozmiţă, p. Ionŭ Buciumŭ, p. Buhtea, p. Fetionŭ, p Sacăşŭ spatarŭ, p. Iuga visternicŭ, p. Tadorŭ paharnicŭ, p. Craşnăşŭ postelnicŭ, p. Zbiarea stolnicŭ, p. Ionŭ comisŭ, şi alţiĭ (incheĭarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ: Dobru). A scrisŭ Isaia Şuşmanovicĭ in Suceva, annulŭ €968, luna *aprile in 23 ḑille, in ḑiŭa sântuluĭ George.*

1605 No. 280.

Sucéva, ~~1595~~, *genariŭ 4, hărtiă.*

Jeremia-vodă scutesce satele monastiriĭ Tazlâŭ, din districtulŭ Némţuluĭ, arrondissementulŭ Petreĭ, de darea cailorŭ currierescĭ şi a carrelorŭ pentru trebuinţa domnéscă, cu esceptiunea unuĭ casŭ de urginţă.

Originalulŭ in Archiva Statuluĭ. E importantŭ pentru cunn o'scinţa sarcinelorŭ sătescĭ.

† Иѡ Ѥремїѧ Могила воевода etc. пишем слꙋга нашем. тим еж погнают селове ѡт ѡкол Кам[...]ен ꙋ волост немецское еж сꙋт свѣтѣи мънастир Таꙁлꙋ. и погнаите их. до ѡкноу до соли господствомѝ и до сина и до бочки принесити. и до иниших доволнїи подвоаде. тѣм радї ꙗко оуꙁрите сес лист господствами. а ви да имаете лишите велма въ велїкои мирно сꙋсидї свѣтѣи монастир ѡт ѡкол Пѣатра. да не погнают их ни до соли. ни до сена. ане до бочки. ане ꙋ подвоаде. ане нигде. ане кони ꙁа ѡлак да даст. тъкмо когда бъдет нѣкїи потребах таковаа наш ꙁа скоро. тогди да имают дати и кони ꙁа ѡлак и подвоаде. але коли бꙋдет лист господствами. и съ рꙋк господствами поставлена ꙋ неа. а иншъ etc. пис ꙋ Сꙋч влѣто ѕзргї ген д ден. Іеремїѧ воевода. † Юрашко логофът ꙋч. † Давид.

† Ionŭ Jeremia-vodă etc. scrimŭ către slugele nóstre din ocolulŭ Petreĭ in ţinutulŭ Némţuluĭ, carĭ aŭ missiunea de a rădica satele sânteĭ monastirĭ Tazlaulŭ, gonindu-le *la ocne după sarea domnéscă, séŭ la fênŭ, séŭ la dusulŭ buţilorŭ, séŭ la alte destulle cărrăture*; poruncindu-vĕ prin acéstă scrisóre a domnieĭ melle de a lăssa pe *vecinĭĭ* (*) sânteĭ monastirĭ ceĭ din ocolulŭ Petreĭ

(*) In textŭ: ***susidi*** adecă ***megieşĭ.***

in pré-mare odihnă, *nicĭ la sare să nu-ĭ gonițĭ, nicĭ la fênŭ, nicĭ la buțĭ, nicĭ la alte cărrăture nicăirĭ, nicĭ caĭ de olacŭ să nu dea, decâtŭ numaĭ pentru vre-uă trebuință a nóstră grabnică să dea caĭ de olacŭ séŭ carre, cerêndu-li-se acésta prin uă scrissóre cu propria iscăllitură a domnieĭ melle*, éră nu altŭ-felĭu, etc. Scrisŭ in Sucéva, annulŭ 7113 genariŭ in 4 dille. (Iscăllitŭ:) Jeremia-vodă. † Iurașco logofĕtŭ a invețatŭ. † Davidŭ.

No. 281.

Thorn, 1576, noembre 31.

Regele polonŭ Stefanŭ Batori se scusă prin ambassadorulŭ seŭ Andreiŭ Taranowski inaintea hanuluĭ tătărescŭ Devlet-Ghiraĭ, cumcă nu póte infrêna invasiunile in Crimŭ din partea Căzacilorŭ Zaporojenĭ, fiindŭ eĭ uă ammestecătură desperată de hoțĭ Muscalĭ, Moldovenĭ și Polonĭ.

Acestŭ documentŭ, publicatŭ polonesce in ***Kniga posolskaia metriki V. Kniazestva Litovskago s 1573 po 1580 god***, Moscva, 1843, p. 11—13, e fórte importantŭ, probândŭ intr'unŭ modŭ officialŭ elementulŭ românescŭ allŭ celebrilorŭ căzacĭ dela Nipru, pe carĭ nemine nu putea să-ĭ cunnóscă maĭ bine ca Stefanŭ Batori, de vreme ce tocmaĭ luĭ se datoresce definitiva lorŭ organisațiune militariă (*). Noĭ nu traducemŭ aci decâtŭ numaĭ passagĭulŭ privitorĭu la istoria română.

. . . . *Mulțimea ómenilorŭ, numițĭ căzacĭ zaporojenĭ, nu recunnósce nicĭ uă autoritate, fiindŭ grămădită din Moscovițĭ, Moldovenĭ și suppușĭ aĭ nostri proprĭĭ (nie ma nad soba zadney zwierzchnosci, iest skupione z Moskwy, Wolochow, naszych tez poddanych), osândițĭ la mórte prentru vre-uă crimă și fugițĭ acollo.* Numerulŭ lorŭ crescu multŭ annŭ in urma invasiuniĭ fiiuluĭ hanuluĭ in părțile Galițieĭ (**), făcêndu-se căzacĭ toțĭ aceĭ ce perduseră averea lorŭ, se vedură lipsițĭ de subsistență, și voescŭ a-șĭ resbuna contra Tătarilorŭ, carĭ le răpiră părințĭ, femeĭe, frațĭ, copiĭ, uccișĭ séŭ robițĭ . . . . . .

(*) ***Bandtkie, Dzieie narodu polskiego***, ed. 3, t. 2, p. 140.

(**) Și maĭ allesŭ in Moldova, pentru a pedepsi famósa revoltă a luĭ Ionașcu-vodă contra Turcilorŭ; vedĭ ***Engel, Geschichte der Moldau***, t. 2, p. 226.

No. 282.

— 1490-1497 —

Serbulŭ Constantinŭ Mihalovicz de Ostrovița, crescutŭ in mahometanismŭ și enicerŭ in armata turcéscă, după ce scapă in Ungaria și redevine crestinŭ, servindŭ regeluĭ Mateĭu Corvinŭ, se apucă a povesti intemplările viețeĭ sélle, éră intre altele espedițiunea sultanuluĭ Mahometŭ contra luĭ Țepeșŭ-vodă in 1462 (*), la care participase insușĭ narratorulŭ intre ceĭ-l'alțĭ enicerĭ: inceputulŭ domnieĭ luĭ Țepeșŭ, revolta sea contra Turcilorŭ, modulŭ in care sultaniĭ inaugurаŭ pe domniĭ românescĭ, lupta cu Țepeșŭ la trecĕtórĭa Dunăriĭ, băttălia in care Româniĭ uccisseră 100,000 de Turcĭ, fuga luĭ Țepeșŭ in Ungaria, opiniunea Turcilorŭ despre tóte resbellele cu Româniĭ, opiniunea sultanuluĭ despre importanța Kilieĭ și Cetățiĭ-albe.

Acéstă narrațiune arruncă uă lumină de totŭ nouă și cea maĭ autentică assupra luĭ Țepeșŭ in genere și assupra lupteĭ sélle cu sultanulŭ Mahometŭ in parte. Noĭ o cunnóscemŭ de pe uă redacțiune polonă făcută chĭarŭ pe timpulŭ autoruluĭ, publicată de către *Galenzowski* in *Zbiór pisarzów polskich*, secțiunea 2, t. 5, Warszawa, 1828, p. 182—193, și pe care o reproducemŭ aice, collecțiunea luĭ Galenzowski fiindŭ pré-voluminósă și deja de multŭ *épuisée*. Memoriele eniceruluĭ nostru fură publicate de duo orĭ in traducere boemă in Lutomysl, in 1565, și in 1581. Maĭ essista unde-va și uă traducțiune latină. Unŭ studiŭ criticŭ assupra acesteĭ scrierĭ se póte citi in *Maciejowski, Pismiennictwo polskie*, t. 2, Warszawa, 1851, p. 352—363. Bibllomanulŭ galițianŭ K. Turowski pregătesce acuma in Sanok uă a duoa edițiune a memorielorŭ eniceruluĭ.

O uoijeuodzije woloskim drakule ktorij zdzijerzal dulna zijemije moldawska then ijsthij uoijeuoda mijal dua szijnij ij dal ije bijl czeszarzouij machomethouij nagego duor apothem then uijeuoda oczijecz ijch rijchlo wmarl auszlijszauszij czeszarz tureczkij oszmijerczij woloszkijege uoijeuodij ijdaroual stharszego szijna pijenijaczmij konmij hazukamij namijothij ijako na pana przijslusze ij uijprauijl go poczczijuije do zijemije uoloskijeij abij panoual na mijesczu oijcza szuego poth thakoua uijmoua abij nakasdy rok knemv przijezdzal aijemu szije okaszoual adan thakowa daual ijako oczijecz ijego daual adrugego szijna bratha ijego zosthawijl na szuem duorze then ijszthij szijn drakulow przijezdzal podue lijeczije na duor czeszarskij ij przijnaszal dan uedlug wmouij apothem uijeczeij przijezdzacz nijechczal czeszarz poszlal pon ijednego pana halhabeka kthorij nad mijszlijsthuem czeszarskijem uladnal ijprzijechal tham kthemv do ijednego mijastha

---

(*) Annulŭ se cunnósce din insușĭ annalile turcescĭ; vedĭ *Leunclavius*, p. 29—30.

kthore zouija ibrail ij nijechczijal szije ijemv voyeuoda ukazacz ale roskazal swem kurtianom abij posla czeszarskiego mijedzij szoba zadzerszelij asz by zaszije przijechal aodyechauszij voijevoda mlodij drakul zebral uoysko abijlo zijmije dunay bijl moczno sthanal aprzyechal uoijeuoda drakul przesz dunaij zeuszythkemij łuczmij szuoyskijem szuem dozijemije czeszarskijeij nijzeij micopola atham pusczil ludzij szue abij bralij amordoualij bacz thurczij bacz krzesczijanije pouszijach ij pomijastheczkach othworzonijch a uelka skode uczijnijl czeszarzouij thureczkyemv awssythkijem zijuem yzbijthem dal noszij urzijnacz meskijemu ij zenskijemv poglouiju ij poszlal thij noszij krolowij Mathiasoui vherskijemv pysznijocz szije ijako thv uijelije noszow ijesth thak uijelije thurkow porazono azbytho pothem uroczijuszij szije przijechal do ijmbrail do poszla czeszarskijego aposzel nijeuijedzijal czoszije sthalo ijkazal posla ijacz ijzeuszijthkijemij szluzebnyky ijego abijlo ych 30 ijkazal ije uijescz do ijedneij uyeze pewneij a thrzeczijego dnija kazal naprzoth Alizabeka posla czeszarskijego na pal ubijcz aokolo nijego uszijthkij sluzebnijkij ijego pothem przijslij nouynij czeszarzowij thureczkijemv othem czo uoijevoda drakul wczijnijl tedij czesarz poslal po bratha drakulowa abij knijemv przijechal naduor czeszarskij thedij dua bassoue anauijszsza rada czeszarska ijeden machmuch bassa adrugij ysaac bassa wijslij przeczijwko nijemv awedlij go ku czeszarzouij gdije czeszarz na szuey stholijczij szijedzijal poczuijgnauszij szije czeszarz uzijal go zareke aposzadzijl go podlije szijebije nadrugem stholkv malo nijzeij ij kazal zlothoglow modrij przijnijescz ij chorogew czeruona adalmv pijenijedzij konij ij ijnnijch darou doszijcz ijako na pana przijszlusze ij uijprauijl sznijem cztherij thijszijacze konij naprzoth kv nikopolu abijgo tham doczekal aczeszarz nijemijeszkaijacz zebrauszij uoyszko czijagnal zanijem agdijsz mij bijlij v nykopola nabrzegu Dunaija azdrugeij sthronij dunaija drakvl uijeuoda thesz szwem uoijskijem lezal abronijl uoijsku czeszarskijemv szije przeprauycz a czeszarz machometh mouijl kv szuem ijanczarom moijmijlij barankouije czoijesth mego tho ijeszth uasze azulaszcza skarbij moije prosze uaz daijczije mij the rade abouijem tho nauasz zalezij abijszczije moglij naone sthrone przebijcz przeczijuko memv nijeprzijaczelouy odpouedzijelij sza ijanczarouije szczesny panije kazczije lodzije sgothouacz amij chczemi wnoczij gardla szue wazycz ana one sthrone szije przeprauijcz thedij czeszarz wneth ijem kazal 70 lodzij k themv dacz godnych ij ijnnijch pothrzep ij thesz sthrzelby huffnych thararznijch ij ijnnych uelkijch agdij bijla nocz uszijadalijszmij ulodzije apusczijlijszmije szije nadol podunaiju ij przeprauijliszmijeszije na onesthrone kijlkijem sthaijan nijszeij uoijszko uoijeuodzyne lezalo athameszmijszije okopalij dzijala zaszadzijuszij ye roszno okolo szijebije okopaly abij nam ijeszni ludzije wskodzijcz nijemoglij pothemeszmij zaszije ijechalij na one sthrone athakeszmij druge yanczary przez dunaij przeprauijalij a gdyszije yusz uszythko uoijsko pyesze przeprauijlo thedy sgothouauszij szije czyagneliszmy pomalu kuoyszku drakulowemu sdzijalmij ij szijnemij przyprauamij zasthanouijszij szije dyalaszmij zaszadzyli auszakosz nysz kthemu przijszlo thedy nam 300 yanczaroú sbijthij sthego bijl czeszarz barzo zaloszlijw zoneij sthronij uijelka bythue wydzacz anijemogacz szam kthemu przijbijcz balszye barzo abymu uszijszczy yanczarzy zbyczy nijebijlij abouijem szye szam czeszarz ijeszcze nijeprzeprauijl pothem my uijdzacz ze nasz barzo ubyualo chuthneszmijszije kthemu przeprauijly maiacz CXX dzyal uffnijch unetheszmy sznych ijelij gestho sthrzelacz thak zeszmij uoijszko uszijthko voijeuodzyne szplaczu zegnaly aszameszmyszije osadzijlij aupevnijlij pothem czeszarz przeprauijl druge pijesze kthore zouija azapeij ijakobij unasz drabij a drakul wijdzacz ze nijemoze obronijcz przeuoszu cziagnal yesth odnasz precz apothem szije czeszarz zanamy przeuijozl zeuszijthkijem uoijszkijem szuem przesz dunay atham nam yanczarom dal 30 thyszijeczij slothijch abijszmy mijedzy szoba rosdzijelijlij akthemu uszythkij ijanczarij kthorzij yeszcze nyebyly szuijebodnemij wczijnijl ijch szuijebodnemij abij szua sthathkij poszmerczij szuey daualij komu chczelij aothanth czijagnelijszmy do szijemije walaskey za drakulem abrath ijego przed namij auszakosz byl nanasz uijelkij sztrach aczkoluek uoijeuoda ualaskij male uoysko mijal ijbylijszmij zauzdy uijelkijeij osthrosznosczij okopauszij szije na

kaszda nocz auszakosz nyemoglyszmyszye wyarowacz uderzijlij na nasz unoczij abijlij mordoualij lud konije uijelblodij thurkou sthothijszijeczij sbijli az uszyszczy thurczy przed nijemij ku nam ijanczarom uczijekalij aijanczarij doszijebije bijlij-amordoualij abij od nijch nijebijlij porazeny owa ysze uijelka szkode czeszarzouij uczijnijlij apothem nazaiuthrz kylka szeth uolochou poijmalij y kazal ije czeszarz uszijthkij na polij przeczynacz auydzacz uolochouije ze ijem thurczy szijlnij othszthapijlij sza od drakuley uoijeuodij ij przysthaly ku brathu yego kthory byl przyczeszarzu thureczkijem azam uoijeuoda drakula uijechal do ueger ku krolowij mathijaszouij slauneij pamieczij a krol mathijasz prze ijego nijethreune uczijnkij dalgo do uijeszijenija a czeszarz machometh poruczijuszij brathu ijego zijemije uoloska ijechal suoloch precz pothem thurczij pouijedalij czeszarzouij ijako pyerueij uijelije krocz bijualij porazeuij ualaszij turkou thesz tham vijelije sgijnelo a przetho ij uam szczesnij panijo nathe thrzeba pomijszlijcz ij rzekl knijemu czeszarz dokoth kilia abyalogroth volochoue dzijerza a uladna a uegrouije bijalogroth raczky dothath nath kawrij suijczesthua nijemozem mijecz.

Despre domnulŭ românescŭ Dracu, care stăpânise ţérra moldovenéscă de josŭ (sic). Dracu-vodă cellŭ betrânŭ avuse duoĭ fiĭ şi-ĭ dede să stea la curtea sultanuluĭ Mahometŭ, éră după aceĭa in scurtŭ timpŭ murindŭ acellŭ vodă tată, domnulŭ românescŭ, şi afflându-ĭ mórtea sultanulŭ turcescŭ, inzestrâ pe maĭ marele luĭ fiiu cu banĭ, caĭ, haĭne, şi corturĭ, precum se cuvine unuĭ domnŭ, şi-lŭ trimise cu onóre la ţérra românéscă să domnéscă acollo in scaunulŭ părintescŭ, cu condiţiunea, ca *in toţĭ anniĭ să vină să-lŭ visiteze şi să-ĭ plătéscă tributulŭ precum plătia tatăseŭ;* éră pe fratele maĭ micŭ illŭ reţinu lôngă sine la curte. In duoĭ annĭ successivĭ acellŭ fiiu allŭ luĭ Dracu se presenta la curtea sultanuluĭ, adducêndŭ tributulŭ dupre convenţiune; éră maĭ la urmă nu vru să maĭ vină. Sultanulŭ trimise după ellŭ pe unŭ boerŭ Alizabeg (Hamza-beg?), maĭ marele peste venătoriĭ imperialĭ. Acesta venindŭ la unŭ oraşŭ românescŭ numitŭ Brailă, vodă nu vru a-lŭ intimpina, ci porunci *curtenilorŭ* (kurtianom) seĭ ca să opréscă intre eĭ pe ambassadorulŭ sultanuluĭ pone la a sea intórcere. Atuncĭ *plecândŭ Dracu-vodă cellŭ tênerŭ, işĭ adună óstea; şi fiindŭ érnă şi Dunărea inghiaţată bine, trecu cu toţĭ oştaşiĭ seĭ in ţérra sultanuluĭ maĭ josŭ de Nicopole, lăssă ómeniĭ seĭ să prede şi să uccidă in giurŭ* şi pe turcĭ, şi pe crestinĭ, prin sate şi prin tĕrguşóre deschise, făcêndŭ multă pagubă sultanuluĭ turcescŭ; şi apoĭ tuturorŭ, viĭ şi morţĭ, bărbaţĭ şi muĭerĭ, tăiându-le nasurile, trimise la regele ungurescŭ Mateĭu, fălindu-se că numĕrulŭ nasurilorŭ este acellŭ allŭ Turcilorŭ invinşĭ şi uccişĭ. De aci inturnându-se, veni la Brailă la ambassadorulŭ imperialŭ, care nu sciea despre celle intemplate, şi appucându-lŭ cu toţĭ servitoriĭ, anume 30, ĭĭ inchise de uă-dată intr'unŭ turnŭ óre-care, éră a-treĭa-ḑĭ *inţepă de'ntâiu pe ambassadorulŭ imperialŭ Alizabeg şi apoĭ in giurulŭ luĭ pe toţĭ servitoriĭ.* Venindŭ scire la sultanulŭ turcescŭ despre fapta luĭ Dracu-vodă, *sultanulŭ trimise in dată după fratele luĭ Dracu ca să vină la curtea imperială; şi atuncĭ duoĭ paşĭ, capĭ aĭ consiliuluĭ supremŭ, Mahmud-paşă şi Isac-paşă eşindŭ intru intimpinarea luĭ, illŭ adduseră nalntea sultanuluĭ, care şedea pe tronŭ. Plecându-se, sultanulŭ illŭ luă de mână şi-lŭ aşedă lôngă sine pe unŭ altŭ scaunŭ numaĭ puţinŭ maĭ josŭ; şi presentându-ĭ uă cuşmă albastră cu aurŭ şi unŭ stégŭ roşu, maĭ dându-ĭ banĭ, caĭ şi alte darurĭ destulle, precum se cuvine unuĭ domnŭ, illŭ espedi cu uă suită de 4000 căllăreţĭ spre Nicopole,* unde să-lŭ aştepte. Adunândŭ fără zăbavă óste, insuşĭ sultanulŭ urmâ după dênsŭ. Adjungêndŭ la Nicopole şi oprindune pe ţermulŭ Dunăriĭ, armata sultanuluĭ nu putu trece, de ceĭa parte a Dunăriĭ stândŭ Dracu-vodă şi apperândŭ trecĕtórea. Atuncĭ sultanulŭ Mahomet ḑise către enicerii seĭ: „Dragiĭ meĭ mielluşeĭ, ce e allŭ meŭ, este şi allŭ vostru, maĭ cu „sémă tesaurele melle; aşa dară, puneţi-mĕ la „calle; sciŭ că de la voĭ atternă ca să străbatteţĭ „la mallulŭ oppusŭ contra duşmanuluĭ." Respunseră eniceriĭ: „Fericite stăpâne! poruncesce a pregăti luntri, căcĭ in astă nópte noĭ vroimŭ a ne „pune in cumpenă vieţele trecêndŭ Dunărea." In dată sultanulŭ le dede in dispoşiţiune 70 luntri potrivite, şi alte lucrurĭ de trebuinţă, precum şi tunurĭ micĭ, midŭ-locie şi marĭ. Cândŭ innop-

tase, ne pusserămŭ in luntri şi ne lăsarămŭ in josulŭ Dunării, desbarcândŭ pe mallulŭ oppusŭ ce-va maĭ susŭ de tabĕra luĭ vodă. Acollo, aşeḑândŭ in gĭurŭ tunurile, ne ocolirămŭ cu unŭ şanțŭ, pentru ca să nu ne pótă supĕra căllărimea; şi érăşĭ intorcêndu-ne (cățĭ-va?) la mallulŭ nostru allŭ Dunăriĭ, transportarămŭ pe ceĭ-l'alțĭ enicerĭ; şi cândŭ tótă pedestrimea fu astŭ-feliŭ trecută, atuncĭ inşirându-ne, *ne mişcarămŭ incetŭ assupra ostiĭ luĭ Dracu, cu tunurĭ şi alte munițiunĭ. Oprindu-ne, aşeḑarămŭ tunurile; inse pone a adjunge la acésta, duşmanulŭ ne uccise 300 de enicerĭ Multŭ se intristase sultanulŭ, veḑêndŭ de pe țermulŭ oppusŭ băttăllia cea mare şi neputêndŭ a ne veni in adjutorŭ, temêndu-se fórte multŭ ca să nu-şĭ pérḑă toțĭ enicerii,* căcĭ insuşĭ sultanulŭ nu trecuse incă Dunărea. Veḑêndu-ne măcellațĭ mereŭ, noĭ ne grăbirămŭ a respinge pe dusmanĭ, avêndŭ pentru asta 120 tunurĭ mice, din carĭ impuşcândŭ nencetatŭ, depărtarămŭ armata luĭ vodă şi apoĭ stăturămŭ şi ne assigurarămŭ. După aceĭa, sultanulŭ făcu să trécă de'ncóce uă altă óste pedéstră, numită *azapĭ, ce-va ca drabiĭ* (drabanțiĭ) la crestinĭ; éră Dracu, veḑêndŭ că nu maĭ póte appera trecĕtórea, se retrase de'naintea nóstră. Atuncĭ insuşĭ sultanulŭ trecu după noĭ Dunărea cu tótă óstea şi ne dede noue, enicerilorŭ, 30 miĭe de zlotĭ, ca să-ĭ impărțimŭ intre noĭ, şi maĭ emancipâ şi pe toțĭ enicerii cățĭ nu eraŭ incă liberĭ, căpetândŭ eĭ astŭ-feliŭ facultatea de a lăssa după mórte averile lorŭ la cine vorŭ vrea. *De aci inaintarămŭ in Țérra-românéscă după Dracu, allŭ căruĭ frate ne prenainta. Cu tóte astea, mare frică ne cupprindea atuncea! Deşi domnulŭ românescŭ avea uă óste mică şi deşi ne țineamŭ totŭ-d'a-una cu multă paḑă, mânêndŭ nopțile in şanțurĭ, totuşĭ nicĭ aşa nu ne puturămŭ assigura, incâtŭ intr'uă nópte, lovindu-ne Româniĭ, măcellăriră ómenĭ, caĭ, cămille: uccisseră Turciĭ uă sută de miĭe; éră cândŭ toțĭ Turciĭ, gonițĭ de duşmanĭ, allergară către noĭ enicerĭ, iĭ respingeamŭ şi-ĭ uccideamŭ şi noĭ, pentru a nu ne perde din a lorŭ causă: in acestŭ modŭ, mare daună sufferi atuncĭ sultanulŭ!* Aduoa-ḑi prinseră Turciĭ vr'uă căte-va sute de Românĭ, pe carĭ sultanulŭ porunci a-ĭ despica pe toțĭ; incâtŭ, veḑêndŭ puterea Turcilorŭ, Româniĭ părăsiră pe Dracu-vodă, şi se lipiră către frateseŭ, care se a affla pe lôngă sultanulŭ turcescŭ. Dracu fugi in Ungaria la regele Mateĭu de glorióså memoriă, carele pe urmă pentru rellele luĭ fapte îllŭ aruncâ in temniță. Incredințândŭ Țérra-românéscă fratelui luĭ Dracu, sultanulŭ Mahomet se retrase din România; şi cândŭ apoĭ Turciĭ, observându-ĭ că şi maĭ 'nainte vreme *tóte victoriele assupra Românilorŭ addusseseră multă perire intre Turcĭ*, iĭ ḑiceaŭ: „gândesce-te la acésta, ferí-„cite stăpâne!“ *sultanulŭ le respundea: „pone cândŭ „Româniĭ stăpânescŭ Kiлia şi Cetatea-albă, éră „Unguriĭ Belgradulŭ serbescŭ, pone atuncĭ nu vomŭ „puté birui pe crestinĭ.“*

No. 283.

Sucéva, 1409, aprile 18, pergamenă.

Alessandru cellŭ Bunŭ hărăzesce monastiriĭ Pobrata monopolulŭ uneĭ părțĭ a bălțeĭ numite Şomuzŭ şi unŭ locŭ pentru plantațiunea viĭeĭ.

Acestŭ documentŭ din Archiva Statuluĭ e importantŭ pentru istoria vinicultureĭ naționale, numele fiiuluĭ domnescŭ Romanŭ necunoscutŭ pone acum şi care se pare că nu maĭ trăĭa in 1410, cumululŭ postelniciеĭ cu vistieria, etc. Ellŭ se afflă in strinsă legătură cu documentulŭ care urméză sub nr. 284.

† Милостїю божїею мы Ллександръ воевода etc. ѡже есмы оучинили за двшїе. двшъ дѣла пережe свѣтопочившїимъ предкомъ и братїи наших. и за наше здравїе. и дали есмы монастиреви свѣтого Николы што на полѣны сиратьском. ѡт оусти шоумоуза болота щоби никто смѣль ловити до хотара ѡже есть на Хетче (?). а ешче есмы дали томоу монастиреви мѣсто где любить собе содити виноград. и имати на вѣкы вѣчныа. со оусимь. а на то вѣра моа etc. и вѣра сына моего Романова. и вѣра пана Станислава Ротомпана.— Хринкова.— Жюржа.— Влада дворника.— Жюметате Iѡна.— Сина Бырлича — Негра дворника.— Ѡана дворника.—. . . . . Вилчина.— Лцкова.— Домонкоша столника.— Илїаша чашника.— Стана постелника и вистьарника. и вѣра оусѣх etc. (incheĭarea, cu numele logofétuluĭ: Братаи). оу Сочавѣ. влѣт. ѕѹзї априлиа иї: †.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Alessandru-vodă

etc., făcut'amŭ pentru suffletele in sânţeniă reposaţilorŭ inaintaşĭ şi *fraţĭ aĭ nostri*, şi pentru a nóstră sănetate, accordândŭ monastiriĭ Sântuluĭ Nicola, aflătóriă pe poéna Siretuluĭ, ca nemine să nu cuteḑe de a pescui in balta Şomuzulŭ, incepêndŭ dela gura bălţeĭ şi pone la hotarulŭ Hetca (?); maĭ accordândŭ aceĭ monastirĭ şi *unŭ locŭ unde să-şĭ planteze uă viĭă;* carĭ tóte să-ĭ fie pentru veciĭ vecilorŭ, pe credinţa mea, şi a *fiĭuluĭ meŭ Romanŭ*, şi a panilorŭ: Stanislavŭ Rotompanŭ, Hrinco, Jurjŭ, Vladŭ vornicŭ, Ionŭ Jumetate, Sinŭ Bĕrlicĭ, Negru vornicŭ, Oană vornicŭ, ... Vĕlcea, Iaţco, Domoncuşŭ stolnicŭ, Iliaşŭ paharnicŭ, Ştanŭ *postelnicŭ şi (totŭ-d'uă dată) visternicŭ*, şi alţiĭ toţĭ etc (incheĭarea, cu numele logofetuluĭ: Bratéĭu). In Sucéva; annulŭ 6917 aprile 18.

No 284.

Sucéva, 1410, septembre 22, pergamenă.

Alessandru cellŭ Bunŭ, prin invoĭre cu vasalulŭ seŭ Petru, sultanulŭ némuluĭ tătărescŭ numitŭ Temir-taş şi aşeḑatŭ longă balta Şomuzŭ, hărăzesce cincĭ Temir-taşenĭ monastiriĭ Pobrata.

Acestŭ preţiosŭ documentŭ din Archiva Statuluĭ ne limpeḑesce in parte starea colonielorŭ tătăresci in primitiva Moldovă, carĭ crestinându-se, precum dovedescŭ numile lorŭ: Petru etc., locuiaŭ sub capiĭ lorŭ propriĭ numiţĭ sultanĭ şi dependinţĭ de domnulŭ ţerreĭ, pone pe la inceputulŭ seculuĭ XV: despre ulterióra treptata lorŭ sclavisare veḑĭ documentele deja publicate.

† Милостїю божиею. мы Александрѣ воевода etc ѡже есмы оуѯали ѡт Тамрѣташовци ѡт Шȣмȣѯа пать дворы Татарѣ. с волею шолданѣ Петровѣ. и дали есмы ихѣ монастиреви свѣтого Николы ѡт Полѣны. ѡтинȣдѣ. со оусимѣ. etc. а на то вѣра нашего господства etc. вѣра дѣтеи наших. и вѣра наших боарѣ. вѣра пана Станислава Ротомпана.— Жюржа дворника.— Влада сиратского и брата его пана Крѣстача.—Гринкова.— Ѡана дворника.— Влада дворника.— Негрина.— Нестакова.— Вилчина.— Сина Бырлича.— Спенина.— Шандришорова.— Братȣла Страовича.— прочелника Стоıана.— Стана постелника и вистїарника. и вѣра оусѣх etc. (blăstemulŭ, şi numele logofĕtuluĭ: Братаи) оу Сочавѣ валѣто шестотысачное. цαї. месица сектебра (sic) оу двадесатеи вторыи день.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Alessandru-vodă etc. *luat'amŭ dintre (Tătariĭ) Temir-taşenĭ(*) dela (laculŭ) Şomuzŭ (**) cincĭ curţĭ de Tătarĭ, cu voea şoldanuluĭ (sultanuluĭ) Petru; şi dat'amŭ monastiriĭ sântuluĭ Nicola dela Poéna*, câ să-ĭ fie cu totŭ etc., fiindŭ pentru acésta credinţa domnieĭ nóstre, şi a copiilorŭ nostri, şi a boĭerilorŭ nostri paniĭ: Stanislavŭ Rotompanŭ, Jurjŭ vornicŭ, Vladŭ dela Siretŭ şi frate-seŭ Crĕstécĭu, Grinco, Oană vornicŭ, Vladŭ vornicŭ, Negru, Nestécŭ, Vĕlcea, Sinŭ Bĕrlicĭ, Spenea, Şandrişorŭ, Bratŭ Straovicĭ, Stoénŭ *procelnicŭ* (gramaticŭ), Stanŭ *postelnicŭ şi (totŭ-d'uă-dată) visternicŭ*, şi alţiĭ toţĭ etc. (blăstemulŭ şi numele logofĕtuluĭ: Bratéĭu) In Sucéva, annulŭ şesse-miĭe 6919 luna sectembre (sic) in duo-ḑecĭ şi duo ḑille.

No. 285.

Către 1690.

Jesuitulŭ francesŭ Filipŭ Avril, intovăreşitŭ de unŭ altŭ jesuitŭ Barnabé, descrie petrecerea sea in Iaşĭ la curtea luĭ Constantinŭ Cantemirŭ: ipocrita amabilitate a acestuĭ principe, tractatulŭ seŭ secretŭ cu imperatulŭ germanŭ Leopoldŭ I, causa nemulţumirilorŭ sélle contra luĭ Mironŭ Costinŭ.

Acéstă preţiósă narraţiune, care limpeḑesce căte-va evenemente de totŭ obscure, şi pe care n'a citat'o încă nicĭ unŭ istoricŭ românŭ, se afflă cupprinsă,— cĭudatŭ lucru! — intr'uă călletoriă la China, intitulată: *Voyage entrepris pour découvrir un nouveau chemin à la Chine*, Paris, 1692, in-4, p. 333—346. Vomŭ observa aice că motivulŭ morţiĭ celebruluĭ Mironŭ Costinŭ şi a frăţine-seŭ hatmanulŭ Velicĭco, occurse in 1691, remâneaŭ pone acum unŭ misteriŭ politicŭ, nepetrunsŭ de către istoriciĭ nostri. Revelaţiunea jesuitică a luĭ Avril ne esplică acestŭ factŭ, ca unŭ resultatŭ allŭ devotamentuluĭ Costinilorŭ pentru Polonia, antipatică luĭ Cantemirŭ-vodă, şi a ureĭ lorŭ pentru Austria: tractatulŭ cu acéstă din urmă, cunnoscutŭ fraţilorŭ Costinĭ şi desapprobatŭ de către eĭ, făcea pe domnulŭ de a se teme ca să nu adjungă cum-va prin eĭ la cunnoscinţa Porţeĭ Ottomane; astŭ-felĭu, căllĕtorulŭ francesŭ preveḑuse cu unŭ annŭ maĭ 'nainte apropiata peire a Costinilorŭ!

. . . . le Grand Général jugea à propos de nous faire prendre la route de Moldavie plûtôt que celle de Kaminiec, soit qu'il la crût moins dangereuse que celle-cy, soit qu'il comptât moins sur la fidélité du Bacha qu'il ne connoissoit guère, que

(*) Acestŭ nume e compusŭ din duo cuvinte tătărescĭ *temir*—ferrŭ şi *taş*—pétră.

(**) Veḑĭ documentulŭ precedinte, in care localitatea Şomuzŭ e specificată ca baltă.

sur celle du Hospodar, qu'il regardoit comme son ami particulier.

Nous connûmes bien dans la suite, que cette détermination étoit un effet très particulier de la Providence de Dieu sur nous: Car quelques jours après nôtre arrivée à Yasse, qui est la Capitale de la Moldavie, nous apprîmes que quelques Arméniens, qui n'avoient pû se joindre à nous, pour passer de Pologne à Constantinople, avoient malheureusement rencontré auprès de Kaminiec, un parti de Tartares, qui après leur avoir enlevé tout ce qu'ils avoient, les chargèrent de coups, et les laissèrent à demi-morts sur la place.

. . . Il nous obligea encore de prendre un de ses domestiques pour nous servir de Conducteur et d'Interprète jusqu'à Constantinople, et une escorte de trente Cavaliers Moldaves, à qui il ordonna de ne nous point abandonner qu'ils ne nous eussent mis entre les mains du Hospodar. Il écrivit à ce Prince et aux autres personnes, qui pouvoient nous faciliter le passage, en des termes si forts, que nous avons été reçûs partout, comme ses propres enfants.

Ainsi chargez des libéralitez du grand Palatin de Russie, et accompagnez de plusieurs de ses domestiques, nous traversâmes une partie de la *Podolie* et de la *Pokutie*, et arrivasmes enfin au château de *Jablonow*, qui a donné le nom à l'illustre famille des *Jablonowski*. Ce fut là que nous prîmes l'escorte, qui nous accompagna jusqu'à une petite ville de la Moldavie, nommée *Compolongo*, dont le grand Général s'est saisi dequis le commencement de la guerre que font les Polonois aux Turcs, pour tenir en bride les Moldaves, et les empêcher de faire des incursions sur ses terres.

Nous fûmes obligez avant que d'y arriver, de nous engager dans la fameuse Forêt des *Boukowines*, qui a plus de quarante lieues d'étendüe, et qui est devenüe célèbre par les grandes Victoires qu'y remporta il y a quelques années, le grand Général de Pologne sur les Turcs et les Tartares, qui venoient avec des Troupes fort nombreuses, commandées par le Sultan Galga, dans le dessin de faire une irruption dans la Pologne.

Le passage de cette Forêt est extrêmement difficile, les chemins y sont fort rudes et fort serrez, et la terre y est partout imbibée d'une eau sale et marécageuse, qui les rend quasi impracticables: Nous fûmes pourtant obligez de passer par là, et de suivre ces routes obliques et desagréables, dont je crus que nous ne verrions jamais la fin. Mais l'incommodité des chemins n'étoit pas ce qui nous faisoit le plus de peine; la surprise des voleurs nous allarmoit incomparablement d'avantage: en effet quand nous fûmes un peu enfoncéz dans cette affreuse solitude, nous en découvrîmes plusieurs bandes séparées; mais comme ceux qui nous escortoient ne leur étoient pas inconnus, ils ne se furent paz plûtôt présentez à leurs compagnons, qu'ils les eurent bientôt dissipez.

De cette sorte nous sortîmes sains et sauves des Boukovines, et entrâmes dans les plaines de la Moldavie, où nous marchâmes quelque-têms avec plus de plaisir, que nous n'avions fait dans ces épaisses Forêts que nous venions de quitter.

La Moldavie est une des plus belles et des plus agréables provinces de l'Europe. On y voit de grandes campagnes, qui sont arrosées de diverses rivières, dont la principale est la Moldava, qui serpente à-peu-près comme la Seine, et qui semble par tous ces détours vouloir porter l'abondance partout. Toutes ses eaux rendroient en effet les campagnes trés fertiles, et contribüeroient assurément à faire de cette Province, une des meilleures et des plus riches de l'Europe, si elle étoit moins exposée qu'elle n'est aux insultes des Turcs et des Tartares; mais les Troupes que les uns et les autres y font passer incessamment pour défendre Kaminiec, l'ont si fort désolée, qu'elle demeure en friche en bien des endroits, parce qu'il n'y reste pas d'Habitans pour la cultiver, et surtout dans la partie orientale, qui confine à la Tartarie, où les Païsans et tous ceux qui ne demeurent pas dans quelque ville de défense, sont contraints de se faire des loges sous terre, pour éviter la fureur de ces ennemis implacables du nom Chrêtien.

Aprés avoir passé ces plaines sans aucune fâcheuse aventure, nous arrivâmes à Compolongo, où nous prîmes une nouvelle escorte, qui nous conduisit avec autant de bonheur et de fidélité que la première, jusqu'à la Capitale de la Mol-

davie. Quand nous en fûmes proches, nous fimes prendre les devans à nôtre Interprète, selon les ordres que nous en avions reçus du grand Général de Pologne, pour aller assûrer par avance le Hospodar de nos respects, en attendant que nous fussions en état de le faire nous-mêmes.

Nous ésperions à la vérité beaucoup de la recommandation du grand Général de Pologne, et des lettres qu'il nous avoit données pour ce Prince; mais si nous eussions pû prévoir l'éffet qu'elles devoient produire, nous n'eussions pas manque de prier ce Palatin, de se modérer davantage, et de nous épargner un peu plus. Le Hospodar qui avoit plus d'égard aux lettres pressantes du grand Général, qu'à nôtre Etat de religieux, excéda de beaucoup, dans les honneurs qu'il nous fit, et je ne sçai s'il eût pû en faire davantage aux Ambassadeurs du plus grand Prince du monde.

A peine fut-il averti de nôtre arrivée, qu'il nous assigna une maison commode pour nous loger, et il nous envoya dès le même jour un de ses Secretaires, pour nous marquer la joye qu'il avoit de nôtre arrivée, et l'impatiance où il étoit de nous voir au plûtôt. En effet dès le lendemain matin, il nous envoya son Carrosse escorté de cinquante soldats, avec le fils du grand Chancelier pour nous servir d'Interprète. Nous fûmes conduits de cette manière jusqu'au Palais où le Hospodar nous attendoit. Toute la milice sous les armes, étoit rangée en haye en fort bel ordre jusqu'à l'entrée de la Cour, où nous descendîmes. Nous trouvâmes là deux gentils-hommes qui nous attendoient pour nous conduire à l'Audiance. Aussi-tôt que nous eûmes mis pied à terre, ils nous prirent sous les bras pour nous aider à monter un dégré d'environ trente marches, au haut duquel nous rencontrâmes la grande Salle où s'assemblent ordinairement les Barons de l'Etat. Ils y étoient alors en assez grand nombre; nous les saluâmes en passant, et allâmes ensuite jusqu'au Cabinet du Prince, à la porte duquel nous trouvâmes le Maître des cérémonies qui nous y introduisit.

Nous n'eûmes pas plûtôt parû, que le Hospodar se levant de son Thrône, vint au devant de nous, pour nous recevoir, et pour nous faire les caresses dont il nous combla dans la suite, durant plus de deux heures d'entretien que nous eûmes avec lui.

Nous lui fimes nôtre compliment, auquel il répondit de la manière du monde la plus hônnête, aprés quoy nous ayant ordonné de nous asseoir, il nous jetta sur les Conquêtes du Roy dont nous lui fimes le détail avec bien du plaisir, et dont il parut lui-même extrêmement touché: ce qu'il nous fit assez connoître par les paroles obligeantes qu'il nous dit avant que de nous congédier: car pourlors semblant avoir tout-à-fait oublié son rang et sa dignité, „Mes chers „Pères, nous dit-il, puisque le Roy à qui vous „avez l'honneur d'appartenir, și sous les auspices „duquel vouz allez prêcher l'Evangile jusqu'aux „extrémitez du monde, est un Monarque si ac„compli, qu'il fait lui seul l'admiration de toute „la terre, je vous demande par grace vôtre ami„tié, pour me donner la consolation de compter „désormais parmi mes autres amis, deux sujets, „et deux mathématiciens du plus grand Monar„que de l'Univers.“

Nous ne nous attendions pas à recevoir tant d'honneur à la Cour de ce Prince; mais il nous eut été impossible, quand nous eussions préveu tout ce qu'il vouloit faire, de l'obliger à en faire moins aprés les fortes recommandations du grand Général de Pologne, qui lui avoit écrit, aussibien, qu'à tous les Officiers de sa connoissance, de nous considérer comme ses propres enfants, et de nous conserver, comme la prunelle de ses yeux.

Il étoit même de l'intérêt du Hospodar d'en user ainsi, pour couvrir par là la conjuration qu'il tramoit alors contre la Pologne, et que nous découvrîmes d'abord après nôtre arrivée, malgré toutes les précautions qu'on avoir prises pour la tenir cachée. Voici en peu de mots la vérité de cette intrigue, dont l'Envoyé Jerowski avoit voulu nous dérober la connoissance, en nous empêchant de passer par la Moldavie.

Constantin Cantemir Hospodar de Moldavie, aprés le chagrin qu'il fit il y a quatre ou cinq ans au Roi de Pologne, craignoit avec sujet, que si ses Etats étoient soûmis à cette couronne, le Roi ne se vangeât de l'infidelité qu'il commit pen-

dant la campagne du Budziac: Il avoit promis au Roi qui s'étoit avancé jusqu'à Yasse, capitale de ses Etats, de lui prêter le serment de fidelité, de reconnoître solemnellement sa dépendance de la Pologne, et de fournir à son Armée toutes les provisions nécessaires: Mais tandis qu'il amusoit le Prince à une lieuë de la ville par les Députez qu'il lui envoyoit coup sur coup, il s'enfuit d'un autre côté avec tous les habitans, qui emportèrent tout ce qu'ils pûrent avec eux. Le Roi entra ensuite dans cette ville avec son armée, qui y fit beaucoup de dégats, et la mit dans l'état pitoyable où nous l'avons veuë nous même.

Cette violence des soldats Polonois, quelque juste qu'elle fut, n'a pas peu contribüé à animer les Moldaves contre la Pologne, et particulièrement un grand nombre de Grecs, qui sont les principaux Boyars de cette petite Cour. Ils écoutèrent volontiers les propositions que leur vint faire de la part de l'Empereur, un Député qui y fut envoyé exprès, et ils promirent un secret inviolable, qu'ils jurèrent sur les Saints Evangiles. Le Hospodar obligea aux mêmes sermens l'illustre Miron grand Chancelier de l'Etat, lequel avec toute sa famille, et le grand Général de Moldavie son parent, paroissoit extrêmement attaché aux intérêts de la Pologne; mais il ne pût l'obliger à signer ce Traité qu'aprés l'avoir menacé bien des fois de lui faire trancher la tête, et d'exterminer toute sa famille, qui est la plus considérable de cette province.

Ce traité qu'on venoit de conclure, et qu'on avoit déjà fait signer à tous les Boyars, consistoit en cinq Articles.

Le premier portoit, que la Moldavie seroit sous la protection et de la dépendance de l'Empereur, en vertu de quoy le Hospodar seroit obligé de lui payer cinquante mille écus de tribut.

Le second, que l'Empereur lui fourniroit des Troupes suffisantes pour chasser les Polonois de Compolongo, et des autres Places de la Moldavie, où ils tiennent garnison, et qu'il lui envoieroit du secours toutes les fois qu'il seroit en guerre avec la Pologne.

Le troisième, que le même Empereur, dans le Traité de paix qu'il feroit avec la Porte, feroit rendre au Hospodar son fils aîné, que le grand Seigneur tient en Otage à Constantinople.

Le quatrième, que la Principauté de Moldavie seroit héréditaire aux Descendans du Hospodar.

Le cinquième enfin, que l'Empereur laisseroit aux Schismatiques le libre exercice de leur réligion, et qu'il ne presseroit jamais les Moldaves, de se réünir avec l'Eglise Romaine.

C'est là ce qu'on venoit de conclure, lorsque nous arrivâmes à Yasse, où l'Agent qui étoit venu pour conclure le Traité, fut bien embarrassé de nous voir, dans la crainte où il étoit, que nous ne desabusassions la Cour de tous les faux bruits qu'il avoit fait courir contre la France, pour venir plus aisément à ses fins. C'est aussi ce que nous ne manquâmes pas de faire avant même que d'avoir rien appris du Traité, en faisant voir le ridicule de la nouvelle qu'il avoit débitée d'une défaite entière des François auprés du Danube, pour donner, à ce qu'il croyoit, plus d'idée de la puissance de l'Empereur.

Nous eûmes même le plaisir de voir entièrement revenir cette Cour à l'égard de la France, durant le peu de tems que nous y demeurâmes, et prendre des sentiments bien différens de ceux où l'on y étoit avant nôtre arrivée. C'est sans doute pour cela que le Hospodar nous fit à nôtre Audiance de congé, encore plus d'honneur et de caresses, qu'il n'avoit fait à la première. Il est à croire que les démarches qu'il fit alors l'embarassent maintenant beaucoup: mais le mal est fait, et je ne sçay s'il tardera long-tems d'en porter la peine, et si les Polonois ou les Turcs, pour le punir du dessein qu'il a eu de se soustraire de leur domination, n'acheveront point de ruiner cette malheureuse Principauté, qui, sans avoir eu guerre avec personne, se trouve maintenant la plus desolée de toutes les provinces de l'Europe.

Il y avoit huit jours que le Hospodar nous retenoit à Yasse, pour nous faire expedier les lettres et les passe-ports, dont nous avions besoin pour nous rendre auprés du Seraskier, qui étoit campé sur le Danube dans les confins de la Moldavie. Elles furent enfin scellées, et on nous les remit entre les mains à la sortie de l'audiance de congé que le Hospodar voulut nous

donner avec les mêmes cérémonies que nous avions été reçus à la première . . . . .

. . . . Jablonowski (*) creḑu maĭ potrivitŭ de a ne espedi prin Moldova decâtŭ prin Camenița (Podolia), séŭ pentru că credea acea calle a fi maĭ puținŭ periculósă, orĭ că era maĭ puținŭ sigurŭ de credința Pașeĭ, pe care nu-lŭ pré-cunnoscea, decâtŭ de acea a domnuluĭ moldovenescŭ, pe care îllŭ ținea de amicŭ intimŭ.

Maĭ în urmă ne încredințarămŭ în adevĕrŭ că acea determinațiune fu pentru noĭ unŭ effectŭ specialŭ allŭ proniеĭ d-ḑeescĭ; căcĭ peste puține ḑille după sosirea nóstră la Iașĭ, capitala Moldoveĭ, afflarămŭ cumcă uă sémă de Armenĭ, carĭ nu putuseră a se insoci cu noĭ pentru a merge din Polonia la Constantinopole, avuseră nenorocirea de a da longă Camenița peste uă cétă de Tătarĭ, fusseră despoiațĭ de tóte alle lorŭ, stâlcițĭ de băttaĭe, și lăssațĭ acollo pe jumetate morțĭ.

. . . . . Jablonowski ne maĭ oblegâ de a lua dreptŭ călăuzŭ și tălmăcĭu pone la Constantinopole pe unŭ servitorŭ allŭ seŭ, și *uă escortă de treĭ-ḑecĭ Moldovenĭ căllărĭ (emigrațĭ in Polonia?), poruncindu-le de a nu ne lăssa pone a nu ne remitte in séma domnuluĭ moldovenescŭ*, către care scrise din parte-ĭ, ca și către alte persóne, in interessulŭ inlesniriĭ călletorieĭ nóstre, într'unŭ modŭ atâtŭ de tare, incâtŭ furămŭ priimițĭ pretutinde ca nesce copiĭ aĭ seĭ propriĭ . . . . .

Astŭ-felĭu, incărcațĭ de liberalitățile luĭ Jablonowski, și insocițĭ de maĭ mulțĭ servitorĭ aĭ seĭ, trecurămŭ uă parte a Podolieĭ și a Pocuțieĭ, și adjunserămŭ, in fine, la castellulŭ Jablonow, dela care se trage numele illustreĭ familie Jablonowski. Tocmaĭ de acollo luarămŭ escorta, care ne intovăreși pone la unŭ orășellŭ moldovenescŭ numitŭ Câmpu-lungŭ, cupprinsŭ de către Jablonowski la inceputulŭ actualuluĭ resbellŭ polono-turcŭ, pentru a ține in frêŭ pe Moldovenĭ, impedecându-ĭ de a năvăli in proprietățile sélle.

Inse, pone a nu adjunge la Câmpu-lungŭ, furămŭ silițĭ de a trece prin famosulŭ codru allŭ Bucovineĭ, in intindere peste patru-ḑecĭ leghe și care deveni celebru prin marile izbânde, sĕvĕrșite acollo sunt acum cățĭ-va annĭ de către Jablonowski assupra Turcilorŭ și Tătarilorŭ, venițĭ intr'unŭ numĕrŭ fórte mare sub commanda luĭ Calga-sultanŭ și gata de a inrumpe in Polonia.

Trecerea acestuĭ codru e nespusŭ grea, căile fiindŭ aspre și pré-inguste, éră pămêntulŭ fiindŭ străbăttutŭ pretutinde de uă apă sărată și mlăștinósă, incâtŭ drumulŭ e ca și impracticabilŭ. Cu tóte astea, noĭ furămŭ nevoițĭ de a trece pe acollo, urmândŭ pe acelle căĭ strimbe și desplăcute, carĭ mi se păreaŭ mie infinite. Inse orĭ-care să fi fostŭ incommoditatea drumuluĭ, ea ne supera și ne ingrigĭa cu multŭ maĭ puținŭ, decâtŭ frica hoțilorŭ. In adevĕrŭ, după ce ne infundaserămŭ maĭ in intrulŭ acesteĭ spăĭmêntórie singurităţĭ, descoperirămŭ, una după alta, maĭ multe cete de hoțĭ; dar aceĭ ce ne escortaŭ nefiindu-le străinĭ, tălhariĭ se imprăstiaŭ de'n dată ce-sĭ recunnosceaŭ pe tovarĕșĭ.

In acestŭ chipŭ scăpparămŭ bunĭ teferĭ din codru, și eșindŭ la șesulŭ Moldoveĭ, ne urmarămŭ drumulŭ cu maĭ multă plăcere, decâtŭ în dessele pădurĭ, de carĭ ne desbaraserămŭ.

Moldova este una din celle maĭ frumóse și maĭ plăcute țerre alle Europeĭ. Ea infețișeză mar câmpie, adăpate de felĭurite rîurĭ, maĭ cu sémă de rîulŭ *Moldova, care șerpuesce assemenea Seĭneĭ*, și prin suciturile sélle se pare a imprăștia abundență in tóte părțile. Prin apele ce o spéllă, acéstă țérră arŭ puté deveni fără îndoélă fórte roditóriă și arŭ adjunge a fi una din celle maĭ bune și maĭ bogate provincie alle Europeĭ, déca arŭ fi maĭ puținŭ espussă insultelorŭ din partea Turcilorŭ și Tătarilorŭ, alle cărorŭ ostĭ cutrierând'o necontenitŭ, cândŭ uniĭ, cândŭ alțiĭ, de căte orĭ mergŭ la apperarea Camenițeĭ, ea se stricase fórte multŭ și remasse necultivată in maĭ multe locurĭ din lipsa locuitorilorŭ, maĭ cu sémă *in partea resăriténă, la hotarulŭ tătărescŭ, unde țerranĭĭ și toțĭ aceĭ ce nu locuescŭ pe'n forterețe sunt forțațĭ de a-șĭ săpa vizunie pe sub pămêntŭ, ascunḑendu-se de'naintea furieĭ cruḑilorŭ dușmanĭ aĭ crestinĕtățiĭ.*

După ce trecuserămŭ fără vr'uă intemplare acelle câmpie, sosirămŭ la Câmpu-lungŭ, de unde luarămŭ uă nouă escortă, care, cu aceĭași noro

(*) Atuncĭ Palatinŭ allŭ Galițieĭ și hatmanŭ generalŭ allŭ regatuluĭ polonŭ.